

Endring i lærerrollen i barnehage og skole

Joakim Caspersen, Eva Lassemo, Siri Mordal, med Sonia Tangen, Josefine Jahreie, Ask Kristian Bergseth Drågen, Thomas Dahl og Kjell Åge Gottvassli

Samfunnsforskning AS

Postadresse: NTNU Dragvoll, 7491 Trondheim

Besøksadresse: Dragvoll allé 38 B

Telefon: 73 59 63 00

Telefaks: 73 59 62 24

E-post: kontakt@samforsk.no

Web.: www.samforsk.no

Foretaksnr. NO 986 243 836

NTNU Samfunnsforskning

Mangfold og inkludering

Februar 2026

ISBN 978-82-7570-808-1 (web)

Omslag: Shutterstock

Du har lov til:

Dele — kopiere, distribuere og spre verket i hvilket som helst medium eller format til et hvilket som helst formål, inkludert kommersielle.

Bearbeide — remixe, endre, og bygge videre på materialet til et hvilket som helst formål, inkludert kommersielle.

Lisensgiver kan ikke kalle tilbake disse frihetene så lenge du respekterer disse lisensvilkårene.

På følgende vilkår:

Navngivelse - Du må oppgi korrekt kreditering, oppgi en lenke til lisensen, og indikere om endringer er blitt gjort. Du kan gjøre dette på enhver rimelig måte, men uten at det kan forstås slik at lisensgiver bifaller deg eller din bruk av verket.

Ingen ytterligere begrensninger - Du kan ikke gjøre

bruk av juridiske betingelser eller teknologiske tiltak som lovmessig hindrer andre i å gjøre noe som lisensen tillater.

Notiser:

Du trenger ikke å rette deg etter lisensen for de deler av materialet som er falt i det fri eller der bruken er tillatt av etter lånereglene i åndsverkløven eller annen gjeldende rett.

Ingen garantier er gitt. Lisensen gir deg ikke nødvendigvis alle de tillatelsene som er nødvendig for din tiltenkte bruk. For eksempel kan andre rettigheter, som reklame-, personvern-, eller ideelle rettigheter, sette begrensninger på hvordan du kan bruke materialet.

[Les mer om kreditering på creativecommons.org](https://creativecommons.org)

Endring i lærerrollen i barnehage og skole

Joakim Caspersen, Eva Lassemo, Siri Mordal,
med Sonia Tangen, Josefine Jahreie, Ask Kristian Bergseth Drågen,
Thomas Dahl og Kjell Åge Gottvassli

Forord

Denne rapporten er skrevet på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet. Vi takker for godt samarbeid og tillit i arbeidet.

Hoveddelen av arbeidet har vært gjennomført av Eva Lassemø, Siri Mordal og Joakim Caspersen (prosjektleder), alle fra NTNU Samfunnsforskning. I arbeidet med litteraturinnhenting har også Sonia Tangen, Ask Kristian Bergseth Drågen (NTNU Samfunnsforskning) og Josefine Jahreie (OsloMet) deltatt. Prosjektet har hatt to rådgivere som har bidratt i oppstart, innspill til litteratursøk, diskusjon av funn, gjennomlesing og kommentarer til rapportutkast, og også skriving av enkelte deler. Takk til Thomas Dahl og Kjell Åge Gottvassli for denne viktige jobben.

I prosjektet har vi også gjennomført intervjuer med en rekke av partene i skole- og barnehagesektoren, som vi ønsker å takke for å velvillig stille opp med viktige perspektiver. Samme takk går i spesielt stor grad til de ansatte i skole og barnehage som har stilt opp og diskutert funn og vinklinger med oss, noe som har vært viktig for å sikre at bildet vi beskriver har gjenklang i praksis.

Vi håper at denne rapporten kan være et bidrag til diskusjoner om lærerrollen i barnehage og skole, og at det kan ha betydning for arbeidet til alle de som gjør en svært viktig jobb for og med barna våre hver eneste dag.

Trondheim, 26.02.2026

Joakim Caspersen
Prosjektleder

Innhold

Forord.....	4
Sammendrag	9
Liste over figurer	12
1. Innledning.....	13
1.1 Bakgrunn for oppdraget	13
1.2 En lærerrolle i endring i barnehage og skole	13
1.3 Rapportens oppbygning	18
2. Metodisk tilnærming og datagrunnlag	19
2.1 Kunnskapsoppsummering	19
2.1.1 Scoping review	20
2.1.2 Grå litteratur	22
2.2 Den kvalitative metoden.....	24
2.3 Bruk av kunstig intelligens i oppsummeringsarbeidet	25
3. Resultater overordnet.....	26
3.1 Metode og tidsspenn i den fagfellevurderte forskningen.....	28
3.2 Metode og tidsspenn i grålitteraturen	31
4. Barnehagelærrollen i endring:	
Profesjonskamp, omsorgsdilemmaer og pedagogisk ledelse.....	33
4.1 En ny styringslogikk.....	34
4.1.1 Standardisering gjennom manualbaserte programmer	34
4.1.2 Dokumentasjon som performativ teknologi.....	35
4.1.3 Balansegangen mellom lek, læring og omsorg.....	36
4.1.4 En «støyende stillhet» om omsorg.....	36
4.1.5 Læring på barnehagens premisser	37
4.2 Rettsliggjøring og dokumentasjon som risikohåndtering.....	38
4.2.1 Dokumentasjonens dilemmaer	38
4.2.2 Kjønn, kropp og mistenkeliggjøring.....	38

4.3	Profesjonalisering i en ikke-profesjonell kontekst	39
4.3.1	Det epistemologiske gapet og «flat struktur»	39
4.3.2	Veiledning og emosjonelt arbeid i ledelse av personalet.....	39
4.3.3	Endringer i teamorganisering	40
4.3.4	Møtet med mangfold og digitalisering.....	41
4.3.5	Digitalisering - verktøy eller forstyrrelse?.....	41
4.3.6	Mangfold og inkludering	41
4.3.7	Foreldresamarbeid i endring	42
5.	Lærerrollen i skolen: Ansvarliggjøring og kompleksitet.....	43
5.1	Overgangen til målstyring og performativt press	43
5.1.1	Den postbyråkratiske styringslogikken og «soft governance»	44
5.1.2	Performativt press og «ontologisk usikkerhet»	44
5.1.3	Regulert autonomi og endret ansvarlighet	45
5.2	Rettsliggjøring og det grenseløse omsorgsansvaret	46
5.2.1	Konsekvensene av § 9A og rettsliggjøring	46
5.2.2	Det grenseløse ansvaret og presset på å drive «gateteater».....	47
5.2.3	Forhandlinger med foreldre	47
5.3	Endringer i kollegialitet og profesjonsfelleskap	48
5.3.1	Fra faglig autonomi til styrt teamarbeid	48
5.3.2	Differensiering og nye karriereveier	48
5.3.3	Samundervisning - potensial og realitet	49
5.4	Læreren i møte med mangfold og digitalisering.....	49
5.4.1	Digitalisering som premissleverandør	49
5.4.2	Inkluderings dilemmaer	50
5.5	Rekruttering og lærermangel.....	51
5.6	Videregående og yrkesfag.....	51
5.6.1	Yrkesfaglæreren - fra mester til novise og grensekrysser.....	52
5.6.2	Praksissjokket og oversettelse av taus kunnskap	52
5.6.3	Den doble identiteten og grensekryssing.....	52
5.6.4	Spenningen mellom «fabrikk» og danning	53

5.7 Den akademiske læreren – tap av autonomi og endret ledelse	53
5.7.1 Fra lærerråd til hierarkisk linjeledelse.....	53
5.7.2 Reformtretthet og styring	54
5.8 Rettsliggjøring og det sårbare mandatet.....	54
5.8.1 § 9A og «krenkefrykt»	54
5.9 Overvåking og frafall	55
5.9.1 Nye kompetansekrav:	
Fagfornyelse, digitalisering og kontroversielle temaer	55
5.9.2 Kontroversielle temaer og politisk press.....	55
5.9.3 Digitalisering som infrastruktur	56
6. Hva sier norske forskningsrapporter	
om endringer av lærerrollen i barnehage og skole?.....	57
6.1 Barnehage	58
6.1.1 Fra barndomsarena til læringsarena	58
6.1.2 Faglig spesialisering og rammeplanstyring	58
6.1.3 Økt dokumentasjonsbyrde og «rettsliggjøring»	59
6.1.4 «Laget rundt barnet» og tidlig innsats	59
6.1.5 Digitalisering og teknologisk kompetanse	60
6.1.6 Relasjonskompetanse som kjerne	60
6.1.7 Endret personalledelse	60
6.2 Skole	61
6.2.1 Fra rammestyring til resultatstyring og «accountability»	61
6.2.2 Akademisering og spesialisering av lærerprofesjonen	62
6.2.3 Digitalisering og endrede undervisningsformer	62
6.2.4 Økt kompleksitet og sosialt ansvar	63
6.2.5 Rettsliggjøring og dokumentasjonsbyrde	63
6.2.6 Fra enkeltlæreren til profesjonsfelleskap	64

7. Endringer i lærerrollen i skole og barnehage	
i et «postbyråkratisk» utdanningslandskap	65
7.1 Den postbyråkratiske styringslogikken	65
7.2 Rettsliggjøringens inntog	66
7.3 Det utvidede mandatet	67
7.4 Profesjonsfellesskapet	69
7.5 Partenes perspektiver på endringer i lærerrollen	71
7.6 Oppsummering	73
8. Hvordan har endringer i samfunnet og rammevilkår	
for barnehage og skole påvirket lærerrollen de siste årene?	75
8.1 Endringer i samfunn og rammevilkår	75
8.1.1 Rettsliggjøring og digital infrastruktur i skolen.....	77
8.1.2 Tap av autonomi i videregående opplæring	78
8.2 Summen av arbeidsoppgaver	78
8.2.1 Hva forstås som krav i lærerjobben i skole og barnehage?	81
8.3 Konsekvenser for arbeidsforhold	82
8.4 Intet nytt under s(k)olen? Et kritisk blikk på kunnskapsgrunnlaget.....	84
8.4.1 Teoretisk perspektivavhengighet	84
8.4.2 Overvekten av kvalitative småstudier.....	85
8.4.3 Behovet for metodisk mangfold og nye perspektiver.....	86
8.4.4 Grålitteraturens rolle i kunnskapsbildet	87
Referanser.....	89
Vedlegg.....	103
Vedlegg 1: Søkestrategi.....	103
Vedlegg 2: Inkludert fagfellevurdert forskning.....	104
Vedlegg 3: Inkludert grålitteratur	133

Sammendrag

Denne rapporten oppsummerer eksisterende fagfellevurdert forskning og rapporter som kan belyse utviklingen i lærerrollen i barnehage og skole. Over 200 studier av fagfellevurdert forskning og over 70 forskningsrapporter og andre tekster er gjennomgått, i tillegg til at det er gjennomført intervjuer med partene i arbeidslivet og gruppesamtaler med lærere i barnehage og skole om endringer i rollen. Et gjennomgående trekk er at endringer i lærerrollen sjelden skjer ved at nye oppgaver erstatter gamle. I stedet kan den både i barnehage og skole sies å utvide seg i sedimentære lag, der stadig nye forventninger og krav legger seg oppå eksisterende praksis. Dette beskrives i forskningen som en årsak til en gradvis akkumulering av ansvar og en stadig mer kompleks yrkeshverdag.

I den gjennomgåtte litteraturen argumenteres det for at utdanningssektoren har beveget seg fra en profesjonsmodell basert på tillit til en styringsform preget av målstyring, kontroll og ansvarliggjøring, men i en postbyråkratisk tapning der myndighetene i større grad definerer mål og kvalitetskrav, mens ansvaret for realiseringen delegeres til profesjonsutøverne. Forskningen beskriver hvordan dette skaper et performativt press der pedagogisk arbeid kontinuerlig må dokumenteres og legitimeres, noe studiene beskriver utfordrer lærernes profesjonelle autonomi.

I forskningen om skolen trekkes rettsliggjøring frem som en sentral drivkraft for endring, spesielt i studier som omhandler elevenes rett til et trygt skolemiljø. De inkluderte studiene viser at selv om lovverket er ment å beskytte elevene, rapporterer lærere om en fryktkultur og usikkerhet rundt eget handlingsrom. Forskningen løfter frem at mange lærere opplever en forskjøvet maktbalanse, der risikoen for anklager om krenkelser fører til en defensiv praksis. Samtidig beskriver litteraturen en ekspansjon av lærerrollen mot et grenseløst omsorgsansvar. Studiene viser at lærere i økende grad fungerer som sosialarbeidere og psykologer, noe forskerne argumenterer for at dette går på bekostning av kjerneoppgaven som er undervisning.

For videregående opplæring viser forskningen til spesifikke spenninger. Studier av yrkesfaglærere beskriver et «praksissjokk» i overgangen fra håndverker til lærer, der identiteten spennes mellom to ulike kunnskapsregimer. Forskningen på studieforberedende programmer argumenterer for at lektorer har opplevd et tap av historisk autonomi gjennom innføring av hierarkisk ledelse. Videre peker studiene på at digitaliseringen har endret klasserommet fundamentalt, der læreren må konkurrere om oppmerksomhet og hvor teknologien ifølge forskerne brukes til både styring og overvåking.

I forskningen om barnehagen argumenteres det for at sektoren preges av en spenning mellom det tradisjonelle omsorgsmandatet og økte krav om læring. Studiene viser hvordan styringslogikken har medført økte krav om dokumentasjon, noe som i litteraturen beskrives å gå på bekostning av tid med barna. Flere forskere peker på en tendens til at barnehagelærere toner ned omsorgsspråket for å fremstå profesjonelle i møte med læringskrav, et fenomen som omtales som en støyende stillhet om omsorg. Forskningen indikerer at dokumentasjon ofte fungerer som risikohåndtering snarere enn pedagogisk verktøy. I tillegg viser studiene at barnehagelærere står i en krevende ledelsessituasjon med ansvar for en sammensatt personalgruppe.

De gjennomgåtte studiene peker på tydelige negative konsekvenser for arbeidsforholdene. Summen av krav skaper høyt tidspress, der administrative oppgaver fortrenger for- og etterarbeid. Studiene beskriver et gap mellom idealet om å se den enkelte og de faktiske ressursene, noe som fører til betydelig emosjonell belastning. Denne ubalansen trekkes i litteraturen frem som en forklaring på både rekrutteringsutfordringer og frafall. Nyutdannede beskrives i studiene som lite forberedt på yrkets kompleksitet, mens erfarne lærere rapporteres å vurdere karriereskifte på grunn av slitasje.

Rapporten avsluttes med en kort diskusjon av selve forskningsfeltet som er gjennomgått. Det påpekes at en stor andel av de inkluderte studiene tar utgangspunkt i kritiske analyser av styring, nyliberalisme og ansvarliggjøring. Dette kan medføre en viss perspektivavhengighet, der forskningen har en tendens til å bekrefte allerede etablerte problemforståelser. Når det analytiske utgangspunktet er å lete etter spenninger og tap av autonomi, er det metodologisk forventbart at det er nettopp dette studiene finner.

Videre preges feltet av en overvekt av kvalitative studier med små utvalg. Selv om disse gir rike beskrivelser av læreres opplevelser av press og reformtrettighet, trenger de å suppleres av studier som både dokumenterer kausale sammenhenger og faktiske effekter, studier i større skala og et større mangfold av metoder. Det er også en tendens til tematiske gjentakelser, der de samme beskrivelsene av «lærerkrisen» reproduseres på tvers av studier. Rapporten stiller derfor spørsmål ved om forskningen i for stor grad stabiliserer en bestemt fortelling om lærerrollen, og om den mangler alternative perspektiver som kunne belyst andre sider ved profesjonsutøvelsen eller institusjonelle dynamikker, og kanskje kunne fått frem flere dimensjoner av lærerrollen.

Liste over figurer

Figur 1 Prisma-diagram over inklusjon og eksklusjon av fagfelleverderte studier	27
---	----

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for oppdraget

Kunnskapsdepartementet lyste i desember 2024 ut et oppdrag med formål å innhente og systematisere kunnskap om endringer i lærerrollen og læreryrket de siste årene, særlig med bakgrunn i rekrutteringssituasjonen i barnehage og skole. Oppdraget skulle belyse hvordan lærerrollen i barnehage og skole har utviklet seg over tid, og i hvilken grad – og eventuelt hvordan – denne utviklingen har påvirket læreres arbeidsforhold.

Det ble spesifisert at analysene skulle:

- a) belyse hvordan endringer i samfunnet og rammevilkår for barnehage og skole har påvirket lærerrollen de siste årene,
- b) belyse hvordan summen av arbeidsoppgaver, krav og forventninger til lærere har endret seg, og hva de mest vesentlige endringene har vært,
- c) vurdere hvordan endringene under a) og b) har påvirket læreres arbeidsforhold.

Denne rapporten er utarbeidet som svar på dette oppdraget. Den bygger på eksisterende forskning og kunnskap, og har som mål å gi en systematisk og etterprøvbart fremstilling av hva vi per i dag har kunnskap om når det gjelder utviklingen av lærerrollen i barnehage, grunnskole og videregående opplæring.

1.2 En lærerrolle i endring i barnehage og skole

Oppdraget fra Kunnskapsdepartementet hadde som premiss at man skulle ta utgangspunkt i eventuelle endringer som har skjedd i etterkant av de to ekspertutvalgene om lærerrollen, som kom med sine rapporter i henholdsvis 2016 (Ekspertgruppa om lærerrollen) (Dahl et al., 2016) og 2018 (Barnehagelærerrollen i et profesjonsperspektiv) (Børhaug et al., 2018).

I Ekspertgruppa om lærerrollen sin rapport het det at

Det er (...) imidlertid relativt få studier av lærernes selvforståelse og av deres profesjonskunnskap, det vil si typiske trekk ved lærerrollen mer uavhengig av politiske føringer. Det er også få studier av lærere som «politiske aktører»,

det vil si hvordan de opplever og forholder seg til nasjonale og lokale krav og forventninger som et samlet profesjonsfelleskap. Samlet kan vi derfor si at det er relativt få studier av lærerrollen sett fra lærernes ståsted, og som tematiserer lærerrollen i et bredere perspektiv enn praksis i klasserommet. Et eksempel på dette kan være organisering av lærerarbeidet.” (Dahl et al., 2016, s. 10).

Ekspertgruppa om lærerrollen trakk opp et bredt historisk landskap, og beskrev hvordan lærerrollen har utviklet seg i lag på lag, og at lærerarbeidet i skolen er mangfoldig og foregår i det som Thue (2017) og senere Ellis et al. (2024) har beskrevet som sedimentære lag av reformer og samfunnsmessige utviklingstrekk. Lærerne skal imøtekomme en rekke samtidige forventninger fra ulike aktører og hold, og mange av forventningene har endret seg, fremheves det i utlysningsteksten til Kunnskapsdepartementet. Tidligere har lærerrollen blitt beskrevet som en blanding av «mentor, master og mor» (Hansen & Simonsen, 2001). Ekspertgruppa pekte at det i dag var blant annet økte krav til faglig kompetanse hos lærere, en økt administrativ arbeidsmengde, økt fokus og forventning om samarbeid (vektlegging av profesjonsfelleskapet) og teknologiske endringer som viktige utviklingstrekk. I tillegg kom økt mangfold i elevgruppa, endringer i samfunnets forventninger til skolen og lærere til det å forberede elever for et arbeidsliv som er i kontinuerlig endring, økt fokus på livslang læring og en større vekt på elevmedvirkning. Ekspertgruppa viste også hvordan lovverk, forskrifter og avtaleverk som forutsetninger for arbeidet i skolen stadig var i endring.

Det er ikke slik at forventninger og krav stadig skifter, men legger seg i stedet som sedimentære lag, slik blant annet Ellis et al. (2024) beskriver. Lærerrollen blir på den måten stadig mer kompleks, både i grunnskole og videregående opplæring. Dette gjelder også barnehagelærerrollen, selv om utfordringene og spenningene der også er noe annerledes enn i skolen. Spenningsforholdet mellom lek, læring og omsorg trekkes opp som grunnleggende (parallelt til det vi tidligere refererte til som en forventning om å være mentor, master og mor for lærere i skolen), og i dette hører også en spenning mellom det individuelle og fellesskapet. Ekspertutvalget for barnehagen rammet dette inn i det man til dels kan kalle en klassisk sosiologisk profesjonsforståelse, der autonomi, faglighet og kompetanse er viktige dimensjoner, som det barnehagefaglige området omfatter og der det ble ansett som viktig med videre utvikling. Samtidig løftet de frem en rekke spenninger som barnehagelærerne skal håndtere i hverdagen, og forventninger fra ulike hold.

Hovedområdene i disse var blant annet profesjonell autonomi vs. styring, omsorg vs. læring, individuelle behov vs. gruppebehov, faglig utvikling vs. praktisk arbeid, teori vs. praksis, individuell vs. kollektiv praksis, profesjonell identitet vs. samfunnets forventninger og tidspress vs. kvalitet. Et viktig trekk gruppen pekte på er også det at flere og flere barnehager innlemmes i større og større organisasjoner og enheter, noe som skaper andre organisatoriske betingelser. Dette gjelder selvsagt private, men også kommunale barnehager er også ofte organisert i ulike former for klynger eller grupper, eller enheter fordelt over flere hus som kan ligge både tett og mer spredt geografisk. Et annet viktig trekk ved barnehagelærrollen er at den store satsningen på utbygging av barnehager de siste 20 årene har gjort at det delvis nå er en viss overetablering av barnehageplasser, noe som har ført til at barnehager nå må konkurrere med hverandre for å fylle opp plassene for å overleve som organisasjon. Dette er et trekk ved virksomheten som oppleves uvant og krevende både for eiere og ansatte, og gir både muligheter og utfordringer for utnyttelse av ressurser og kompetanse på tvers.

Utløsningen fra Kunnskapsdepartementet hadde som implisitt premiss at det har skjedd endringer som har påvirket lærerrollen i barnehage og skole de siste årene; det er imidlertid et empirisk spørsmål om i hvilken grad og hvordan. Det som er klart er at det har skjedd endringer på en rekke viktige samfunnsområder som berører barnehage- og skolesektoren. Vi vil diskutere noen av disse kort her. Vi mener at det å underbygge hvilke områder som rent faktisk sett er med på å endre lærerrollen, må være et sentralt tema for kunnskapsoppsummeringen i prosjektet. Vi skisserer i de følgende avsnittene opp noen overordnede utviklingstrekk.

De siste årene har det vært stor bekymring om særlig rekruttering og frafall til lærerutdanning (GLU), men også barnehagelærerutdanning, da særlig i distriktene. Tall fra regjeringens strategi for rekruttering til lærerutdanningene 2024-2030 (Kunnskapsdepartementet, 2024) beskriver at antallet førstevalgssøkere til de flerårige barnehageutdanningene i lærerutdanning og skole gikk ned med 35 prosent i perioden fra 2020 til 2023. Der kommer det også frem at det samtidig er flere som fullfører utdanningen, men samtidig at tilfredsheten med studiene er relativt lav. Den store bekymringen er at rekrutteringsutfordringene til lærerutdanningene skal, sammen med et frafall fra læreryrket, gjøre at det blir store utfordringer med rekruttering til lærerjobber i særlig distriktene. Før vi går videre til andre aspekter ved lærer- og barnehagelærerjobben som er med på å tegne et bilde av endring, er det

verdt å minne om at utfordringene med rekruttering til læreryrket på langt nær er utelukkende norske, men i stor grad internasjonale, i alle fall europeiske (Quickfall & Wood, 2024).

Mye av debatten rundt lærerrollen(e) handler i stor grad om arbeidsforhold og vilkår i barnehage og skole. Mye er knyttet til en større diskusjon om endringer knyttet til ungdoms- og barneliv, som setter sitt avtrykk på arbeidsvilkår og rammer. Mye oppmerksomhet har blitt gitt til et sammensatt problemområde som dreier seg om barn og unges grenser, foreldres grensesetting, sosiale medier og digitale plattformer, og påvirkning på skole- og barnehagehverdagen knyttet til blant annet vold og utagering i yngre årskull, og fravær på skolen pga. hendelser som skjer på sosiale medier og påvirker skolehverdagen (Wendelborg et al., 2024). Dette utfordrer rollen til barnehagelærere og lærere i skolen på nye måter. Samtidig ser vi også de siste 10-15 årene det som har blitt kalt *en relasjonell vending i kunnskapsskolen* (Caspersen & Holmeide, 2023), der lærermandatet har blitt utvidet til å ta inn over seg relasjonelle dimensjoner og inkluderingsdimensjoner, samtidig som den globale megatrenden med kunnskapsorientering i skolen stadig har stått stødig og forsterket seg.

Samtidig som det ofte pekes på store utfordringer i både lærer og barnehagelærerrollen, så viser OECDs TALIS Starting Strong 2024 at over 80 % av ansatte i barnehagesektoren at de er fornøyde med jobben sin (OECD, 2025). Bildet er med andre ord todelt, der det er generell høy jobbtilfredshet, samtidig som det også rapporteres om økt arbeidspress, stress og rekrutteringsutfordringer.

At en høy andel barnehagelærere oppgir jobbtrivsel, samtidig som andre studier dokumenterer betydelig arbeidspress (Cumming, 2017; Naper et al., 2024; Toropova et al., 2021) kan forstås som et lite profesjonssparadoks: Trivselstallene reflekterer ofte opplevd mening og relasjonell motivasjon, mens utfordringsbildet er knyttet til strukturelle rammebetingelser. Dermed kan høy trivsel sameksistere med stress, utilstrekkelighetsfølelse og frafallsintensjoner.

I barnehagene finner man også en pågående diskusjon rundt forholdet mellom barns fritid, egeninitiativ og styrte og formålsorienterte aktiviteter, som til dels speiler skillet mellom relasjon og kunnskap (Brodal & Lunde, 2022), men med

nyanser. Felles er en innramming i en diskusjon om (politisk) styring av innhold i barnehage og skole. Gotvassli (In print) diskuterer hvordan barnehagelærerne og lederne havner i mange dilemmaer med dette som bakgrunn, og viser blant annet til ekspertgruppen som skulle se på sosial ulikhet og utjevning kom med anbefalinger om veiledet lek som et verktøy i tidlig innsats for sosial utjevning. Synspunktene møtte kraftig motstand både fra barnehageforskere og praktikere (Greve et al., 2024), som hevdet at en slik løsning vil fortrenge barnas lek i barnehagen med voksenstyrte aktiviteter, og innebar en overstyring av profesjonsutøverne i barnehagen. «Lekbasert læring» er nemlig ikke lek, men aktiviteter styrt av voksne. Debatten er en illustrasjon av ett av flere dilemmaer som ledere og ansatte i barnehagen vil stå overfor, og som utfordrer profesjonsrollenes autonomi. Tilsvarende diskusjon og dilemma finner vi også i skolen: Det er ingen uenighet om at tidlig innsats er viktig for å utjevne sosioøkonomiske forskjeller, men på hvilken måte skal det skje? Hva slags pedagogikk skal en legge til grunn for dette arbeidet i den enkelte barnehage, og i hvilken grad kan og bør styre og eiere og nasjonale myndigheter i barnehage og skole ha en sterk og selvstendig autoritet for å bestemme dette? Og hvordan utfordrer det lærernes autonomi i profesjonsutøvelsen?

Listen over mulige endringer som påvirker barnehage- og lærerrollen er lang, og dreier seg om tett sammenvevde samfunnsendringer og politiske diskusjoner i stor grad. For det første har barnehager over tid blitt konkurransutsatt, noe som selvsagt er en ny utfordring både for eiere og ansatte, det blir en kamp om å fylle barnehageplassene. Kravet til strategisk ledelse eller utadrettet barnehageledelse er både nytt og krevende (Børhaug, 2021; Gotvassli & Vannebo, 2016). Et annet trekk er knyttet til finansiering og styring av sektorene, der det store innslaget av privat organisering i barnehagene gjør at spørsmål om eierskap og finansiering kommer svært høyt på dagsorden, og griper inn i den offentlige samtalen om hva man «vil med» barnehagen (Trætteberg et al., 2021).

Et annet eksempel er knyttet til dilemmaene rundt håndtering av mangfold i skole og barnehage, og et tredje eksempel er knyttet til rettsliggjøring. I stor grad er tilgangen til en del «goder» (for eksempel spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning) rettighetsstyrt, og rettigheter vs. bidrag inn i fellesskapet kommer derfor i spill på nye måter, og utfordrer læreres håndtering av enkeltindivid og fellesskap.

1.3 Rapportens oppbygning

Rapporten gir en tematisk og analytisk gjennomgang av eksisterende forskning om lærerrollen i skole og barnehage, og en mer overordnet drøfting av hva denne forskningen samlet sett sier, og ikke sier, om utviklingen av lærerrollen de siste årene. Kapittel 2 redegjør for den metodiske tilnærmingen og datagrunnlaget for kunnskapsoppsummeringen. Kapitlene 4 til 6 gir en systematisk og tematisk gjennomgang av forskningen, der sentrale utviklingstrekk knyttet til styring, ansvarliggjøring, profesjonsutøvelse og arbeidsforhold analyseres innenfor skole og barnehage. Disse kapitlene er primært analytisk-deskriptive, og har som formål å synliggjøre hvordan forskningen belyser ulike sider ved lærerrollen i lys av samfunnsendringer og institusjonelle rammevilkår. Det samlede litteraturgrunnlaget er omfattende, og ikke all identifisert forskning er omtalt eksplisitt i teksten. Det er derfor gjort analytiske utvalg, der hovedvekten er lagt på gjennomgående tema, mønstre og sentrale utviklingstrekk, fremfor en fullstendig redegjørelse for hver enkelt studie. All litteratur som inngår i kunnskapsoppsummeringen er imidlertid dokumentert vedlegg 2.

Det er samtidig viktig å merke seg at forskningsgrunnlaget er asymmetrisk. Det foreligger betydelig mer forskning som kan sies å handle om lærerrollen i skolen enn om barnehagelærerrollen. Denne ulikheten reflekteres i rapportens analyser, og innebærer at enkelte tema er mer inngående belyst i skolekontekst enn i barnehagekontekst. Dette er et empirisk funn ved kunnskapsgrunnlaget, og ikke uttrykk for prioriteringer i rapporten.

Kapittel 7 samler og diskuterer funnene fra de foregående kapitlene mer direkte, med vekt på sammenhenger og fellestrekk på tvers av skole og barnehage. Dette kapitlet er tenkt som en integrerende drøfting av det empiriske og analytiske materialet som er gjennomgått tidligere i rapporten. Kapittel 8 er derimot utformet som en avsluttende diskusjon på et mer overordnet og metanivå, der problemstillingene i oppdraget svares ut, og der det også rettes oppmerksomhet mot begrensninger og gjentakende mønstre i forskningen om lærerrollen i skole og barnehage.

2. Metodisk tilnærming og datagrunnlag

Metodisk består dette prosjektet av en kunnskapsoppsummering, delt i fagfellevurdert forskning og grålitteratur, og kvalitativ datainnsamling fra partene i arbeidslivet for skole og barnehage. Den fagfellevurderte forskningen er oppsummert gjennom en scoping review, og grålitteraturen er oppsummert gjennom en pragmatisk tilnærming til en scoping review. Ansattes perspektiv på endring i lærerrollen er innhentet gjennom intervju. Vi gjennomførte også intervjuer med Private Barnehagers Landsforening (PBL), KS, Utdanningsforbundet og Lærerstudentene for å få innspill til søkestrategien og for å få innsikt i representantenes vurderinger av de største endringene i lærerrollen de siste ti årene. I tillegg gjennomførte vi samtaler med lærere og ledelse ved ulike enheter. Metodene presenteres nærmere i det følgende.

2.1 Kunnskapsoppsummering

Hovedtyngden av datagrunnlaget består av en systematisk kunnskapsoppsummering gjennomført som en scoping review av fagfellevurdert forskning (Arksey & O'malley, 2005; Levac et al., 2010; Tricco et al., 2016). Denne metodiske tilnærmingen er valgt fordi forskningen om lærerrollen og læreryrket er bred, sammensatt og preget av ulike studietyper og metodiske tilnærminger (Khalil et al., 2024). Scoping reviewen er supplert med en pragmatisk gjennomgang av norsk grålitteratur (Pragmatic Review, 2016).

Formålet med kunnskapsoppsummeringen er å:

1. få oversikt over norsk og skandinavisk litteratur om hvordan lærerrollen i barnehage og skole har utviklet seg de senere år,
2. belyse hvordan summen av arbeidsoppgaver, krav og forventninger til lærere har endret seg,
3. gi oversikt over hvordan og i hvilken grad denne utviklingen har påvirket læreres arbeidsforhold,
4. oppsummere og formidle sentrale funn i litteraturen,
5. identifisere kunnskapshull og vurdere kvaliteten på eksisterende forskning.

Kunnskapsoppsummeringen omfatter både fagfellevurdert forskning og relevant grålitteratur, herunder rapporter, offentlige utredninger og styringsdokumenter.

2.1.1 Scoping review

Scoping review er valgt som metodisk ramme fordi den gir mulighet til å inkludere et bredt spekter av studier og kunnskapsbidrag, og fordi den er velegnet for å avdekke både etablerte funn og områder der kunnskapen er begrenset. Denne systematiske og trinnvise prosessen bidrar til å sikre transparens, etterprøvbarehet og metodisk konsistens i litteraturgjennomgangen.

Søkestreng

Det systematiske litteratursøket ble utviklet med utgangspunkt i prosjektets overordnede problemstillinger om lærerrollen og læreres arbeidsforhold i barnehage, skole og videregående opplæring. Søkestrategien var tematisk orientert mot lærerrollen som profesjonell rolle, og rettet mot litteratur som belyser hvordan læreres arbeidsoppgaver, krav, forventninger og rammevilkår har utviklet seg i lys av samfunnsmessige, organisatoriske og styringsmessige endringer.

Søkestrengen ble bygget opp rundt to hovedkomponenter:

1. lærer/lærerrolle,
2. arbeidsforhold, rammevilkår og samfunnsendringer.

Søk ble utviklet og testet i en iterativ prosess til vi fant et best mulig kompromiss mellom det å fange opp relevant forskning samtidig som minst mulig irrelevant forskning ble fanget opp. I norsk sammenheng ble det blant annet benyttet søk som kombinerte lærer med begreper knyttet til rolle, forventninger og krav, avgrenset til barnehage og skole, og videre koblet til arbeidsforhold, rammevilkår og samfunnsendringer. Tilsvarende søk ble gjennomført på engelsk ved bruk av termer som teacher, educator og pedagogue, kombinert med begreper knyttet til profesjonell rolle, arbeidsbelastning, ansvar, identitet og krav.

For å sikre relevans ble søkene videre koblet til begreper som sosial endring, organisatorisk endring, utdanningspolitikk, lovverk og rammeverk. I enkelte databaser ble det benyttet nærhetssøk for å fange opp studier der lærerbegrepet og rolle- eller arbeidsrelaterte begreper forekommer i nær tilknytning til hverandre.

Testsøk viste at det var mer hensiktsmessige å ta inn utdanningskontekster, som barnehage, grunnskole, videregående opplæring og yrkesfag, og kontekst, norsk og nordisk forskning, i eksklusjonskriteriene heller enn å bygge det inn i søk.

Søkene ble videre tilpasset den enkelte databases struktur og funksjonalitet, herunder bruk av fritekstsøk, emneord (descriptors), lokasjonsfiltre og tidsavgrensning. Publikasjoner ble avgrenset til perioden fra og med 2015. Endelig søkestreng med resultater for ulike databaser ligger som vedlegg 1 bakerst.

Databaser og publiseringskanaler

Det ble gjennomført systematiske søk i sentrale internasjonale og nordiske databaser for utdanningsforskning og samfunnsvitenskap, inkludert ERIC, Scopus og Web of Science. I tillegg ble det gjennomført søk i nordiske og nasjonale publiseringskanaler, inkludert Scandinavian University Press (Idunn) og Oria. Vi gjennomførte testsøk der det blant annet i ERIC ble benyttet kombinasjoner av fritekstsøk og kontrollerte emneord knyttet til lærerrolle, arbeidsbelastning, profesjonell identitet, organisatoriske og samfunnsmessige endringer, kombinert med geografiske avgrensninger til nordiske land. Tilsvarende tilnærminger ble benyttet i Scopus og Web of Science, der nærhetssøk og filtrering på publiseringsår og geografisk kontekst inngikk som sentrale elementer. Etter testsøk ble endelig søk gjennomført i Oria, ERIC, Scopus og Web of Science.

Inklusjons- og eksklusjonskriterier

Inklusjonskriteriene for litteraturgjennomgangen var at studiene:

- omhandlet lærerrollen i barnehage, grunnskole eller videregående opplæring,
- belyste læreres arbeidsoppgaver, krav, forventninger, profesjonelle roller eller arbeidsforhold,
- var gjennomført i eller omhandlet Norge, Sverige, Danmark, Finland eller Island,
- var publisert fra og med 2015,
- hadde empiri fra og med 2000,
- var publisert på norsk, svensk, dansk eller engelsk,
- var fagfellevurderte empiriske studier (kvantitative, kvalitative eller mixed methods) eller systematiske kunnskapsoppsummeringer.

Eksklusjonskriteriene var:

- studier som primært omhandlet lærerstudenter, lærerutdanning eller høyere utdanning,
- konferansebidrag, meningsinnlegg, brev, protokoller, avhandlinger og bokkapitler,
- studier som hadde som hovedformål å utvikle eller validere måleinstrumenter,
- studier som ikke hadde lærerrollen eller læreres arbeidsforhold som hovedfokus.

I tillegg ble eksklusjonskriteriene presisert og justert underveis i gjennomgangen for å sikre et konsistent og relevant kunnskapsgrunnlag. Dette gjaldt særlig:

- komparative studier der Norge ikke inngikk i analysen,
- spesialpedagogiske studier der det empiriske materialet ikke omhandlet norske forhold,
- didaktiske studier fra andre nordiske land der hovedfokus var på fagdidaktikk eller undervisningsmetoder, og ikke på lærerrollen eller læreres arbeidsforhold.
- Studer som studerte spesifikke tiltak eller intervensjoner

Disse presiseringene ble gjort for å sikre at kunnskapsoppsummeringen forble tett knyttet til rapportens formål og oppdragsgiverens behov.

2.1.2 Grå litteratur

I tillegg til systematiske søk i vitenskapelige databaser er det gjennomført et pragmatisk, målrettet og strukturert søk etter såkalt grå litteratur. Grå litteratur er betegnelsen på forskningsarbeider og kartlegginger som ikke er publisert gjennom etablerte fagfelleverderte kanaler, typisk forskningsrapporter fra forskningsinstitutter og -miljøer, men også offentlige utredninger og konsulentrapporter. Bakgrunnen for søket også innen denne type litteratur er at kunnskap om lærerrollen og læreryrket i stor grad er dokumentert gjennom rapporter, utredninger, evalueringer og kunnskapsoppsummeringer som ikke publiseres i fagfelleverderte tidsskrifter. Disse rapportene er ofte et sentralt kunnskapsgrunnlag for politikkutforming og sektorutvikling.

Søket etter gråliteratur har hatt som mål å identifisere relevante rapporter og publikasjoner som belyser utviklingen i lærerrollen, læreres arbeidsoppgaver, krav og forventninger, samt konsekvenser for arbeidsforhold i barnehage, grunnskole og videregående opplæring. Søket har vært avgrenset til publikasjoner utgitt fra og med 2015. Alle identifiserte rapporter og publikasjoner som ble vurdert som relevante for rapportens problemstillinger, er inkludert.

Søket har bestått av pragmatisk, systematisk gjennomgang av nettsider, publikasjonarkiv og databaser til forskningsinstitutter, universiteter, høyskoler, kunnskapssentre, konsulentselskaper og offentlige myndigheter med dokumentert aktivitet innen barnehage-, skole- og profesjonsforskning. I tillegg er tematiske og nordiske publiseringskanaler benyttet der dette har vært hensiktsmessig.

Oversikt over gjennomgåtte kilder for gråliteratur

Følgende kilder og publiseringskanaler er systematisk gjennomgått i arbeidet med å identifisere relevant gråliteratur:

Forskningsinstitutter og forskningsmiljøer

- Oslo Met institutter
 - Arbeidsforskningsinstituttet AFI
 - By- og regionforskningsinstituttet NIBR
 - Velferdsforskningsinstituttet NOVA
 - Senter for profesjonsforskning
- Forskningsstiftelsen FAFO
- SINTEF
- NTNU Samfunnsforskning
- Nordlandsforskning
- Telemarksforskning
- Institutt for samfunnsforskning (ISF)
- Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU)
- Proba
- Læringsmiljøsentret
- Matematikksenteret, lesesenteret, skrivesenteret
- Norce
- SSB

Tematiske kunnskapssentre og fagmiljøer

- BARNkunne – Senter for barnehageforskning
- Senter for barnehageforskning, utvikling og innovasjon (SEBUTI)
- Gode barnehager for barn i Norge (GoBaN)
- Læringsmiljøsentret
- Matematikksenteret
- Lesesenteret
- Skrivesenteret
- Kunnskapssenteret for utdanning
- Utdanningsforskning.no
- Skandinavisk forskning på barnehageområdet

Konsulentselskaper

- Oxford Research
- Rambøll
- Ideas2Evidence
- Oslo Economics
- Menon Economics

I tillegg har vi gjennomgått materiale fra offentlige myndigheter og direktorater, inkludert innhold publisert på Regjeringen.no, stortingsmeldinger og NOU-er. Videre har vi sett på ulike strategidokumenter, ekspertutvalgsrapporter og relevante publikasjoner fra Utdanningsdirektoratet, samt strategier, prosjekt- og programdokumentasjon og systembeskrivelser. Det er ikke gjennomført egne dokumentanalyser av dette materialet, men det er brukt som del av den helhetlige forståelsen av lærerrollen.

2.2 Den kvalitative metoden

Intervjuer med PBL, KS, Utdanningsforbundet og Lærerstudentene for å få innspill til søkestrategien og for å få innsikt i representantenes vurderinger av de største endringene i lærerrollen de siste ti årene. Intervjuene ga verdifulle perspektiver på utviklingen av lærerrollen, organisasjonenes prioriteringer og hvilke endringer de anså som mest sentrale framover. Denne informasjonen ble brukt som grunnlag for søkestrategien, samtidig som intervjuene bidro til å utvide prosjektgruppens kunnskaps- og forståelsesgrunnlag. Alle intervjuene var semistrukturerte gruppeintervju (Kvale & Brinkmann, 2015), samtlige ble tatt opp digitalt, lagret sikkert og transkribert.

Vi gjennomførte også gruppesamtaler med lærere og ledelse i ulike enheter, med mellom to og fem deltakere per samtale. Samtalene ble gjennomført i allerede etablerte nettverk, noe som bidro til effektiv bruk av både tid og ressurser. I samtalene diskuterte vi funn fra kunnskapsoppsummeringen og innhentet tilbakemeldinger på hvorvidt det var temaer vi hadde utelatt, ikke fanget opp, eller burde lagt mer eller mindre vekt på. Gruppesamtalene fungerte som et bidrag til kvalitetssikring av arbeidet før ferdigstilling av rapporten, gjennom member checking (McKim, 2023), ved at deltakerne fikk anledning til å uttale seg om funnene våre.

Gruppesamtalene med lærere ble i hovedsak brukt for å sikre at funnene våre var forståelige og relevante for lærerne. Dette fikk vi bekreftet gjennom samtalene, og disse intervjuene inngår derfor ikke i det videre arbeidet med litteraturgjennomgangen. Intervjuene med partene, og funnene fra disse, tas opp i kapittel 7 og ses i sammenheng med de øvrige funnene i rapporten.

2.3 Bruk av kunstig intelligens i oppsummeringsarbeidet

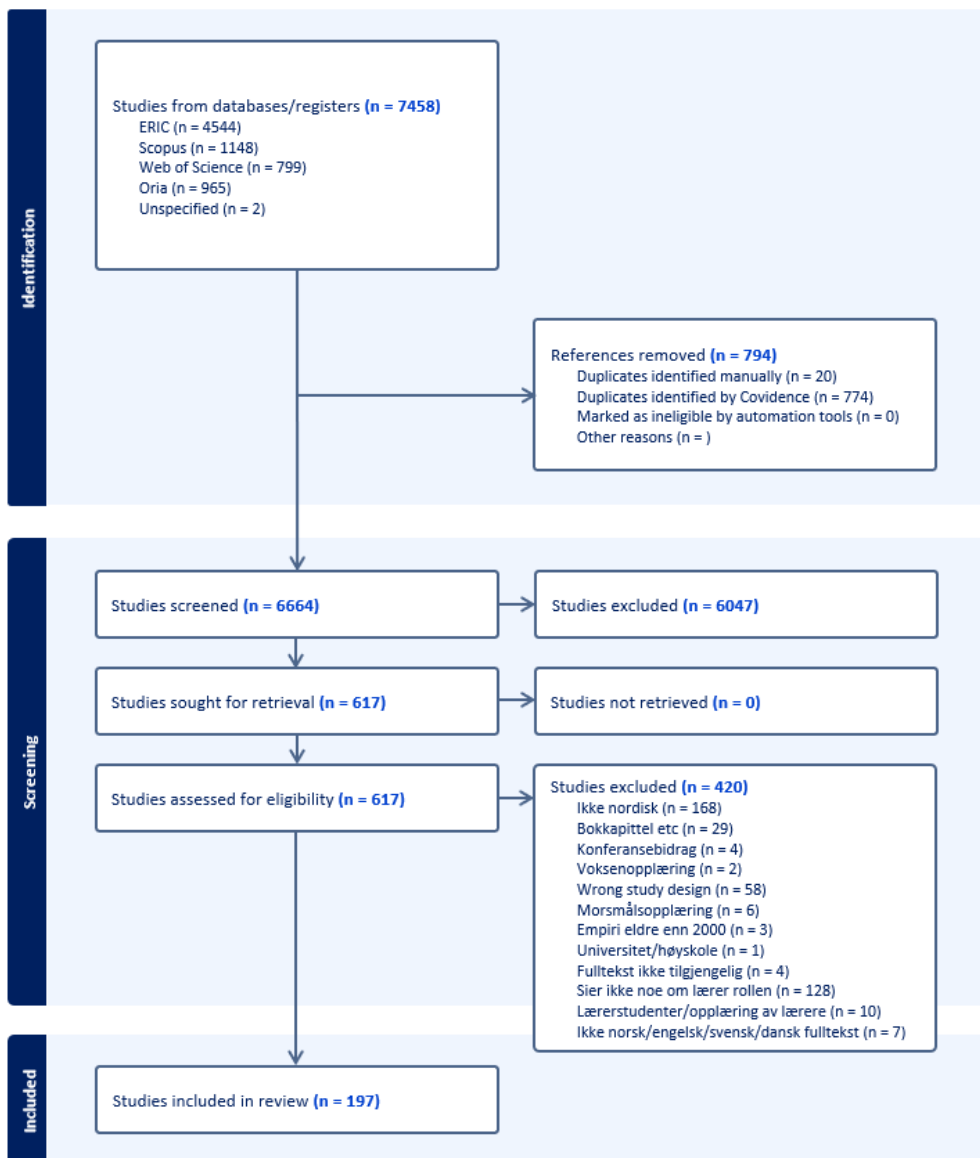
For å oppsummere den store mengden forskningslitteratur som er hentet inn i prosjektet ble Google NotebookLM brukt som et tekstanalytisk støtteverktøy for å systematisere og sammenfatte innhold i eksisterende dokumenter. Verktøyet ble ikke brukt til å generere nytt empirisk materiale eller til å introdusere nye faglige perspektiver. Verktøyet ble brukt innenfor eksplisitte rammer som begrenset generering av nytt innhold, herunder med krav om at analyser og formuleringer skulle bygge på eksisterende tekstgrunnlag, i et lukket rom. Sluttvurderinger og analytiske sammenstillinger ble foretatt av forskergruppen, og prosjektet har også hatt to eksterne rådgivere som kritiske lesere av innholdet.

3. Resultater overordnet

I dette kapittelet gir vi en kort oversikt over resultatene fra kunnskapsoppsummeringen på overordnet nivå.

I scoping reviewen av fagfellevurdert forskning ble totalt 7458 referanser importert for screening. Etter fjerning av duplikater ble 6664 studier vurdert på bakgrunn av tittel og sammendrag, og alle ble vurdert av to forskere i gruppa. Ved ulike vurderinger (konflikter) kom en tredje forsker inn. I denne fasen ble 6047 studier ekskludert. Deretter ble 617 studier vurdert i fulltekst av to forskere, med en tredje som kom inn ved uenighet. Av disse ble 420 studier ekskludert på bakgrunn av eksklusjonskriteriene, og 197 studier ble inkludert. Screeningprosessen er illustrert i Prisma diagrammet i figur 1.

Figur 1 Prisma-diagram over inklusjon og eksklusjon av fagfellevurderte studier

3.1 Metode og tidsspenn i den fagfellevurderte forskningen

Litteraturgjennomgangen viser et omfattende og metodisk variert forskningsfelt som belyser læreres arbeid, roller og profesjonsutøvelse fra ulike innfallsvinkler. Materialet spenner fra dype kvalitative undersøkelser av læreres hverdag til store kvantitative analyser av lærereffektivitet, samt historiske lange linjer og teoretiske synteser.

En betydelig andel av studiene i utvalget har et kvalitativt empirisk design, der forskerne søker dybdeforståelse av læreres opplevelser og praksis. Innenfor denne kategorien er intervjustudier den dominerende tilnærmingen. Dette inkluderer både individuelle semistrukturerte intervjuer og fokusgruppeintervjuer som utforsker temaer som profesjonell identitet, emosjonelt arbeid og læreres møte med nye reformkrav (f.eks. (Antera, 2022; Antonsen et al., 2024; Berntsen et al., 2025; Haukås & Drange, 2024)). Det finnes også en rekke studier som benytter observasjon, ofte i kombinasjon med intervjuer eller «shadowing», for å fange opp klasseromspraksis og kollegialt samarbeid (Alvehus et al., 2019; Ennerberg, 2022; Wiig et al., 2018). Videre forekommer studier som anvender diskursanalyse, narrativ analyse og netnografi for å undersøke hvordan lærere konstruerer mening i sosiale medier eller gjennom fortellinger om sin yrkeshverdag (Lundin et al., 2020; Lutovac et al., 2024; Markström & Simonsson, 2017).

Selv om intervjustudier utgjør en stor andel av den kvalitative forskningen, viser kildematerialet også en betydelig bruk av observasjonsmetoder som går tett på profesjonsutøvelsen. Flere studier benytter videoobservasjon og mikroetnografi for å fange opp komplekse samspill og «tause» praksiser som kan være vanskelige å verbalisere i et intervju. For eksempel bruker Tronsmo (2025) videoobservasjon av lærermøter for å identifisere kvaliteter i læreres kollektive kunnskapsarbeid, mens Elmies-Vestergren (2024) anvender mikroetnografiske videoopptak i kombinasjon med såkalt a/r/tografi for å studere lærerrollen i møte med digitale verktøy i kunst- og håndverk. Denne typen data gir tilgang til «backstage-prosesser» og mikropraksiser som ellers forblir usynlige. Hofslundsengen et al. (2024) bekrefter i sin gjennomgang av 109 doktoravhandlinger fra perioden 2012–2022 at kvalitative metoder dominerer feltet totalt (72 prosent), og at observasjon og intervju er de hyppigste datakildene.

En del av forskningen kjennetegnes av at forskerne inntar en aktiv rolle i utviklingen av praksisfeltet gjennom aksjonsforskning og partnerskap. I stedet for å være passive observatører, bidrar forskerne med intervensjoner eller veiledning som en del av datainnsamlingen. Eksempler på dette er Fimreite og Fossøy (2018), som studerte kollegaveiledning gjennom deltakende aksjonsforskning der forskerne veiledet lederne, og Møller og Skott (2018), som deltok som “participating observers” og fasilitatorer i lektionsstudier. Også Hundal et al. (2025) beskriver trepartssamarbeid der forskere, studenter og lærere utvikler praksis sammen. Denne metodiske tilnærmingen visker ut det skarpe skillet mellom forskning og utviklingsarbeid, og genererer kunnskap som er direkte implementert i endringsprosesser.

Parallelt med de kvalitative studiene foreligger det en ganske stor mengde kvantitative empiriske studier. Disse benytter i stor grad survey-metodikk for å kartlegge sammenhenger mellom variabler som utbrenthet, motivasjon, digital kompetanse og skolekultur. Flere av disse studiene anvender statistiske analyser, slik som strukturell ligningsmodellering (SEM) og konfirmerende faktoranalyse (CFA), for å teste teoretiske modeller (Elstad & Eriksen, 2024; Gülsün et al., 2023; Hatlevik & Hatlevik, 2018; Nordhall et al., 2020; Skaalvik & Skaalvik, 2017). Det finnes også studier som baserer seg på store internasjonale datasett som TIMSS, PIRLS og ICCS for å sammenligne lærerkvalitet og undervisningspraksis på tvers av landegrenser (Blömeke et al., 2021; Leino et al., 2022), samt eksperimentelle design som undersøker læreres vurderinger (Geven et al., 2021).

En del av litteraturen benytter seg også av Mixed Methods eller blandede metoder. Disse studiene kombinerer kvalitative og kvantitative data, ofte ved å integrere spørreundersøkelser med intervjuer eller fokusgrupper for å validere funn eller utdype statistiske sammenhenger med lærernes egne perspektiver (Ekornes, 2015; Hatfield, 2025; Qvortrup & Rasmussen, 2022; Suhonen et al., 2024). Denne tilnærmingen muliggjør en mer helhetlig forståelse av komplekse fenomener som psykisk helse i skolen eller teknologibruk.

I tillegg til tradisjonelle dataformer som intervjuer og spørreskjemaer, benytter flere studier seg av dokumentanalyser av “naturlige” data fra utdanningskonteksten. Dette inkluderer for eksempel analyser av studenters refleksjonslogger for å forstå lærerspesialistens rolle (Lorentzen, 2020). Når det gjelder kvantitative data, suppleres bildet av surveys med større utvalg, som Lyckander og Spetalens undersøkelse av 532

yrkesfaglærere og Andreassen og Reichenbergs komparative studie av 471 norske og svenske lærere (Andreassen & Reichenberg, 2018; Lyckander & Spetalen, 2022). Dette bidrar til å validere funn på tvers av større populasjoner.

Litteraturen omfatter også flere teoretiske studier og reviews. Her finner vi systematiske litteratursynteser og meta-analyser som oppsummerer eksisterende forskning på spesifikke felt, som for eksempel læreres autonomi, profesjonell handlekraft (agency) eller praksisnær skoleforskning (Magnusson & Malmström, 2023; Tapani & Salonen, 2019; Vähäsantanen, 2015). Denne kategorien inkluderer også arbeider som utvikler konseptuelle rammeverk for å forstå læreres autonomi og profesjonalisering i lys av endrede styringsregimer (Wermke & Forsberg, 2017).

Til slutt inneholder utvalget historiske studier som anlegger et langtidsperspektiv på læreryrket, helt opp til vår tid. Disse arbeidene baserer seg på arkivstudier og historisk statistikk som strekker seg over flere tiår, og i noen tilfeller over et århundre. Slike studier belyser utviklingen av lærernes arbeidsmarked, kollegialitet og rekruttering over tid, og gir en viktig kontekst for å forstå dagens situasjon (Falch & Strøm, 2025; Larsen, 2024). Et fellestrekk er at dagens lærerrolle forstås som et resultat av historiske avleiringer snarere enn brå skift. Thue (2017) beskriver hvordan lærerrollen utvikler seg «lag på lag», der nye krav ikke nødvendigvis erstatter de gamle, men legger seg oppå dem. Han peker på en historisk spenning mellom «seminarist-tradisjonen» (folkeskolen) og den akademiske tradisjonen (lektorene), som fremdeles preger profesjonens selvforståelse i møte med nye reformkrav. Videre utfordrer nyere forskning etablerte sannheter om lærermangel. Dahl og Andersen (2024) argumenterer for at vi må se forbi myter om mangelfull utdanning eller praksissjokk, og heller forstå rekrutteringskrisen som en «avmontering av profesjonell identitet» i møte med styringsregimer som taper lærere for engasjement.

Når det gjelder det innholdsmessige tidsspennet i analysene, strekker materialet seg over mer enn 160 år. Falch og Strøm (2025) har konstruert et datasett som dekker perioden fra 1861 til 2025 for å analysere lærermangel, rekruttering og utdanningseksponasjon gjennom skiftende historiske epoker. Andre historiske studier tar for seg utviklingen av lærerkollegialitet og skolekultur fra etterkrigstiden og frem mot våre dager. Larsen (2024) analyserer eksempelvis endringer i den videregående skolen fra 1960 til 2010, en periode preget av demokratisering og nye styringsidealene. Flere studier trekker linjer tilbake til 1990-tallet for å kontekstualisere dagens

situasjon, særlig knyttet til digitalisering og læreplanreformene fra 1990-tallet og frem til i dag (Bernotaite & Ottesen, 2025; Fornaciari & Rautiainen, 2020; Krantz & Fritzné, 2022). Et grep er for eksempel å bruke lærere med lang ansiennitet (over 20 år) som informanter for å belyse endringer fra en før-digital skole til dagens situasjon (Hatfield, 2025).

Majoriteten av de empiriske studiene fokuserer på nåtiden eller de aller siste årene, ofte med utgangspunkt i innføringen av Kunnskapsløftet (LK06) og Fagfornyelsen (LK20) (Christensen et al., 2023; Stavelie, 2021), samt effektene av COVID-19-pandemien på læreryrket (Lutovac et al., 2024; Mankki, 2024).

Oppsummert dekker litteraturen hele spennet fra den tidlige fremveksten av det norske utdanningssystemet på 1860-tallet, via velferdsstatens utbygging i etterkrigstiden, og frem til dagsaktuelle analyser av læreryrket i 2025, med en hovedvekt på de siste årene og samtiden.

3.2 Metode og tidsspenn i grålitteraturen

Analysen av kildematerialet viser at de fleste studiene (som i stor grad er rapporter fra forskningsinstitutt og lignende) bruker en kombinasjon av ulike metoder (mixed methods). Kvantitative data brukes for bredde og oversikt, mens kvalitative data gir dybde og forklaring (Larsen et al., 2019; Sjaastad et al., 2016).

Den desidert mest utbredte metodiske kombinasjonen i kildene er bruken av spørreundersøkelser sammen med intervjuer. Et stort flertall av evalueringene baserer seg på spørreskjemaer for å hente inn data fra mange respondenter samtidig. "Spørsmål til Skole-Norge" er en gjentakende undersøkelse blant skoleledere og skoleeiere som utgjør datagrunnlaget i flere rapporter (Bergene et al., 2022; Federici et al., 2017). Det benyttes også internasjonale undersøkelser som TALIS for å kartlegge læreres og skolelederes arbeidshverdag (Aamodt et al., 2016).

Spørreskjema brukes nesten uten unntak i de store evalueringsprosjektene for å nå ut til lærere, skoleledere, eiere, elever og foreldre (Gjerustad et al., 2016). Metoden brukes primært til å kartlegge omfang, holdninger og praksis, eksempelvis i evalueringen av lærerspesialistordningen (Seland et al., 2017).

Intervjuer er like utbredt som spørreskjemaer, og benyttes i nesten samtlige kvalitative delstudier. Intervjuene brukes ofte for å utdype funn fra

spørreundersøkelsene. For eksempel ble det i kartleggingen av ukvalifiserte lærere gjennomført 60 intervjuer for å få rike beskrivelser av veiene inn i læreryrket (Sjaastad et al., 2016). Det benyttes både individuelle intervjuer og fokusgruppeintervjuer. Fokusgrupper er særlig fremtredende i studier der man ønsker å fange opp diskusjoner i profesjonsfellesskap (Aspøy, 2017). I noen tilfeller benyttes strukturerte webintervjuer for effektiv innsamling av kvalitative data (Utdanningsforbundet, 2025).

En betydelig andel av rapportene benytter administrative data for å analysere trender over tid uten å belaste respondentene. Kobling mot nasjonale registre er sentralt for å se på spørsmål som gjennomføringsgrad, karakterer og lærertetthet. Kilder som GSI, KOSTRA og SSBs utdanningsdatabase (NUDB) går igjen i flere evalueringer, som for eksempel evalueringen av lærernormen (Pedersen et al., 2022). I studier av frafall og gjennomføring brukes registerdata for å følge elevkull over tid (Salvanes et al., 2015). Dokumentanalyse brukes ofte i innledende faser for å analysere plandokumenter, søknader eller tilsynsrapporter (Haugset et al., 2019; Iversen & Bonesrønning, 2019; Mathiesen, 2023; Myklebust et al., 2019; Plathe et al., 2023; Seland et al., 2016; Seland et al., 2017; Åsheim, 2020).

Et mindretall av prosjektene benytter mer spesialiserte forskningsdesign eller metoder som Randomiserte kontrollerte studier (RCT): Dette er en sjelden metode i materialet, men ble benyttet i COMPLETE-prosjektet. Her ble skoler tilfeldig fordelt i tiltaks- og kontrollgrupper for å måle effekten av psykososiale tiltak (Larsen et al., 2019). I prosjekter som omhandler utviklingsarbeid, ser vi bruk av metoder som *brevskrivning*, *workshops* og *kartleggingstegning*. I evalueringen av inkluderende praksis ble deltakerne bedt om å skrive brev til forskerne for å fremme dypere refleksjon over egen praksis (Åsheim, 2020). I evalueringen av lærerspesialistordningen ble lærere bedt om å tegne skolens fysiske utforming for å visualisere samarbeidsmønstre (Seland et al., 2016). I evalueringen av "Være Sammen" ble det benyttet en tilnærming som fokuserte på hvilke verdier tiltaket faktisk produserte, fremfor måling mot forhåndsdefinerte mål (Mathiesen, 2023).

Flere kilder er rene kunnskapsoppsummeringer. Her benyttes systematiske søk i databaser (som i denne rapporten) for å identifisere og vurdere eksisterende forskning. Dette gjelder blant annet rapporter om rekruttering til læreryrket (Munthe & See, 2022), lærerrollen (Mausethagen et al., 2016) og læringsmiljø i barnehagen (Evertsen et al., 2015).

4. Barnehagelærerrollen i endring: Profesjonskamp, omsorgsdilemmaer og pedagogisk ledelse

Barnehagelærerrollen i de nordiske landene har slik det beskrives i litteraturen gjennomgått fundamentale endringer i løpet av de siste to tiårene. Tradisjonelt har den nordiske barnehagemodellen hvilt på en sosialpedagogisk tradisjon der omsorg, lek, danning og læring har utgjort en helhetlig tilnærming til barnet. I denne tradisjonen har barnehagelæreren hatt stor autonomi til å forme det pedagogiske innholdet i takt med barnegruppens behov. I dag utøves imidlertid yrket i et landskap preget av økt politisk oppmerksomhet, der barnehagen i økende grad defineres som det første trinnet i det formelle utdanningsløpet.

Denne institusjonelle dreiningen ble tydeliggjort da ansvaret for barnehagesektoren ble flyttet til Kunnskapsdepartementet i 2005, og ytterligere forsterket gjennom St.meld. nr. 41 (2008–2009), som eksplisitt knyttet barnehagen til utdanningssystemet for å bidra til sosial utjevning og livslang læring (Foss, 2021). I forskningslitteraturen beskrives dette som en «biopolitisk ekspansjon», der barnehagen og skolen i økende grad ses som arenaer for forvaltning av humankapital for å sikre nasjonal konkurransevne og velferd (Foss, 2021). Dette skiftet utfordrer den tradisjonelle nordiske modellen ved at en angloamerikansk *education*-tradisjon, med fokus på læringsmål og institusjonelle standarder, får større innpass på bekostning av den kontinentale *Pädagogik*-tradisjonen, som i større grad har vektlagt barnets danning og relasjonen mellom barnet og pedagogen (Vik, 2015).

Gjennomgangen av litteraturen finner mange av de samme overordnede trekkene som vi finner for skolen i neste kapittel, men koblet til barnehagelærerens kjerneoppdrag og balansegangen mellom læring og omsorg, og ledelsen av det pedagogiske arbeidet. Denne spenningen kommer til syne i det Homme og Eide (2024) beskriver som *profesjonalisering ovenfra*, der myndighetene innfører tiltak for å løfte feltet, som ofte står i kontrast til *profesjonalisering innenfra*, der profesjonsutøverne selv definerer standarder og verdier. I praksis opplever barnehagelærere dette som et krysspess mellom formelle krav i styringsdokumenter

og egne faglige vurderinger (Eriksen, 2024). Kritikerne advarer mot et «instrumentalistisk mistak» der pedagogikk reduseres til en teknisk logikk om «hva som virker», eksempelvis gjennom standardiserte programmer for sosial kompetanse eller skoleforberedelse (Østrem, 2024). I dette landskapet må barnehagelæreren utøve en stadig mer kompleks dømmekraft for å balansere ytre krav om dokumentasjon og resultater mot det etiske ansvaret for å ivareta barnet som subjekt her og nå (Eriksen, 2024; Østrem, 2024). Selv om rammeplanen tradisjonelt har gitt rom for lokalt skjønn, pekes det på at dagens planverk er mer bindende og regulerende, noe som potensielt snevrer inn det profesjonelle handlingsrommet (Børhaug & Lotsberg, 2024).

4.1 En ny styringslogikk

Litteraturen identifiserer et tydelig skifte i barnehagens styringslogikk. Fra å være en institusjon preget av rammestyring og tillit til prosesser, ser man en bevegelse mot det som ofte beskrives som en «postbyråkratisk» styringsform (Stavelie, 2021). Denne logikken kjennetegnes av mål- og resultatstyring, der fokus flyttes fra innsatsfaktorer til målbare utfall. Selv om barnehagen ikke har nasjonale prøver på samme måte som skolen, beskriver forskningen fremveksten av en *organisatorisk profesjonalitet* preget av ansvarliggjøring (*accountability*) og krav om synliggjøring av kvalitet (Havnes, 2018).

4.1.1 Standardisering gjennom manualbaserte programmer

En sentral mekanisme for denne styringen er innføringen av standardiserte, manualbaserte programmer i barnehagen. Disse programmene retter seg ofte mot sosial og emosjonell læring (SEL) eller forebygging av mobbing, og markedsføres gjerne som «evidensbaserte» metoder. I en svensk kontekst har Bartholdsson (2021) argumentert for at slike programmer utfordrer barnehagelærerens profesjonelle autonomi fundamentalt. I norsk sammenheng knytter Østrem (2024) fremveksten av slike programmer, som *Agderprosjektet* og *SELMA*, til en politisk dreining der man ønsker sikre svar på «hva som virker». Hun advarer mot at pedagogikk reduseres til en teknisk logikk («hvis A, så B») der målet om fremtidig effekt, som skoleprestasjoner, overskygger pedagogikkens etiske forpliktelse overfor barnet her og nå. Denne spenningen beskrives også av Vik (2015) som en konflikt mellom en angloamerikansk *education*-tradisjon, fokusert på standarder og intervensjon, og den kontinentale *Pädagogik*-tradisjonen som vektlegger barnets dannelse og relasjonelle vekst.

Når pedagogikken styres av en manual som forteller hva man skal gjøre i gitte situasjoner, kan rommet for lærerens situasjonsbestemte skjønn reduseres. Bartholdsson (2021) beskriver dette som en «de-profesjonalisering» hvor lærere lener seg på programmet som en fasit, fremfor å stole på egen dømmekraft. Dette fremmer en form for teknisk profesjonalitet hvor kvalitet måles i lojalitet til metoden (fidelity). Denne tendensen bekreftes av Eriksen (2024), som viser at barnehagelærere ofte møter forventninger fra eksterne instanser (som PPT eller fagsentre) om å ta i bruk programmer med en behavioristisk tilnærming, for eksempel belønningssystemer. Eriksen (2024) finner imidlertid at barnehagelærere yter motstand mot slike metoder fordi de oppleves som fremmedgjørende og i strid med barnehagens verdigrunnlag om å møte barn som subjekter. På denne måten kan innføringen av slike programmer skape rokkekonflikter der pedagogene må kjempe for å opprettholde sin faglige integritet.

Videre peker Bartholdsson (2021) på at disse programmene ofte fremmer et individualisert syn på sosiale problemer, der barnet trenes i å regulere egne følelser løsrevet fra konteksten. Dette resonnerer med Østrem (2024) sin kritikk av det hun kaller «det instrumentalistiske mistaket». Hun argumenterer for at når anerkjennelse og livsglede gjøres til midler for å oppnå læringseffekt (slik som i SELMA-prosjektet), reduseres barnet fra å være et subjekt til å bli et objekt som skal formes. Dette kan føre til at programmene som styringsverktøy ikke bare regulerer lærerens praksis, men som også definerer hva som teller som gyldig kunnskap. Pettersvold og Østrem (siteret i Vik (2015)) advarer om at en slik utvikling risikerer å redusere barnehagelæreren til en servicemedarbeider for programkonseptene, snarere enn en selvstendig profesjonsutøver.

4.1.2 Dokumentasjon som performativ teknologi

Kravet om dokumentasjon har økt betraktelig i barnehagesektoren, og beskrives i litteraturen som en av de mest markante endringene i barnehagelærerens hverdag. Löfgren (2016) viser hvordan dokumentasjon ikke lenger bare er et redskap for pedagogisk planlegging, men en «performativ teknologi». Det handler om å synliggjøre og bevise kvaliteten på det pedagogiske arbeidet overfor foreldre, myndigheter og samfunnet for øvrig.

Dette kan bidra til å skape konkurrerende krav der barnehagelæreren må balansere mellom å være til stede i situasjonen med barna («being») og kravet om å dokumentere at denne tilstedeværelsen har en fremtidsrettet læringsverdi

(«becoming»). Erlandsson et al. (2021) påpeker at dokumentasjonspraksisen ofte preges av uklarhet - hva skal dokumenteres, for hvem, og med hvilket formål? Når dokumentasjonen blir et mål i seg selv, risikerer man at tiden til direkte samvær med barna reduseres, og at lærerens oppmerksomhet dreies mot det som er lettest å måle og vise frem.

4.1.3 Balansegangen mellom lek, læring og omsorg

Det performative presset og den økte vektleggingen av barnehagen som en læringsarena har konsekvenser for hvordan innholdet i barnehagen vektles. Litteraturen dokumenterer en spenning mellom lek, læring og omsorg, der omsorgsdimensjonen ser ut til å komme under press., sitert i (Børhaug & Lotsberg, 2024), peker på at barnehager i økende grad opererer i et marked preget av konkurranse. For å hevde seg i konkurransen velger enkelte eiere å standardisere pedagogikken som et ledd i kvalitetssikring og dokumentasjon. En slik utvikling kan utfordre barnehagelærerens profesjonelle skjønn og muligheten til å vekte lek og omsorg på like linje med målbare læringsaktiviteter. I de tilfeller hvor pedagogikken standardiseres for å synliggjøre kvalitet, risikerer man at de sidene ved mandatet som er vanskeligere å måle havner i bakgrunnen.

4.1.4 En «støyende stillhet» om omsorg

Leken har en egenverdi i den norske barnehagetradisjonen, og forskningen understreker betydningen av barns kroppslige og lekende tilnærming til verden. Pedersen (2020), sitert i (Hofslundsengen et al., 2024), løfter frem barns bevegelsespraksiser og «kjensla av leikeplassen» som sentrale elementer i barnehagehverdagen. Dette perspektivet minner om at læring og utvikling i barnehagen skjer gjennom kroppen og i fri lek, noe som står i kontrast til en mer skoleforberedende læringsforståelse. Greve (2015) og Sundsdal og Øksnes (2015), begge sitert i (Eriksen, 2024), advarer i denne sammenheng mot at politiske forventninger om læringsutbytte kan true vilkårene for den spontane leken og vennskap mellom barn.

Samtidig som læringstrykket øker, argumenteres det for at omsorgsdimensjonen er under press. Tholin (2018), sitert i (Homme & Eide, 2024), hevder at omsorgsarbeidet ofte usynliggjøres i barnehagen og at det trenger en tydeligere posisjon. Mens læring ofte får oppmerksomhet gjennom planer og strukturerte opplegg, er omsorgen

en kontinuerlig og integrert del av hverdagen som krever høy tilstedeværelse. En forskyvning mot målstyring kan føre til at tiden og anerkjennelsen som vies til omsorg og lek reduseres, til fordel for mer instrumentelle aktiviteter.

Löfgren (2016) introduserer begrepet «a noisy silence about care» (en støyende stillhet om omsorg) basert på intervjuer med svenske barnehagelærere. Han finner at selv om omsorgshandlinger (som stell, trøst, måltider og hvile) utgjør en stor del av hverdagen, snakker lærerne sjelden om dette når de skal beskrive sin profesjonelle praksis og dokumentasjon. Når omsorg nevnes, blir det ofte instrumentalisert som en forutsetning for læring (f.eks. «trygghet for læring»), snarere enn å ha en egenverdi.

Denne diskursive forskyvningen kan tolkes som en strategi for profesjonell legitimering. I en utdanningspolitisk kontekst som premierer læringsutbytte og effektivitet, gir begreper knyttet til læring høyere status enn begreper knyttet til omsorg, som tradisjonelt har vært assosiert med det private, morsrollen og ukvalifisert arbeid (Löfgren, 2016). Konsekvensen kan være at omsorgens plass i barnehagens mandat forvitrer, og at det etiske ansvaret for å ivareta barnet her og nå blir underkommunisert.

4.1.5 Læring på barnehagens premisser

Samtidig viser forskningen at barnehagelærere ikke passivt aksepterer en «skolsk» definisjon av læring. Löfgren (2017) finner at lærere aktivt bruker dokumentasjonskravet til å fremme en spesifikk «barnehage-læring» (*preschool-kind of learning*). I stedet for å fokusere på forhåndsdefinerte resultatmål, dokumenterer de prosesser som tar utgangspunkt i barnas lek, interesser og utforskning. Ved å dokumentere barns medvirkning og de små øyeblikkene i hverdagen, posisjonerer barnehagelærerne seg som eksperter på små barns læringsformer. De bruker læringsbegrepet strategisk for å beholde sin autonomi og for å motstå en smal målstyring. Dette kan ses som en form for «micro-policy making» der lærerne oversetter nasjonale krav til en praksis som harmonerer med profesjonens verdier (Löfgren, 2017). Likevel understreker Melasalmi et al. (2022) at det kreves en sterk etisk bevissthet og et tydelig verdigrunnlag for å opprettholde fokuset på barnets egenverdi i møte med et system som i økende grad retter blikket mot fremtidige prestasjoner.

4.2 Rettsliggjøring og dokumentasjon som risikohåndtering

Litteraturen peker også på en økende rettsliggjøring av barnehagefeltet parallelt med framveksten av målstyring. Flere studier beskriver hvordan forholdet mellom barnehagen, barna og foreldrene i større grad reguleres gjennom juridiske rettigheter og plikter, særlig knyttet til barns rett til spesialpedagogisk hjelp og til et trygt psykososialt miljø.

4.2.1 Dokumentasjonens dilemmaer

Kravet om tidlig innsats og identifikasjon av barn med særskilte behov har bidratt til en intensivert kartlegging og dokumentasjon av enkeltbarn i barnehagen. Studier av dokumentasjons- og vurderingspraksis viser at barnehagelærere ofte står i et dilemma mellom krav om systematisk kartlegging og barnehagens helhetlige, lek- og relasjonsorienterte mandat (Alvestad & Sheridan, 2015; Erlandsson et al., 2021; Franck, 2022). Erlandsson et al. (2021) finner at dokumentasjonen ofte blir generell og lite handlingsrettet, delvis på grunn av usikkerhet rundt personvern og etikk. Samtidig endrer dokumentasjonen karakter fra å være et pedagogisk verktøy for refleksjon til å bli juridisk bevismateriale («ryggdekning») i tilfelle klager fra foreldre eller tilsyn. Dette kan bidra til å skape en usikkerhet i profesjonsutøvelsen der barnehagelæreren må vekte det pedagogiske skjønnet mot frykten for å gjøre feil i henhold til regelverket.

4.2.2 Kjønn, kropp og mistenkeliggjøring

En spesiell og alvorlig form for rettsliggjøring og risiko gjelder fysisk kontakt og mistenkeliggjøring. Hedlin et al. (2019) viser i en studie av mannlige ansatte i barnehagen hvordan frykten for pedofili og overgrep har skapt et «regulerende blikk». Selv om menn ofte rekrutteres med en forventning om at de skal bidra til lek og «herjing» (*fun guy*), må de navigere i et landskap preget av potensiell mistenkeliggjøring. Dette kan føre til en omfattende selv-disiplinering der mannlige barnehagelærere unngår visse omsorgssituasjoner, som bleieskift, toalettbesøk eller å ha barn på fanget, for å beskytte seg mot anklager (Hedlin et al., 2019). Denne frykten kan bidra til å begrense deres handlingsrom som profesjonelle omsorgspersoner, og skaper en kjønned arbeidsdeling som utfordrer profesjonens idealer om likeverd. Det viser også hvordan juridiske og samfunnsmessige bekymringer griper direkte inn i den fysiske utøvelsen av yrket.

4.3 Profesjonalisering i en ikke-profesjonell kontekst

Et definerende trekk ved barnehagen som arbeidsplass er den sammensatte personalgruppen. Barnehagelærere utgjør den pedagogiske ledelsen, men arbeider side om side med fagarbeidere og assistenter som ofte mangler høyere utdanning. Dette skiller barnehagen fra skolen og skaper spesifikke utfordringer for profesjonalisering og kollegialitet.

4.3.1 Det epistemologiske gapet og «flat struktur»

Havnes (2018) analyserer barnehagen som en organisasjon preget av svake profesjonelle grenser. Han beskriver barnehagelæreren som det svake leddet i «det epistemologiske hierarkiet» (kunnskapshierarkiet). Mens profesjonalisering forutsetter et delt kunnskapsgrunnlag som muliggjør kritisk refleksjon og felles begrepsbruk, er barnehagen ofte preget av en likhetskultur («flat struktur») der alle voksne utfører mange av de samme oppgavene knyttet til omsorg og lek.

Dette kan skape et dilemma for barnehagelærerens faglige ledelse. Havnes (2018) peker på at det kan være vanskelig for barnehagelærere å hevde sin fagkunnskap og korrigere praksis når flertallet av de ansatte mangler det teoretiske rammeverket for å forstå begrunnelsene. Uten et tydeligere skille mellom profesjonelle vurderinger og «sunn fornuft», risikerer barnehagelæreren å bli stående alene med ansvaret for kvaliteten, eller å måtte tilpasse seg en praksis basert på erfaring og tradisjon fremfor forskningsbasert kunnskap.

Arbeidsdelingen i barnehagen preges fremdeles av utydelige grenser. Homme og Eide (2024) finner at selv med økt pedagogtetthet er det uklart hva som skiller pedagogenes arbeid fra assistentenes, og at arbeidsdelingen ofte styres av vaktlister fremfor kompetanse. Dette kan forsterkes av en kulturell likhetstankegang. Halland og Winje (2022) viser at nyutdannede barnehagelærere ofte møter en sterk «erfaringsdiskurs» som presser dem til å tilpasse seg den etablerte praksisen, illustrert ved utsagnet «Jeg kunne like gjerne vært en assistent». Samtidig peker Larsen og Slåtten (2017) på at styrere etterlyser at barnehagelærere i større grad bruker fagspråk for å markere sin faglighet og bryte med lekmannskulturen.

4.3.2 Veiledning og emosjonelt arbeid i ledelse av personalet

Forskningslitteraturen viser også at den sammensatte personalgruppen stiller store krav til barnehagelærerens rolle som veileder og leder. Løvgren (2016) finner at barnehagelærere bruker mye tid på å veilede assistenter, organisere arbeidet og

«reparere» situasjoner. Dette arbeidet oppleves ofte som usynlig og emosjonelt krevende. Barnehagelæreren må balansere hensynet til et godt arbeidsmiljø og likeverd med behovet for å stille faglige krav.

I situasjoner med høyt sykefravær eller lav bemanning, forsterkes presset. Løvgren (2016) påpeker at emosjonell utmattelse er utbredt blant barnehageansatte, og at dette henger sammen med opplevelsen av å ha et stort ansvar uten tilstrekkelige ressurser eller autoritet til å styre betingelsene for arbeidet. Når barnehagelæreren må dekke opp for manglende kompetanse i personalgruppen, går det ut over tiden til pedagogisk planlegging og direkte arbeid med barna.

4.3.3 Endringer i teamorganisering

Tradisjonelt har barnehagen vært organisert i avdelinger med en styrer og et fast team. Nyere organiseringsformer, som basebarnehager eller større enheter, har kommet til og utfordrer slik sett den tradisjonelle teamstrukturen, samtidig som de krever nye former for samarbeid. I litteraturen kommer det frem at en sentral utfordring i dagens teamorganisering er arbeidsdelingen mellom barnehagelærere og det øvrige personalet. Homme og Eide (2024) finner at selv med skjerpet pedagognorm er det ofte uklart hva som skiller pedagogenes arbeid fra assistentenes. I mange team praktiseres en «flat struktur» der oppgavene flyter over i hverandre og fordeles etter vaktlister snarere enn kompetanse. Dette kan utfordre profesjonaliseringen, da barnehagelærere i noen tilfeller definerer praktiske gjøremål som en viktig del av sin identitet, mens de i andre tilfeller forsøker å delegere dem bort for å rendyrke rollen.

En viktig del av den endrede lederrollen handler om ansvaret for å løfte fagligheten i hele personalgruppen. Larsen og Slåtten (2017) peker på at styrere opplever at barnehagelærere i for liten grad anvender fagspråk og teori i det daglige arbeidet. Dette knyttes gjerne til en sterk likhetskultur, og en frykt for å heve seg over assistentene ved å bruke «vanskelige ord». Styrerne etterlyser en tydeligere pedagogisk ledelse der barnehagelærerne tør å bruke sin definisjonsmakt og faglige begreper for å begrunne praksis, fremfor å falle tilbake til et «hverdagsspråk» for å opprettholde konsensus i personalgruppen.

Samtidig viser Fimreite og Fossøy (2018) at systematisk kollegaveiledning i team kan være en nøkkel for å bryte slike mønstre. Gjennom strukturerte refleksjonsmøter kan teamet bevege seg fra «privat snakk» til felles faglig refleksjon, noe som styrker både fellesskapsfølelsen og den faglige tryggheten. Dette krever imidlertid at ledere tør å utfordre etablerte sannheter og «mentale modeller» i personalgruppen. Også kvaliteten på teamarbeidet er avgjørende for hvordan ansatte håndterer arbeidspress. Moen (2025) trekker frem at pedagogiske ledere må balansere mellom administrativ styring og det å skape rom for adaptivt samspill i teamet.

4.3.4 Møtet med mangfold og digitalisering

Samfunnsendringer som digitalisering og økt kulturelt mangfold har endret innholdet også i barnehagehverdagen og stiller nye og komplekse krav til barnehagelærerens kompetanse.

4.3.5 Digitalisering - verktøy eller forstyrrelse?

Digitaliseringen har truffet barnehagen både gjennom administrative systemer for kommunikasjon og dokumentasjon, og som pedagogisk verktøy (nettbrett). Otterborn et al. (2019) og Öqvist og Högström (2018) viser at barnehagelærere er delte i sitt syn på denne utviklingen. Mens noen ser digitale verktøy som en mulighet til å støtte barns læring, kreativitet og språkutvikling, er mange skeptiske til at skjermbruk fortrenger tradisjonell lek, fysisk utfoldelse og sosialt samspill. Barnehagelærere står i et dilemma hvor de skal utvikle barns «digitale kompetanse» i tråd med rammeplanen, samtidig som de skal verne om barndommens egenart. Mange lærere rapporterer at de mangler kompetanse til å bruke verktøyene pedagogisk, og at nettbrettene ofte ender som «barnevakt» eller ren underholdning i travle perioder (Otterborn et al., 2019). Videre har digitale plattformer for kommunikasjon med hjemmet visket ut skillet mellom arbeid og fritid, og skapt forventninger om kontinuerlig tilgjengelighet (Hatfield, 2025).

4.3.6 Mangfold og inkludering

Videre viser litteraturen at barnehagelæreren møter en stadig mer mangfoldig barne- og foreldregruppe. Dette krever økt interkulturell kompetanse og evne til å navigere i ulike verdsett. I arbeidet med flerspråklige barn viser Palviainen og Mård-Miettinen (2015) at barnehagelærere spiller en nøkkelrolle i å skape et inkluderende språkmiljø som verdsetter både majoritetsspråket og barnas morsmål. Inkluderingsarbeidet kompliseres imidlertid av ressursmangel. Barnehagelærere opplever ofte at de står alene med ansvaret for barn med komplekse behov eller

barn som strever med språket, uten tilstrekkelig støtte fra spesialpedagoger eller andre instanser (Erlandsson et al., 2021). Berntsen et al. (2025) peker på at lærere opplever at det sosiale og det faglige (språklige) arbeidet henger nøye sammen, men at rammevilkårene ofte presser dem til å prioritere målbare ferdigheter.

4.3.7 Foreldresamarbeid i endring

Forskningen viser en utvikling der relasjonen mellom hjem og institusjon i mindre grad er basert på implisitt tillit, og i større grad framstår som partnerskapsorientert og til tider kravpreget. Markström og Simonsson (2017) beskriver hvordan introduksjonsperioden, eller tilvenningen, i svenske barnehager har endret seg fra en modell der foreldrene leverte barnet, til «foreldreaktiv tilvenning» der foreldre er til stede over lengre tid.

Dette bidrar også til å endre barnehagelærerens rolle fra å være den primære omsorgspersonen i barnehagen til også å bli en veileder for foreldrene. Læreren må styre foreldrenes deltakelse, sette grenser og samtidig bygge relasjoner under foreldrenes overvåkning. Thyness (2024) finner at dette blir ekstra komplekst i møte med foreldre med minoritetsbakgrunn, hvor språkbarrierer og ulike forventninger til barnehagens mandat kan skape spenninger. Læreren må balansere rollen som omsorgsperson med rollen som integreringsagent og myndighetsperson.

Man kan også si at samarbeidet med hjemmet krever en form for emosjonelt tillitsarbeid som utfordrer det tradisjonelle skillet mellom det profesjonelle og det private. Granløv (2025) viser at barnehageansatte ofte trekker veksler på egne, private erfaringer (for eksempel som forelder eller minoritetsspråklig) for å bygge allianser med foreldrene. Dette beskrives som en «tilgjengelig ressurs» i tillitsarbeidet, men reiser samtidig spørsmål om hvor grensene for profesjonalitet går i møte med foreldres forventninger og sårbarhet. Profesjonaliteten utøves her gjennom å vekke nærhet og distanse, der det personlige brukes strategisk for å skape trygghet.

Oppsummert kan vi si at litteraturen viser at barnehagelærere står i en form for *hybrid profesjonalitet*, der de må håndtere motsetningsfylte krav om å være både omsorgspersoner og lærere, autonome profesjonsutøvere og lojale iverksettere, ledere og likeverdige kolleger. Bærekraften i denne rollen avhenger av rammevilkår som gir tid til faglig refleksjon, samt en styrking av barnehagelærerens mandat til å definere innholdet i profesjonaliteten «innenfra», slik at omsorg, lek og danning kan bestå som likeverdige pilarer i barnehagen (Moen, 2025).

5. Lærerrollen i skolen: Ansvarliggjøring og kompleksitet

Dette kapittelet gjør rede for hva litteraturen vi har samlet inn sier om utviklingen av lærerrollen i den norske skolen i perioden ca. 2000–2025. Litteraturen tegner et bilde av en profesjon som har gjennomgått betydelige strukturelle og kulturelle endringer. Fra å være en rolle preget av implisitt tillit, metodefrihet og faglig autonomi («profesjonsbyråkrati»), beskrives lærerrollen i litteraturen å ha beveget seg inn i et landskap preget av eksplisitte kvalitetskrav, juridisk regulering, målstyring og standardisering («postbyråkrati») (Stavelie, 2021).

Litteraturen viser at disse endringene i tillegg til å ha påvirket de administrative rammene rundt yrket, også har grepet inn i det vi kan kalle kjernen av lærerarbeidet, som relasjonen til eleven, undervisningspraksisen og forholdet til kolleger. Kapittelet er strukturert rundt fire hovedtemaer som belyser denne transformasjonen:

1. **Overgangen til målstyring og performativt press:**
Hvordan nye styringslogikker har endret læreres ansvarlighet.
2. **Rettsliggjøring og det grenseløse omsorgsansvaret:**
Konsekvensene av elevrettigheter og § 9A for lærerens autoritet og hverdag.
3. **Endringer i kollegialitet og profesjonsfelleskap:**
Fra individuelle fagtradisjoner til teamorganisering og differensierte roller.
4. **Læreren i møte med mangfold og digitalisering:**
Nye kompetansekrav i det moderne klasserommet.

Et gjennomgående funn i litteraturgjennomgangen er at endringene ikke kan forstås som isolerte fenomener, men mer som sammenvevde prosesser som har endret premisene for profesjonsutøvelsen. I det følgende vil de fire hovedtemaene gjennomgås.

5.1 Overgangen til målstyring og performativt press

Et av de mest markante funnene i litteraturen er beskrivelsen av et skifte i styringslogikken av skolen. Dette beskrives som tidligere nevnt som en overgang fra en «profesjonsbyråkratisk» modell, hvor staten la rammene gjennom lover og regler

mens lærerne hadde stor autonomi i gjennomføringen, til en «postbyråkratisk» modell preget av målstyring, resultatorientering og ansvarliggjøring (*accountability*).

5.1.1 Den postbyråkratiske styringslogikken og «soft governance»

Stavelie (2021) anvender begrepet postbyråkrati for å analysere hvordan Kunnskapsløftet (LK06) og senere reformer har endret styringen av norsk skole. I denne modellen definerer myndighetene målene (hva som skal læres), mens ansvaret for å velge virkemidler og nå målene delegeres til lokale skoleledere og lærere. Dette kan ved første øyekast se ut som en desentralisering og økt frihet, men litteraturen peker på at det i realiteten medfører en intensivt kontroll av resultater. Dette har medført at styringen har gått fra å være regelstyrt til å bli forventningsstyrt.

Bernotaite og Ottesen (2025) viser hvordan denne styringen også skjer gjennom «soft governance» ved hjelp av digitale planleggingsverktøy. Deres analyse av det digitale planleggingsverktøyet til Utdanningsdirektoratet viser hvordan læreplanen operasjonaliseres gjennom teknologi som strukturerer lærernes planlegging. Verktøyet fungerer som en subtil styringsmekanisme som standardiserer undervisningsplanleggingen ved å koble aktiviteter direkte til kompetansemål, og dermed bidrar til å disiplinere lærernes arbeidspraksis inn i en bestemt logikk.

Litteraturen peker på at denne utviklingen har blitt enda mer forsterket i Sverige, hvor man nå i større grad har en markedsorientering med fritt skolevalg og konkurranse om elever. Reimers og Martinsson (2025) beskriver hvordan dette nyliberale landskapet tvinger skoler og lærere til å posisjonere seg i et marked, noe som utfordrer lærernes autonomi og autoritet. Foreldre og elever inntar rollen som kunder, og lærere må i økende grad legitimere sin praksis både faglig og i lys av kundetilfredshet.

5.1.2 Performativt press og «ontologisk usikkerhet»

Litteraturen viser også at innføringen av nasjonale prøver, internasjonale rangeringer som PISA og offentliggjøring av skolerresultater har bidratt til å skape en form for performativt press som påvirker lærernes identitet. Englund og Frostenson (2017) identifiserer i en svensk studie en lærertype de kaller «*den kjempende utøveren*» (the struggling performer). Dette er lærere som har internalisert kravene om prestasjon og kontinuerlig forbedring, men som samtidig opplever en konstant usikkerhet knyttet til om innsatsen er god nok. Fordi målene i et postbyråkratisk system ofte er relative eller stadig flyttes, oppstår det en følelse av at man aldri kommer i mål.

Dette presset skaper det Gyberg og Löfgren (2016) betegner som «*ontologisk usikkerhet*». Lærere opplever at deres profesjonelle vurderinger og tause kunnskap devalueres dersom den ikke kan dokumenteres gjennom målbare prestasjoner eller standardiserte data. På den måten oppstår det en vesentlig spenning mellom lærernes profesjonelle etikk, som ofte er knyttet til danning, omsorg og prosess, og systemets krav om effektivitet og målbare resultater.

Camphuijsen og Parcerisa (2023) finner i en studie av lærere i Norge og Chile at lærere ofte er skeptiske til validiteten i standardiserte tester som mål på utdanningskvalitet. Likevel tilpasser de undervisningen til testene («*teaching to the test*») for å unngå sanksjoner, dårlig omdømme for skolen eller innblanding fra ledelsen. Dette illustrerer hvordan styringssystemet bidrar til å disiplinere praksis selv når profesjonsutøverne er uenige i premissene. Gunnulfsen og Roe (2018) peker videre i sin studie på at skoleledere spiller en nøkkelrolle i denne oversettelsen av nasjonale krav til lokal praksis, og at det ofte oppstår spenninger i «oversettelsen» mellom ledelsens behov for styringsdata og lærernes behov for pedagogisk handlingsrom.

5.1.3 Regulert autonomi og endret ansvarlighet

Selv om retorikken om metodefrihet står sterkt i Norden, argumenterer Wermke og Forsberg (2017) for at lærernes autonomi har endret karakter fra en *tjenesteautonomi* (frihet i klasserommet beskyttet av manglende innsyn) til en mer *regulert autonomi*. Litteraturen peker altså på at lærere har fått større ansvar for lokale læreplaner, men dette skjer innenfor et stramt regime av kompetansemål og resultatkrav som i praksis styrer valgene.

Lennert da Silva og Mølsted (2020) finner i en komparativ studie mellom Norge og Brasil at norske lærere opplever en spenning mellom ønsket om å være autonome profesjonsutøvere og kravene om å implementere standardiserte løsninger. Møller et al. (2024) diskuterer hvordan dette utfordrer lærernes demokratiske mandat. Når utdanning i økende grad defineres som produksjon av målbare resultater («*deliverology*»), forvitrer rommet for lærernes profesjonelle skjønn. Læreren går fra å være en intellektuell aktør som forvalter et samfunnsmandat, til å bli en tekniker som skal levere på forhåndsdefinerte indikatorer.

5.2 Rettsliggjøring og det grenseløse omsorgsansvaret

Parallelt med kravene om faglig leveranse, dokumenterer litteraturen en betydelig utvidelse av lærerens omsorgsmandat, tett sammenvevd med en økende rettsliggjøring av skolemiljøet. Dette temaet fremstår som en av de mest akutte utfordringene for lærerrollen i det siste tiåret.

5.2.1 Konsekvensene av § 9A og rettsliggjøring

I norsk kontekst peker litteraturen entydig på innskjerpingen av Opplæringslovens § 9A¹ (om elevenes skolemiljø) som et vannskille. Elstad og Eriksen (2024) finner at loven, som har som intensjon å sikre elevers trygghet mot mobbing og krenkelser, har skapt en betydelig rollekonflikt og usikkerhet blant lærere. Loven fastslår at elevens subjektive opplevelse skal være førende ved anklager om krenkelser. Dette har ført til en forskyvning av maktbalansen i klasserommet. Selv om bestemmelsene nå er flyttet til nytt kapittel i opplæringsloven, videreføres hovedprinsippene i regelverket.

Elstad og Eriksen (2024) beskriver fremveksten av en «krenkefrykt» eller frykttkultur, der lærere vegrer seg for å gripe inn i situasjoner, sette grenser eller stille faglige krav, av frykt for å bli anklaget for å «krenke» en elev. Lærere rapporterer om at de føler seg rettsløse i møte med anklager, og at saksbehandlingsreglene setter dem i en forsvarsposisjon hvor de er skyldige til det motsatte er bevist. Dette påvirker ikke bare lærernes autoritet, men også deres psykososiale arbeidsmiljø.

Skåland (2016) belyser en annen side av denne dynamikken gjennom studier av vold og trusler mot lærere. Hun finner at lærere som utsettes for vold eller grove krenkelser fra elever, ofte opplever en «profesjonell skam». I stedet for å få støtte, kan de oppleve at hendelsene blir tolket som et tegn på manglende klasseledelse eller relasjonskompetanse. Rettsliggjøringen kompliserer håndteringen av utagerende elever, da lærere er usikre på hvilket handlingsrom de har for fysisk inngripen eller sanksjoner.

1 I den nye opplæringsloven er dette §12A, men alle kildene som skriver om dette viser til tiden før 2024, da den nye lovteksten kom og innskjerpingen i 2025. Vi har derfor beholdt kildenes egen paragrafbruk. Endringene i Opplæringsloven i 2025, hadde som formål å gi ansatte i skolen større adgang til fysisk inngripen overfor elever, for å styrke elevenes læringsmiljø og beskytte elever og ansatte mot psykiske krenkelser på lik linje med fysiske overgrep (§13-4). Selve virkningen av dette undersøkes ikke i litteraturen vi har gjennomgått, men forarbeidene diskuteres i Elstad (2024). Sintef-rapporten (Buvik, Thun og Ose, 2023) viser også at mange lærere etterlyste endringer i lovverket i retning av det som senere ble innført.

5.2.2 Det grenseløse ansvaret og presset på å drive «gateteater»

Lærerrollen beskrives i litteraturen i økende grad som fragmentert og grenseløs. Lutovac et al. (2024) viser gjennom narrative studier av finske lærere at de i økende grad fungerer som sosialarbeidere, psykologer, helsesykepleiere og politi, i tillegg til å være pedagoger. Denne rolleutvidelsen spiser av tiden til undervisning og forberedelse, og skaper en følelse av utilstrekkelighet.

Gardesten et al. (2021) introduserer en metafor for å beskrive denne endringen: overgangen fra «scenkunst» til «gateteater». I den tradisjonelle skolen (scenkunst) var rammene, rollene og autoriteten gitt av institusjonen; publikum (elevene) var forventet å være oppmerksomme. I dagens skole må læreren, som en gateartist, kontinuerlig kjempe for oppmerksomhet og legitimitet i et ustrukturert rom uten den tradisjonelle institusjonelle støtten. Læreren må hele tiden forhandle om sin posisjon og «vinne» elevene, noe som krever en betydelig emosjonell innsats.

Spenningen forsterkes av det Samnøy et al. (2022) beskriver som dilemmaet mellom omsorg og prestasjon. Lærere ønsker å ivareta «hele mennesket» og ser de komplekse sosiale utfordringene elevene står i (psykisk uhelse, utenforskap, hjemme forhold). Samtidig mangler de tid og kompetanse til å håndtere disse tunge sosioemosjonelle utfordringene. Dette gapet mellom idealet om den omsorgsfulle læreren og realiteten i en travel hverdag fører til «samvittighetsstress» og utbrenthet.

5.2.3 Forhandlinger med foreldre

Litteraturen i denne gjennomgangen viser også at rettsliggjøringen og forbrukerorienteringen i skolen også påvirker forholdet til hjemmet. Thyness (2024) og Löfgren (2016) peker på at foreldre i større grad opptre som rettighetsorienterte aktører som stiller krav til individuell tilpasning og oppfølging. Lærere må bruke betydelige ressurser på dokumentasjon for å «ha ryggen fri» i møte med potensielle klager. Kommunikasjonen beskrives også å ha endret karakter gjennom digitale plattformer, noe som gjør læreren tilgjengelig døgnet rundt og visker ut skillet mellom arbeid og fritid (Hatfield, 2025).

5.3 Endringer i kollegialitet og profesjonsfellesskap

Studiene viser videre en bevegelse bort fra den autonome «privatpraktiserende» læreren, og mot kollektive arbeidsformer. Denne overgangen er imidlertid preget av spenninger mellom nødvendig faglig samarbeid og administrativt pålagte strukturer, samt nye hierarkier i lærerkollegiet.

5.3.1 Fra faglig autonomi til styrt teamarbeid

Historiske analyser, som Larsen (2024), viser hvordan lektorenes kollegialitet i den videregående skolen har endret seg fundamentalt fra 1960-tallet til i dag. Tidligere var kollegiet preget av en faglig basert medstyring gjennom lærerråd, og samarbeidet var ofte uformelt og fagspesifikt. Med reformene på 1990- og 2000-tallet ble dette erstattet av en mer hierarkisk modell preget av linjeledelse og pålagte teamstrukturer.

Antonsen et al. (2024) diskuterer hvordan nyutdannede lærere møter disse strukturene. De finner at mens samarbeid er essensielt for profesjonell utvikling, oppleves mye av møtetiden som «påtvunget kollegialitet» (*contrived collegiality*) – administrativt organiserte møter med fokus på drift og rapportering fremfor pedagogisk utvikling. Hargreaves (2021) (referert i Antonsen et al. (2024)) skiller mellom denne påtvungne kollegialiteten og «collaborative professionalism», der lærerne selv driver utviklingsarbeidet. Samtidig viser forskning at velfungerende team kan fungere som en «trygg havn» som demper stress og usikkerhet i en krevende hverdag (Chiriach et al., 2024). Problemet oppstår når teamarbeidet blir en byråkratisk plikt som stjeler tid fra for- og etterarbeid, snarere enn en ressurs for undervisningen.

5.3.2 Differensiering og nye karriereveier

En vesentlig strukturell endring de siste ti årene, og som det vises til i litteraturen, er innføringen av nye karriereveier og funksjoner, som lærerspesialister i Norge og *förstelärare* i Sverige. Dette representerer et brudd med den sterke egalitære tradisjonen i nordisk skole, der alle lærere formelt sett har vært like. Alvehus et al. (2019) har studert innføringen av førstelinjelærere i Sverige. De finner at disse rollene skaper nye grensdragninger i kollegiet. De utnevnte lærerne må drive et aktivt «relasjonelt arbeid» for å legitimere sin posisjon overfor kolleger som kan oppfatte utnevnelsen som vilkårlig eller splittende. Lorentzen (2020, 2022) finner lignende tendenser i Norge. Lærere er generelt positive til faglig fordypning, men skeptiske når spesialistrollen oppfattes som en forlengelse av ledelsen som griper inn i lærernes

autonomi i klasserommet. Det oppstår en spenning mellom en logikk basert på *faglig* autoritet (som anerkjennes) og en logikk basert på *hierarkisk* posisjon (som møtes med motstand). Disse reformene har introdusert en vertikal differensiering i lærerkollegiet som utfordrer den tradisjonelle flate strukturen.

Mens det formelle samarbeidet i skolen ofte er bundet til tid og sted, vokser det frem nye, uformelle profesjonsfellesskap digitalt. Flere studier i denne reviewen ser på hvordan digitaliseringen og digitale fellesskap bidrar til å forme arbeidet og lærerrollen, Aukland og Tandberg (2020) viser eksempelvis at lærergrupper på Facebook fungerer som en sentral, ikke-hierarkisk arena for profesjonsfaglig utvikling. Her deler lærere undervisningsopplegg og diskuterer fagdidaktikk på tvers av skoler, noe som utfordrer den tradisjonelle forståelsen av kollegialitet som noe som kun foregår internt på den enkelte skole.

5.3.3 Samundervisning - potensial og realitet

I materialet finner vi også studier som peker på at økt lærertetthet og bruk av to lærere i klasserommet har vært et satsingsområde for å styrke opplæringen, spesielt på småskoletrinnet. Wagner og Skaftun (2023) viser imidlertid i en studie av norske klasserom at potensialet i slikt samarbeid ofte forblir uforløst. I stedet for å utvikle integrert samundervisning (*co-teaching*) hvor begge lærere er aktive undervisere, faller lærerne ofte tilbake i tradisjonelle mønstre hvor én underviser og én observerer eller fungerer som assistent. Dette illustrerer at strukturelle endringer (flere ressurser) ikke automatisk fører til endret pedagogisk praksis, uten at det følges opp med tid til felles planlegging og en redefinerings av roller og ansvar.

5.4 Læreren i møte med mangfold og digitalisering

Litteraturen bygger opp under en antakelse om at lærerrollen omformes kontinuerlig i møte med klasserommets endrede demografi og teknologi. Disse faktorene er ikke bare knyttet til ytre rammevilkår, men de griper også inn i undervisningens form, innhold og lærerens kompetansekrav.

5.4.1 Digitalisering som premissleverandør

Digitaliseringen av skolen beskrives i litteraturen som en av de mest gjennomgripende endringene i perioden. Hatfield (2025), peker i en omfattende studie av erfarne norske lærere (med over 20 års erfaring) på at teknologien har

endret elevenes adferd og læringsvaner fundamentalt. Lærere rapporterer om redusert konsentrasjonsevne, mindre utholdenhet i lesing og en forventning om umiddelbar behovstilfredsstillelse («instant gratification») blant elevene.

Ideland (2021) analyserer hvordan «ed-tech»-diskursen (utdannings-teknologi) fremmer et ideal om læreren som en tilrettelegger (*coach*) for elevenes individuelle læringsreiser i digitale plattformer, snarere enn som en faglig leder og kunnskapsformidler. Dette utfordrer lærerens tradisjonelle autoritet og fagidentitet. Bernotaite og Ottesen (2025) viser hvordan digitale verktøy ikke bare er nøytrale hjelpemidler, men aktive aktører som strukturerer undervisningen og styrer lærernes fokus mot det som kan plottes inn i digitale maler.

Löfving et al. (2023) beskriver de «dilematiske rommene» lærere står i når elevenes digitale hverdagsliv møter skolens krav. Lærere må navigere mellom å være teknologimotstandere (og miste relevans) eller teknologientusiaster (og risikere å miste fokus på dybdelæring). Hatlevik og Hatlevik (2018) understreker at lærere har fått et dobbelt ansvar. De skal bruke teknologi i egen undervisning, samtidig som de skal lære elevene digital dømmekraft og kildekritikk. Dette krever en digital kompetanse mange lærere føler de mangler eller ikke får tid til å utvikle.

5.4.2 Inkluderings dilemmaer

Idealet om den inkluderende skolen står sterkt i Norden, men litteraturen peker på et økende gap mellom idealet og realiteten i klasserommet. Buli-Holmberg et al. (2019) viser at lærere er positive til inkludering som prinsipp, men opplever at de mangler ressurser, tid og spesialpedagogisk kompetanse til å håndtere et stadig mer mangfoldig elevgrunnlag i ordinære klasser.

I møte med økt kulturelt og språklig mangfold utfordres lærere på sin relasjonelle og interkulturelle kompetanse. Thyness (2024) finner at lærere må balansere rollen som språklærere med rollen som integreringsagenter. Kommunikasjon med foreldre med minoritetsbakgrunn krever en sensitivitet og kompetanse som ofte ikke er formalisert i lærerutdanningen. Berntsen et al. (2025) peker på at lærere opplever at det sosiale og det faglige arbeidet er uløselig knyttet sammen («it sort of goes hand in hand»), men at rammevilkårene ofte presser dem til å prioritere det faglige/målbare på bekostning av det inkluderende arbeidet.

5.5 Rekruttering og lærermangel

Studier viser at summen av disse endringene knyttet til målstyring, rettsliggjøring, endret kollegialitet og komplekse klasserom, har direkte konsekvenser for rekruttering og bevaring av lærere. Falch og Strøm (2025) viser i sine historiske analyser (1861–2025) at lærermangel og svingninger i søkning til læreryrket henger nøye sammen med yrkets relative attraktivitet, lønn og arbeidsvilkår over tid.

Dagens situasjon preges av det Ulvik et al. (2023) beskriver som et «praksissjokk» for nyutdannede. Gapet mellom utdanningens idealer og skolens virkelighet (som er preget av tidspress, alene-ansvar og emosjonelle krav) blir for mange nyutdannede lærere overveldende. Casely-Hayford et al. (2024) finner i en longitudinell studie at emosjonelle krav og arbeidspress er sterke prediktorer for læreres intensjon om å slutte i yrket. Når rammevilkårene (tid, ressurser, støtte) ikke står i forhold til kravene, oppstår en ubalanse som truer lærerens helse og motivasjon.

5.6 Videregående og yrkesfag

Det er totalt 41 av artiklene som omhandler videregående inklusiv yrkesfag, eller som har lærere fra videregående skole som del av datamaterialet. 25 av disse tar eksplisitt for seg videregående som tema.

Lærerrollen i videregående opplæring (VGS) og fag- og yrkesopplæring (FYR) skiller seg fra lærerrollen i grunnskolen. Mens grunnskolelæreren ofte diskuteres i lys av et generalistideal med vekt på omsorg for barnet, er lærerrollen i videregående preget av fagspesialisering, en tett kobling til arbeidslivet (for yrkesfag) eller akademia (for studieforberedende), og arbeidet med det som i større grad er nesten voksne elever.

Litteraturen tar opp endringer også i denne rollen de siste tiårene. For yrkesfaglærere handler det om spenningen mellom det å være håndverker og pedagog, og utfordringen med å balansere disse to kunnskapsregimene. For lærere på studieforberedende handler det om tapet av historisk autonomi og overgangen til hierarkisk linjeledelse. Felles for begge grupper er en beskrivelse av møtet med en ny styringslogikk som er preget av målstyring, rettsliggjøring og digitale infrastrukturer som endrer premissene for undervisning.

For yrkesfaglærere er utfordringene knyttet til en dobbel identitet mellom skole og arbeidsliv fremtredende. Lyckander og Spetalen (2022) finner at yrkesfaglærere

opplever seg godt forberedt til selve undervisningen, men mindre forberedt til å håndtere sosialpedagogiske utfordringer som å støtte ungdom i vanskelige livssituasjoner, og til å samarbeide med lokalt arbeidsliv. Videre peker Andersen (2023) på at yrkesfaglærere står mellom barken og veden når de skal håndtere flerspråklighet i klasserommet, der de må balansere skolens inkluderingsmandat mot arbeidslivets ofte strenge krav til norskkunnskaper.

5.6.1 Yrkesfaglæreren - fra mester til novise og grensekrysser

En betydelig del av den nyere forskningslitteraturen fokuserer på yrkesfaglærerenes særegne posisjon. I motsetning til lærere som går en akademisk vei inn i yrket, rekrutteres yrkesfaglærere ofte midt i livet fra en karriere som fagarbeidere. Dette skaper andre mekanismer for identitetsdanning som skiller seg fra grunnskolelærerenes profesjonsutvikling.

5.6.2 Praksissjokket og oversettelse av taus kunnskap

Overgangen fra arbeidslivet til skolen beskrives ikke bare som et jobbytte, men også som en form for identitetskrise. Lensjø (2025) dokumenterer gjennom narrative studier av lærere på bygg- og anleggsteknikk hvordan denne overgangen oppleves som et «praksissjokk». Lærerne kommer fra en posisjon som «mestere» på byggeplassen, med høy status og en kroppsliggjort, taus kunnskap («craft knowledge»). Når de trer inn i klasserommet, blir de «noviser» som mangler det pedagogiske språket og verktøyene for klasseledelse (Lensjø, 2025). Utfordringen ligger i å omsette den tause, praktiske kunnskapen til verbalisert undervisning. Lensjø (2025) viser at dette krever en transformasjon av selve fagforståelsen. Der håndverkeren handler intuitivt, må læreren dekonstruere handlingen for å lære den bort. Uten formell pedagogisk utdanning i startfasen må mange lærere improvisere, og de opplever ofte at deres faglige autoritet fra byggeplassen ikke automatisk gir legitimitet i klasserommet (Antera & Teräs, 2024; Lensjø, 2025).

5.6.3 Den doble identiteten og grensekryssing

Flere studier viser at for å lykkes som yrkesfaglærer må man både bli en god pedagog, og man må også opprettholde sin identitet som fagarbeider. Antera (2022) og Antera og Teräs (2024) beskriver yrkesfaglærere som «grensekryssere» (*boundary crossers*) som må navigere mellom to ulike verdener, de må navigere mellom både utdanningsinstitusjonen og bransjen de utdanner til. Denne «doble profesjonaliteten» er en forutsetning for kvalitet, men også en kilde til spenning i lærerrollen.

Tapani og Salonen (2019) og Antera (2023) peker på at yrkesfaglærere må drive kontinuerlig kompetanseutvikling i to spor samtidig. Hvis de mister kontakten med den teknologiske utviklingen i yrkesfeltet, mister de legitimitet overfor både elever og fremtidige arbeidsgivere. Dette skaper et kompetansepress som er unikt for yrkesfag. Canrinus et al. (2019) finner at norske yrkesfaglæreres tro på samarbeid er sterkt knyttet til denne praksisnære konteksten, men at strukturene for samarbeid i skolen ikke alltid matcher behovet for kontakt med arbeidslivet.

5.6.4 Spenningen mellom «fabrikk» og danning

Litteraturen peker også på at yrkesfaglæreren står også i en slags spenning knyttet til utdanningens formål. Suhonen et al. (2024) diskuterer hvordan yrkesutdanningen i økende grad ses på som en produksjonsenhet for «employability» (ansettbarhet). Lærere opplever at deres rolle som oppdragere til medborgerskap og kritisk tenkning blir marginalisert til fordel for tekniske ferdigheter som etterspørres av næringslivet. Dette kan utfordre lærerens profesjonelle identitet som en som skal danne hele mennesker, ikke bare produsere arbeidere (Suhonen et al., 2024). Videre har innføringen av entreprenørskap som kompetansemål krevd at lærere inntar en rolle som veiledere og fasilitatorer for innovasjon, noe som igjen utfordrer den tradisjonelle instruktørrollen (Haukås et al., 2022; Kolho, 2024).

5.7 Den akademiske læreren – tap av autonomi og endret ledelse

For den studieforberevende delen av videregående skole (tidligere gymnaset) tegner litteraturen et bilde av en profesjon som har mistet sin historiske særstilling og selvstyre.

5.7.1 Fra lærerråd til hierarkisk linjeledelse

Larsen (2024) leverer en omfattende historisk analyse av hvordan lektorenes kollegialitet har endret seg fra 1960-tallet til 2010. Historisk sett hadde lektorkollegiet stor innflytelse gjennom lærerrådet, en posisjon legitimert gjennom høy akademisk utdanning og faglig autonomi. Reformen fra 1990-tallet og utover (særlig Reform 94 og innføringen av New Public Management) erstattet denne kollegiale modellen med hierarkisk linjeledelse. Dette førte til at makten ble forskjøvet fra fagkollegiet til rektor og nye mellomledere (avdelingsledere).

Denne endringen har skapt det Larsen (2024) betegner som en «kunnskapsmessig asymmetri». I dagens videregående skole ledes lærere ofte av avdelingsledere som har personalansvar, men som mangler kompetanse i de spesifikke fagene lærerne underviser i. Dette skiller seg fra grunnskolen, hvor lederens generelle pedagogiske kompetanse ofte anses som tilstrekkelig. I videregående skole opplever lærerne at den faglige dialogen med ledelsen forvitrer, og at ledelse i stedet handler om administrative rutiner og målstyring Larsen (2024).

5.7.2 Reformtretthet og styring

Qvortrup og Rasmussen (2022) finner at lærere i den danske gymnasieskolen (som har sterke paralleller til den norske) opplever en betydelig reformtretthet. Lærere uttrykker at stadige reformer øker kompleksiteten i arbeidet uten at ressursene følger med. Det oppstår et gap mellom reformenes intensjoner om *Bildung* og kompetanse, og hverdagens realiteter preget av tidspres og styringskrav. I Sverige har innføringen av karriereveier som «førstelärare» (førstelærere) skapt nye hierarkier innad i lærerkollegiet. Lorentzen (2020, 2022) viser i en norsk kontekst (lærerspesialister) at disse rollene kan skape spenninger. Spesialistene må drive et aktivt «grensearbeid» for å legitimere sin posisjon overfor kolleger i en kultur som tradisjonelt har vært egalitær. Dette utfordrer den kollegiale tilliten og kan føre til splittelse snarere enn felles faglig utvikling (Alvehus et al., 2019).

5.8 Rettsliggjøring og det sårbare mandatet

En av de tydeligste driverne for endring på tvers av både yrkesfag og studieforberedende, og som fremkommer i litteraturen, er rettsliggjøringen av forholdet mellom lærer og elev.

5.8.1 § 9A og «krenkefrykt»

Elstad og Eriksen (2024) viser som tidligere nevnt at innskjerpingen av Opplæringslovens bestemmelser om elevenes skolemiljø har skapt en betydelig rollekonflikt for lærere, også i videregående skole. Lovens vektlegging av elevens subjektive opplevelse ved anklager om krenkelser har forskjøvet maktbalansen.

For lærere i videregående skole, som forholder seg til ungdommer og unge voksne, får dette spesifikke konsekvenser. Lærere rapporterer om en «krenkefrykt» (*fear of offending*) som fører til defensiv praksis. De vegrer seg for å stille faglige krav,

korrigere atferd eller gripe inn i konflikter, av frykt for å bli anklaget for å krenke en elev (Elstad & Eriksen, 2024). Dette truer lærerens mulighet til å utøve ledelse og opprettholde et trygt læringsmiljø. Skåland (2016) viser hvordan lærere som utsettes for vold eller trusler, ofte opplever skam og manglende støtte, da problemene individualiseres som lærerens manglende relasjonskompetanse.

5.9 Overvåking og frafall

Også arbeidet med å forhindre frafall er et dominerende trekk ved lærerrollen i videregående opplæring ut fra litteraturen i denne reviewen. Borg et al. (2025) diskuterer hvordan innføringen av digitale systemer som overvåker elevers fravær og karakterer for å varsle risiko, endrer lærerens relasjon til eleven. Læreren får en rolle som overvåker som skal intervensere basert på data. Dette strekker lærerens ansvar lenger inn i elevenes liv, og krever en avveining mellom kontroll og omsorg som skiller seg fra grunnskolens mer uformelle oppfølging.

5.9.1 Nye kompetansekrav: Fagfornyelse, digitalisering og kontroversielle temaer

I litteraturen kommer det frem at innholdet i undervisningen og verktøyene lærerne bruker også har gjennomgått store endringer, drevet av nye læreplaner (LK20) og teknologisk utvikling. Christensen et al. (2023) viser at lærere i videregående skole (norsk, engelsk, samfunnsfag) må utøve stor grad av profesjonelt skjønn i valg av læremidler for å møte kravene i den nye læreplanen. Læreboka har mistet sin posisjon som autoritet, og lærere må selv utforme undervisningsinnhold for å fremme dybdelæring. Halvorsen (2021) beskriver hvordan norsk lærere forhandler sin identitet i møte med dette. Skal de være forvaltere av en litterær kanon, eller «brobyggere» som gjør faget relevant for elevenes livsverden?

5.9.2 Kontroversielle temaer og politisk press

Litteraturen peker også på at lærere i videregående, i en tid preget av polarisering, må håndtere sensitive temaer med elever som nærmer seg stemmerettsalder. Goldschmidt-Gjerløw (2022) finner at det varierer sterkt hvorvidt samfunnsfaglærere underviser om seksuell trakassering og #MeToo. Mens yngre lærere ofte tar det opp, vegrer andre seg på grunn av manglende eksplisitte krav eller frykt for reaksjoner. En tilsvarende usikkerhet kommer til uttrykk i studier som peker på økende politisk press mot lærere. Larsson og Ledman (2025) og Reimers og Martinsson (2025) peker på at lærere i økende grad utsettes for press fra politiske aktører (f.eks.

høyrepopulistiske partier) som stiller spørsmål ved lærerens objektivitet og innholdet i undervisningen. Dette politiserer klasserommet på en måte som er mindre fremtredende i grunnskolen, og som krever en høy grad av didaktisk bevissthet og mot fra lærerne.

5.9.3 Digitalisering som infrastruktur

I litteraturen beskrives digitaliseringen i videregående skole som betydelig. Hatfield (2025) viser at overgangen «fra tavle til smartboard» og 1:1-dekning av PC-er har endret klasserommet fundamentalt. Erfarne lærere beskriver en konstant kamp om elevenes oppmerksomhet i møte med digitale distraksjoner. Samtidig fungerer digitale plattformer som styringsverktøy som standardiserer planlegging og vurdering (Bernotaite & Ottesen, 2025). For yrkesfag representerer digitaliseringen et spesifikt dilemma. Under pandemien ble det tydelig at praktisk håndverkskunnskap er vanskelig å digitalisere, og lærere måtte finne nye måter å demonstrere ferdigheter på skjerm (Andersson et al., 2024 referert i Lensjø (2025)). Samtidig stilles det krav om at yrkesfaglærere skal henge med på den teknologiske utviklingen i bransjen, noe som krever ressurser skolene ofte mangler.

Litteraturen viser også at lærerrollen i videregående opplæring skiller seg fra grunnskolen ved at den faglige identiteten utfordres hardere av strukturelle endringer. For yrkesfaglæreren er kjernen i endringen den krevende identitetsreisen fra håndverker til pedagog, og nødvendigheten av å fungere som en brobygger mellom skole og arbeidsliv. De må oversette taus kunnskap til skolens språk og navigere i spenningen mellom danning og produksjon av arbeidskraft. For læreren på studieforberedende handler endringen om et historisk tap av autonomi. Fra å styre skolen gjennom lærerråd, er de nå underlagt en hierarkisk ledelse som ofte mangler faglig innsikt i deres disipliner.

Felles er at profesjonsutøvelsen beskrives som å ha blitt mer regulert og utsatt. Rettsliggjøringen har skapt en usikkerhet rundt lærerens autoritet, og kravet om dokumentasjon griper inn i det daglige arbeidet. Også i videregående har lærerrollen beveget seg fra å være en rolle basert på *tillit* til ekspertise, til å bli en rolle preget av *ansvarliggjøring* og *kontroll*, der læreren må balansere rollen som fagperson, omsorgsperson og byråkrat i en stadig mer kompleks skolehverdag.

6. Hva sier norske forskningsrapporter om endringer av lærerrollen i barnehage og skole?

I tillegg til gjennomgangen av det store antallet fagfellevurderte artikler, har vi også gjennomgått og hentet inn forskningsrapporter og rapporter som omhandler lærerrollen på en eller annen måte, såkalt grålitteratur. Gjennomgangen av grålitteraturen bekrefter i stor grad den fagfellevurderte litteraturen, noe som også selvsagt henger sammen med at den fagfellevurderte litteraturen brukes aktivt i grålitteraturen, og i noen grad er grålitteraturen også grunnlag for publisering i tidsskrift på et senere tidspunkt.

Selve datainnhentingene ble presentert i kapittel 2, men vi har altså til sammen funnet 71 rapporter som i en eller annen grad sier noe om lærerrollen. Noen av rapportene omhandler samme prosjekt.

Flere rapporter fokuserer utelukkende på barnehagen. Disse tar for seg spesifikke temaer som felles utforskning som arbeidsform, evaluering av programmet «Være Sammen», språkarbeid i barnehager i Groruddalen og en kunnskapsoppsummering om barnehagens læringsmiljø. I tillegg dekkes sektoren av omfattende følgeevalueringer av strategien *Kompetanse for fremtidens barnehage*, som legger stor vekt på prosesskvalitet, ledelse og systematikk i det pedagogiske arbeidet.

En stor andel av rapportene fokuserer på samme måte utelukkende på skolen. Dette inkluderer studier av fremtidens fellesskole, lærernormen, lærerspesialistordningen, digital praksis og utstyrssituasjonen i videregående opplæring. Tematikkene spenner fra læreres motivasjon og arbeidshverdag til mer tekniske kartlegginger av læremidler og etterlevelse av opplæringsloven.

En rekke rapporter i kildematerialet omhandler også både skole og barnehage. Disse rapportene ser ofte på tverrgående problemstillinger som rekruttering og det å beholde lærere, utvikling av flerkulturell kompetanse, videreutdanning og piloter for mer inkluderende praksis og tverrfaglig samarbeid

Vi har gjennomført en tematisk analyse av rapportene med utgangspunkt i problemstillingen om endring av lærerrollen. Vi har avgrenset oss til litteratur utgitt siden 2015, og tematisk til de siste tjue årene og de endringene som har skjedd da. Vi har søkt etter tema som gjennom en samlet lesing og analyse av rapportene peker seg ut. Med så få rapporter som omhandler barnehagene, er flere av temaene imidlertid bare forankret i én rapport. Søkestrategien vår har vært mot lærerrollen i skole og barnehage. Det er imidlertid flere rapporter som ikke sier noe direkte eksplisitt om endringer og utviklingstrekk i denne rollen, men heller tar opp tematikk som er relevant for rollen. Det er dermed et mindre antall rapporter som danner kjernegrunnet for analysen vår, og noen er mer sentrale enn andre.

Vi presenterer resultatene nedenfor fra analysen for henholdsvis barnehage og skole. Som leseren vil se, er det noen tema som er gjennomgående for begge arenaene. Etter gjennomgangen av endringer av lærerrollen separat for barnehage og skole, har vi en diskusjon av tema på tvers av hele oppvekstsektoren.

6.1 Barnehage

Mens den tematiske analysen når det gjelder lærerrollen i skolen har funnet tema som er dekket på tvers av flere rapporter, som vi kommer inn på senere, er temaene når det gjelder barnehagelærere i stor grad knyttet til enkeltrapporter. Rapportgrunnet er da også mye mindre når det gjelder lærerrollen i barnehage enn i skolen.

6.1.1 Fra barndomsarena til læringsarena

I en NIFU-rapport pekes det på at den kanskje mest grunnleggende endringen når det gjelder barnehager, skjedde etter barnehageforliket i 2003, da barnehagen ble definert som det første trinnet i utdanningsløpet (Lødding et al., 2023). Rollen har beveget seg fra et fokus på pass og stell til et tydeligere mandat om læring og danning. Dette har ført til et økt «læringstrykk» og en orientering mot skolen, hvor barnehagelæreren i større grad forventes å jobbe målrettet med barnas læringsutbytte.

6.1.2 Faglig spesialisering og rammeplanstyring

En NIFU-rapport viser til at siden 1990-tallet har barnehagerollen endret seg fra en helhetlig pedagogikk til en hverdag preget av sju spesifikke fagområder (som språk, matematikk og natur). Barnehagelæreren har fått et større ansvar

for å sikre progresjon i dette innholdet, noe som utfordrer den tradisjonelle balansen mellom barnas frie lek og de voksnes planlagte aktiviteter. Endringen fra tittelen «førskolelærer» til «barnehagelærer» i 2013 symboliserte også denne profesjonaliseringen (Lødding et al., 2023).

Innføringen av spesifikke fagområder og begreper som 'læringsutbytte' har utfordret den tradisjonelle barnehagepedagogikken. Forskere peker på en tendens til at barnehagelærere toner ned omsorgsspråket for å fremstå som profesjonelle i møte med økte læringskrav – et fenomen omtalt som en 'støyende stillhet om omsorg' (Löfgren, 2016). Samtidig viser evalueringer at barnehagelærere er opptatt av å verne om leken og barndommens egenverdi. Det oppstår dermed en dobbelthet i rollen: Barnehagelæreren må være en 'underviser' som sikrer progresjon i fagområder, samtidig som de skal være en trygg omsorgsperson som følger barnets initiativ her og nå (Evertsen et al., 2015; Haugset et al., 2022).

6.1.3 Økt dokumentasjonsbyrde og «rettsliggjøring»

En NIFU-rapport fra 2023 peker på at lærerrollen i barnehagen også har blitt preget av en betydelig økning i administrative oppgaver (Lødding et al., 2023). Både NIFU og Læringsmiljøseneteret viser til at rettsliggjøring av barns rettigheter, for eksempel gjennom barnehagelovens kapittel 8 om psykososialt miljø, har ført til strengere krav om systematisk dokumentasjon, observasjon og rapportering (Mathiesen, 2023). Mange styrere opplever at administrative krav nå tar så mye tid at det går på bekostning av den pedagogiske ledelsen ute på avdelingene.

I barnehagen beskrives en økende spenning mellom kravet om dokumentasjon og ønsket om tilstedeværelse med barna. Styrere og pedagogiske ledere rapporterer at administrative krav, blant annet knyttet til skjerpet aktivitetsplikt i barnehagelovens kapittel 8 (psykososialt miljø), tar tid bort fra arbeidet på avdelingen. Dette kan føre til at det pedagogiske personalet trekkes ut av barnegruppa for å skrive rapporter, noe som etterlater assistenter og fagarbeidere med hovedansvaret for barna i hverdagen. Forskning indikerer at dokumentasjon ofte fungerer mer som risikohåndtering for å møte eksterne krav, enn som et verktøy for pedagogisk utvikling (Lødding et al., 2023; Mathiesen, 2023).

6.1.4 «Laget rundt barnet» og tidlig innsats

En rapport fra Senter for barnehageforskning viser til at det har blitt lagt et nytt lag av kompleksitet til rollen gjennom kravet om tverrfaglig samarbeid og tidlig

innsats (Ødegaard et al., 2023). Barnehagelæreren forventes nå å jobbe tettere med profesjoner som barnevern, PPT og helsestasjon for å fange opp sårbare barn på et tidlig stadium. Dette innebærer at rollen har beveget seg mot å være rolle hvor barnehagelæreren skal koordinere tiltak i det ordinære tilbudet for å forebygge behovet for spesialpedagogisk hjelp.

6.1.5 Digitalisering og teknologisk kompetanse

En NIFU-rapport fra 2023 peker på at innføringen av digitale verktøy har endret barnehagehverdagen. Barnehagelæreren forventes i dag å ha profesjonsfaglig digital kompetanse og bruke digitale ressurser som et pedagogisk verktøy for kreativitet og læring, ikke bare som passiv underholdning (Lødding et al., 2023).

6.1.6 Relasjonskompetanse som kjerne

Både NIFU og Senter for barnehageforskning viser til at til tross for økt spesialisering, har betydningen av relasjonskompetanse blitt ytterligere fremhevet de siste to tiårene. Barnehagelæreren skal i økende grad være en veileder fremfor en formidler, som gjennom sensitive og varme relasjoner skal fungere som en «trygg base» for barnas utforskning (Lødding et al., 2023; Ødegaard et al., 2023).

6.1.7 Endret personalledelse

Flere rapporter peker på at ettersom mange nyutdannede barnehagelærere går direkte inn i lederstillinger, har rollen som personal- og teamleder blitt mer krevende (Finne et al., 2017; Lødding et al., 2023; Munthe & See, 2022). Barnehagelæreren må i dag i større grad lede og veilede assistenter og fagarbeidere i et profesjonsfelleskap for å sikre at den pedagogiske plattformen blir gjennomført av alle ansatte.

Arbeidet med kvalitetsutvikling i barnehagen kompliseres av at personalgruppen er sammensatt av ansatte med svært ulik utdanningsbakgrunn. Mens barnehagelærere forventes å lede det pedagogiske arbeidet, viser studier at det kan være krevende å etablere en felles forståelse for begreper som 'inkludering' og 'tidlig innsats' blant alle ansatte. Enkelte barnehagelærere vegrer seg for å bruke fagspråk eller teori i møte med assistenter av frykt for å skape distanse, noe som kan hindre utviklingen av et sterkt faglig fellesskap. Samtidig viser forsøk med arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU) at når assistenter får formell kompetanse, kan de fungere som brobyggere og styrke læringskulturen i hele personalet (Haugset et al., 2022; Lødding et al., 2023).

6.2 Skole

6.2.1 Fra rammestyring til resultatstyring og «accountability»

Ekspertgruppa om lærerrollen pekte på at det har en tydelig endring i norsk skole etter årtusenskiftet, og særlig etter «PISA-sjokket» i 2001 (Dahl et al., 2016, s. 18-20). Det skjedde det et «systemskifte» i styringen av norsk skole. Innføringen av Kunnskapsløftet (2006) markerte en overgang fra detaljert styring av innhold til målstyring og resultatstyring basert på elevenes læringsutbytte. Lærere ble i større grad stilt til ansvar for elevenes resultater gjennom nasjonale prøver og kvalitetsvurderingssystemer. Dette har ført til at lærere i dag opplever et større press på dokumentasjon og rapportering for å synliggjøre at nasjonale mål nås.

Dette bildet fra Ekspertgruppa om lærerrollen om et systemskifte finner vi også igjen i andre rapporter. En NIFU-rapport, også fra 2016, peker på noe av det samme som Ekspertgruppa, og viser spesielt hvordan endringen har gitt seg utslag i læreplanene til fag med målstyrte læreplaner (Lødding et al., 2016, s. 21).

Det vi finner om dette systemskiftet, er i hovedsak knyttet til Ekspertgruppas rapport og NIFU-rapporten. Begge er fra 2016, og dermed 10 år gamle. Men det er ikke noe i de øvrige rapportene som endrer bildet av et systemskifte siden 2000-tallet.

Det er imidlertid noen endringer å se i forbindelse med innføringen av fagfornyelsen. Riktignok sees Fagfornyelsen primært som en videreføring og fornyelse av Kunnskapsløftet, ikke som et oppgjør med målstyringsprinsippet. De grunnleggende pilarene fra 2006, som kompetansemål og fokus på grunnleggende ferdigheter, ligger fortsatt fast, i følge en rapport fra SINTEF (Øyum et al., 2022, s. 10). Men SINTEF viser til at Fagfornyelsen også representerer et profesjonelt handlingsrom. De nye læreplanene legger stor vekt på lærernes faglige skjønn og metodefrihet. Dette er noe også NIFU peker på i en rapport, hvor de viser til at det er en økende oppmerksomhet mot profesjonalisering innenfra, der lærernes eget ansvar for utvikling av profesjonen vektlegges (Lødding, Pedersen, Bergene, et al., 2021). Fagfornyelsen har gitt Overordnet del av læreplanen en langt mer sentral plass enn den generelle delen av læreplanen. Overordnet del representerer også et verdiløft for skolen.

En annen vesentlig endring som flere rapporter peker på, er innføringen av de desentraliserte ordningene for kompetanseutvikling i skole (og også barnehage). Dette innebærer en dreining der beslutninger om innhold og tema for

kompetanseheving flyttes fra statlig nivå til kommuner og skoler, slik at lokale behov i større grad skal styre utviklingsarbeidet. Dette kan ses på som en bevegelse mot økt lokal autonomi, samtidig som realiteten i ordningene ofte ender med at beslutninger om tildelinger og prosjekt flyttes ut fra praksisfeltet og inn i organisatorisk komplekse tildelingsstrukturer (Borg et al., 2023; Wendelborg, 2025).

6.2.2 Akademisering og spesialisering av lærerprofesjonen

Ekspertgruppa om lærerrollen pekte på ingen annen høyere utdanning er så ofte diskutert i Stortinget som lærerutdanningene, og ingen annen høyere utdanning med nasjonale planer har de siste tiårene fått endret de nasjonale rammene som styrer utdanningen, så ofte. Det femårige integrerte masterprogrammet fra 2017 er femte reformen på tjuefem år - med nye planer, fra henholdsvis 1992, 1999, 2003, 2010 og 2017. Konsekvensen av et slikt reformtempo har vært at det knapt har vært uteksaminert kandidater fra én reform, før den neste er innført (Dahl et al., 2016, s. 121). Ekspertgruppa tolket denne reformiveren blant annet som et uttrykk for et politisk ønske om en mer forskningsbasert profesjonsutøvelse.

Samtidig viser rapportene en bevegelse fra den brede allmennlærerrollen mot mer spesialiserte lærerroller knyttet til spesifikke trinn (1–7 og 5–10) og fag. I tillegg har nye roller som lærerspesialister blitt utprøvd. Piloteringen av lærerspesialistordningen startet opp høsten 2015. De første to årene var ordningen begrenset til fagfeltene norsk og realfag. Fra høsten 2016 ble det i tillegg opprettet egne lærerspesialistutdanninger. Ordningen ble fjernet etter regjeringsskiftet høsten 2021, selv om både ordningen ble positivt vurdert av både lærere som deltok og rektorer. Kolleger hadde derimot et mer delt syn på ordningen, og rundt halvparten av lærerne opplevde den ikke som en ressurs (Lødding, Pedersen, Lillebø, et al., 2021).

6.2.3 Digitalisering og endrede undervisningsformer

Innføringen av 1:1-dekning (en digital enhet per elev) har fundamentalt endret lærernes hverdag og klasseledelse (Lødding et al., 2023). I en rapport fra SINTEF vises det til at med Fagfornyelsen (LK20) har lærerrollen beveget seg mer bort fra å være en ren formidler av kunnskap til å bli en veileder som støtter elevene i deres egne utforskende læringsprosesser og dybdelæring (Øyum et al., 2022). Bruken av tradisjonelle lærebøker utfordres av digitale læringsressurser, noe som krever høy profesjonsfaglig digital kompetanse hos læreren.

Flere rapporter peker på problemer med denne digitaliseringen, både når det gjelder elevenes læring i form av manglende konsentrasjon og ukritisk bruk av innhold fra nettet, samt at nettbrett fungerer dårlig som skriveredskap. Den digitale samhandlingen svekker den sosiale samhandlingen (Fjørtoft, 2023; Restad & Utmo, 2025). Hos lærerene er det stor forskjell i den digitale kompetansen, samtidig som mange opplever en «digital trøtthet» (Buvik et al., 2023). Det er også et problem at ressurser bindes opp til digitale læremidler (Vennerød-Diesen & Pedersen, 2023).

6.2.4 Økt kompleksitet og sosialt ansvar

Lærerrollen har blitt mer kompleks på grunn av en mer mangfoldig elevgruppe og økte krav til inkludering (Dahl et al., 2016). Lærere gir uttrykk for at de i økende grad må fungere som «psykologer» eller «sosialarbeidere» for å håndtere elevers psykiske helseutfordringer og sosiale problemer (Buvik et al., 2023; Restad & Utmo, 2025). Dette gir seg utslag i endringer i hvilken type kompetanse lærere bør besitte. Ekspertgruppa om lærerrollen pekte på relasjonskompetanse kanskje den aller viktigste ferdigheten for en lærer, da gode elev-lærer-relasjoner ses som en forutsetning for både trivsel og læring (Dahl et al., 2016).

Lærere beskriver i økende grad en hverdag preget av en 'intensivert relasjonell profesjonalitet', der arbeidet med elevenes sosiale og emosjonelle utfordringer tar tid fra undervisningen. I en undersøkelse blant lærere oppgir mange at de føler seg mer som sosialarbeidere, psykologer og politi enn som pedagoger. Dette 'grenseløse' omsorgsansvaret oppleves ofte som en belastning, særlig når lærere føler de mangler kompetanse til å håndtere komplekse psykososiale problemer som angst, vold eller alvorlige hjemmeforhold (Ingelsrud et al., 2025; Lødding et al., 2023). Samtidig viser studier også at det relasjonelle aspektet er en sentral motivasjonsfaktor for å bli lærer, for både menn og kvinner (Myklebust et al., 2019).

6.2.5 Rettsliggjøring og dokumentasjonsbyrde

Det har skjedd en tydelig rettsliggjøring av skolehverdagen, med økt fokus på elevenes individuelle rettigheter, for eksempel gjennom Opplæringslovens kapittel 9A om elevenes skolemiljø (Plathe et al., 2023). Dette har ført til at lærere og skoleledere bruker betydelig mer tid på å forankre og begrunne sin praksis juridisk. Mange lærere føler på en omfattende mengde papirarbeid knyttet til individuelle vedtak og elevoppfølging (Dahl et al., 2016, s. Kapittel 8; Restad & Utmo, 2025).

I tillegg til at lærerens autoritet utfordres av rettsliggjøring, utfordres den også av endrede forventninger til elevmedvirkning. Mens elevene i COMPLETE-prosjektet uttrykte at en god skole handler om å 'være med favorittlæreren hele dagen', viser andre studier at lærere må balansere ønsket om gode relasjoner med behovet for klasseledelse og struktur. En reduksjon i lærertetthet (flere elever per lærer) er assosiert med mindre arbeidsro, noe som indikerer at rammevilkårene direkte påvirker lærerens mulighet til å utøve god ledelse og bygge relasjoner som fremmer læring (Larsen et al., 2019; Pedersen et al., 2022).

6.2.6 Fra enkeltlæreren til profesjonsfelleskap

Tradisjonelt var lærerrollen preget av en «privat» praksis der læreren sto alene i sitt klasserom. I løpet av de siste 20 årene har det vært en sterk satsing på å utvikle profesjonsfelleskap og skolen som en lærende organisasjon. Det forventes nå at lærere samarbeider systematisk om undervisningsplanlegging, vurdering og profesjonell utvikling (Øyum et al., 2022). Denne overgangen har imidlertid også skapt spenninger knyttet til lærernes autonomi og bruk av bunden tid på skolen (Dahl et al., 2016, s. 91).

Selv om styringsdokumenter og læreplanverket (LK20) løfter frem det profesjonelle læringsfelleskapet som nøkkelen til skoleutvikling, viser litteraturen at realiseringen varierer i praksis. Forskning viser at lærere verdsetter samarbeid, men ofte opplever at tiden til felles refleksjon spises opp av drift og administrative gjøremål. Når samarbeid pålegges ovenfra uten at lærerne opplever det som relevant for undervisningen, kan det oppstå motstand. Samtidig viser studier av 'Fagfornyelsen' at lærere i stor grad samarbeider om å tolke nye læreplaner, men at dette arbeidet er krevende og avhengig av god ledelse som skjermer tid til pedagogisk utvikling (Lødding, Pedersen, Bergene, et al., 2021; Øyum et al., 2022).

7. Endringer i lærerrollen i skole og barnehage i et «postbyråkratisk» utdanningslandskap

Gjennomgangen av den fagfelleverderte forskningen for barnehage (kapittel 4) og skole (kapittel 5), samt grålitteraturen (kapittel 6), tegner et bilde av to sektorer som har gjennomgått parallelle, men også egenartede endringsprosesser.

Poenget fra innledningen om at endringer i lærerrollen i barnehage og skole sjelden skjer ved substitusjon, der nye oppgaver erstatter gamle, men gjennom *akkumulering* eller i «sedimentære lag» (Dahl et al., 2016; Ellis et al., 2024; Thue, 2017) står seg gjennom hele gjennomgangen. Nye forventninger om dokumentasjon, rettighetshåndtering og psykososial oppfølging beskrives å ha lagt seg på toppen av det eksisterende undervisnings- og omsorgsmandatet, uten at tidligere oppgaver er tatt bort. I dette kapitlet forsøker vi å oppsummere funnene fra de tre foregående kapitlene for å diskutere hvordan denne akkumuleringen fremstilles å ha endret selve *logikken* i profesjonsutøvelsen.

7.1 Den postbyråkratiske styringslogikken

Både den skolerettede og den barnehagerettede forskningen beskriver en bevegelse fra en profesjonsmodell basert på implisitt tillit til en styringsform preget av *ansvarliggjøring* (accountability). Stavelie (2021) og andre forskere anvender begrepet «postbyråkrati» for å fange denne endringen. I denne modellen detaljstyres ikke læreren gjennom regler for *hvordan* arbeidet skal gjøres, men gjennom strenge krav til *resultatene* som skal leveres.

Litteraturen indikerer at selv om styringstrykket treffer begge sektorer, materialiserer det seg ulikt. Den fagfelleverderte forskningen om skolen som ble gjennomgått i kapittel 5 beskriver en styring som har en «hard» karakter knyttet til kvantifiserbare data. Wermke og Forsberg (2017) introduserer begrepet *regulert autonomi* for å beskrive lærernes handlingsrom. Selv om metodefriheten formelt består, argumenterer forskningen for at nasjonale prøver og kompetansemål disiplinerer praksisen så sterkt at den opplevde autonomien innskrenkes. Konsekvensen av dette

beskrives av Gyberg og Löfgren (2016) som en tilstand av «ontologisk usikkerhet». Lærere rapporterer om en opplevelse av at deres tause kunnskap og profesjonelle skjønn devalueres dersom det ikke kan omsettes til målbare data eller dokumenteres i digitale systemer. Bernotaite og Ottesen (2025) viser videre hvordan digitale planleggingsverktøy fungerer som en form for «soft governance», der teknologien strukturerer lærernes tenkning inn i forhåndsdefinerte maler.

For barnehagen (kapittel 4) beskriver litteraturen styringen som «mykere», men likevel inngripende gjennom endrede diskurser. Etter at barnehagen ble en del av utdanningsløpet, peker forskningen på en tendens til «skolifisering» (Lødding et al., 2023). Bartholdsson (2021) og Østrem (2024) argumenterer for at dette skjer gjennom innføring av standardiserte, manualbaserte programmer for sosial kompetanse og læring.

Kritikken i litteraturen om barnehage går ut på at slike programmer reduserer pedagogikk til en teknisk øvelse («hva som virker») og utfordrer barnehagelærerens autonomi til å vurdere hva barnegruppen trenger her og nå. Dokumentasjon beskrives i denne sammenhengen å ha endret funksjon, fra å være et pedagogisk minneverktøy til å bli en «performativ teknologi» ment for å synliggjøre kvalitet utad overfor foreldre og myndigheter (Löfgren, 2016).

Fellesnevneren i litteraturens beskrivelse er fremveksten av en *performativ kultur*. Lærere i begge sektorer fremstilles som aktører som må bruke betydelig energi på å *legitimere* sin praksis, noe som stjeler tid fra kjerneoppgavene.

7.2 Rettsliggjøringens inntog

Et av de tydeligste funnene på tvers av kildene er beskrivelsen av hvordan juridiske rammer i økende grad former og også begrenser pedagogisk praksis. Forskningen argumenterer for at rettsliggjøringen har endret maktbalansen mellom profesjonsutøver og bruker, noe som fører til usikkerhet i rollen.

I skoleforskningen, både den fagfelleverderte og grålitteraturen, trekkes innskjerpingen av Opplæringslovens bestemmelser om læringsmiljø frem som et vannskille. Elstad og Eriksen (2024) beskriver fremveksten av en «krenkefrykt», hvor lærere vegrer seg for å gripe inn i situasjoner, sette grenser eller stille faglige krav, av frykt for å bli anklaget for å krenke en elev. Litteraturen tegner et bilde av

lærere som føler seg rettsløse i møte med elevens subjektive opplevelse, som loven vektlegger sterkt. Plathe et al. (2023) underbygger dette i grålitteraturen ved å vise til at lærere bruker mye tid på saksbehandling og enkeltvedtak. Konsekvensen som skisseres, er en *defensiv praksis*: Oppmerksomheten dreies fra hva som er pedagogisk hensiktsmessig for gruppen, til hva som er juridisk trygt for læreren for å unngå klager.

I barnehageforskningen beskrives rettsliggjøringen å ta form av dokumentasjon for «ryggdekning» og risikohåndtering (Erlandsson et al., 2021). Her handler det ofte om å kunne bevise i ettertid at man har fulgt rutiner. En mer spesifikk og alvorlig konsekvens trekkes frem av Hedlin et al. (2019) i studier av mannlige ansatte. Forskningen beskriver et «regulerende blikk» preget av frykt for overgrepssanklager. Dette fører ifølge studien til at menn unngår visse omsorgssituasjoner (som bleieskift eller å ha barn på fanget) for å beskytte seg selv. Dette er et sterkt eksempel på hvordan juridisk risiko og samfunnsmessig mistenksomhet griper direkte inn i den fysiske profesjonsutøvelsen.

7.3 Det utvidede mandatet

Både fagfellevurdert forskning og grålitteraturen beskriver en rolleutvidelse mot et «grenseløst ansvar». Det argumenteres for at lærere i dag må håndtere komplekse sosiale og emosjonelle behov som tidligere lå til hjemmet eller hjelpeapparatet. I skolen viser litteraturen at for både finske (Lutovac et al., 2024), norske (Caspersen & Holmeide, 2023) og svenske (Gardesten et al., 2021) lærere har pendelen svingt mot en «relasjonell vending». Lærere rapporterer i kvalitative studier at de fungerer som sosialarbeidere, psykologer og politi. Gardesten et al. (2021) bruker metaforen om overgangen fra «scenekunst» (hvor rollene var gitt) til «gateteater» (hvor oppmerksomhet må vinnes) for å illustrere den nye hverdagen. I denne må læreren kontinuerlig kjempe for legitimitet og relasjon i et klasserom preget av uro og mangfold.

Selv om fortellingen om lærerrollen ofte preges av en bekymring for at «sosialarbeideroppgaver» fortrenger undervisningen, peker sentrale kilder også på at dette er en kunstig motsetning. Dahl et al. (2016) understreker at undervisning aldri foregår i et vakuum, men alltid i en relasjonell kontekst. Denne sammenhengen understøttes av nyere klasseromsforskning. Caspersen og Holmeide (2023) påpeker at relasjonskompetanse er en forutsetning for at faglig undervisning skal fungere. Uten

denne kompetansen svekkes læringen, og praksis preges i stedet av kjefting og uro. Videre viser Rasmussen (2020) at lærere aktivt avviser styringsformer som forsøker å skille det faglige fra det relasjonelle. Lærerne argumenterer for at det å «møte barnet der det er» og etablere en personlig relasjon, ikke er en tilleggsoppgave, men selve premisset for at elevene skal kunne engasjere seg i det faglige innholdet.

Lærerarbeidets kjerne har historisk sett handlet om mer enn fagformidling; det dreier seg om et dobbelt mandat der dannelse («å utdanne eleven for livet») og utdanning («kompetanse for samfunnet») er gjensidig avhengige (Dahl et al., 2016). Forskning på rekruttering understøtter at det relasjonelle aspektet ikke er en tilleggsoppgave, men en definerende del av profesjonen. I studier av mannlige søkere til grunnskolelærerutdanningen (GLU 1–7) kommer det frem at ønsket om å «utvikle barn til mennesker» og jobbe med relasjoner er en primær motivasjon for yrkesvalget. Å redusere lærerrollen til kun faglig instruksjon kan derfor undergrave rekrutteringen og misforstå hva som faktisk tiltrekker dyktige folk til yrket (Myklebust et al., 2019).

I litteraturen ser vi også at en rådende «management-diskurs», som behandler det sosiale livet i klasserommet som en ekstern støyfaktor som må ryddes av veien, kritiseres (Mardahl-Hansen, 2019). Tvert imot er undervisning en sosial praksis, der det faglige og sosiale er gjensidig konstituerende. Dette presset beskrives av Dahl og Andersen (2024) ikke bare som et arbeidsmiljøproblem, men som en eksistensiell krise for profesjonen. De argumenterer for at lærermangel og flukt fra yrket må forstås som en «avmontering av profesjonell identitet». Når lærere opplever at styringsregimer hindrer dem i å leve opp til sine profesjonelle idealer om å «gjøre en forskjell» for elevene, mister de tilhørigheten til yrket.

For lærere som arbeider med sårbare elever i videregående opplæring, beskriver Frelin (2015) en «relasjonell profesjonalitet» hvor bygging av tillit og reparasjon av elevenes selvbilde er selve inngangsporten til faglig læring. Uten dette arbeidet stopper undervisningen opp. Også Samnøy et al. (2022) finner at norske lærere ser elevenes trivsel og psykiske helse som fundamentet i sin profesjonsutøvelse, og at de opplever målstyringskrav om snever akademisk prestasjon som en trussel mot dette helhetlige dannelsingsoppdraget. Lærere opplever dermed ikke at omsorgen fjerner dem fra oppdraget, men at skolesystemets resultatkrav truer med å fjerne omsorgen fra undervisningen. Skillet mellom pedagogisk omsorg (indre motivasjon)

og pålagte ekspertrroller (ytre press) er et analytisk skille for å forstå denne forskjellen (Lutovac et al., 2024).

I barnehagen beskrives en litt annen dynamikk i diskusjonen om omsorg, læring og lek, og også her er beskrivelsene ganske like på tvers av de nordiske landene. Her kjemper profesjonen for å beholde omsorgen som et legitimt faglig område i møte med økt læringspress. I en svensk studie identifiserer Löfgren (2016) fenomenet «a noisy silence about care». Her indikeres det at barnehagelærere toner ned omsorgsspråket og heller snakker om «læring» for å fremstå som profesjonelle i et utdanningssystem som premierer målbare resultater.

I gråliteraturen, spesifikt (Ødegaard et al., 2023), understrekes det at relasjonskompetanse er kjernen, samtidig som den mer kritiske litteraturen viser at dette mandatet er under press. Østrem (2024) advarer mot en instrumentalisering der omsorg og lek kun får verdi dersom det leder til fremtidig læringsutbytte, snarere enn å ha verdi i seg selv, og trekker inn skillet mellom barn som «being» vs. barn som «becoming».

7.4 Profesjonsfellesskapet

Endringene i styring har også, ifølge litteraturen, endret strukturene for samarbeid. Den tradisjonelle «privatpraktiserende læreren» er i ferd med å erstattes, men forskningen peker på at de nye kollektive formene skaper nye spenninger.

I skolen peker studier på fremveksten av det Antonsen et al. (2024) kaller «påtvunget kollegialitet» (contrived collegiality). Samarbeid beskrives ofte som styrt av administrative krav og møteplikt, fremfor å springe ut av pedagogisk behov. Dette bildet bekreftes i nyere studier av lærernes tidsbruk og arbeidshverdag. En gjennomgang av praktiseringen av arbeidstidsavtalen (SFS 2213) viser at både lærere og skoleledere opplever at tiden til felles utviklingsarbeid ofte spises opp av drift og administrative gjøremål. Selv om lærerne verdsetter samarbeid, rapporterer mange at fellesmøter oppleves som “rektors tid” fylt med informasjon, fremfor arenaer for pedagogisk refleksjon og problemløsning (Ingelsrud et al., 2025). I evalueringen av Fagfornyelsen kom det frem at lærere opplevde deler av fellestiden som passiviserende, eksempelvis ved at tiden ble brukt til å se instruksjonsvideoer fra utdanningsmyndighetene fremfor å arbeide konkret med eget undervisningsopplegg i kollegiet (Øyum et al., 2022).

Videre viser forskningen (Larsen, 2024; Lorentzen, 2020) at innføringen av lærerspesialister og teamledere har utfordret den egalitære kulturen i norsk skole. Det beskrives en bevegelse mot *hierarkisering*, der nye mellomlederroller skaper skiller i kollegiet. Larsen (2024) viser spesielt for videregående skole hvordan lektorenes historiske autonomi og kollegiale styring er erstattet av linjeledelse, noe som beskrives som et tap av faglig myndighet. Evalueringene av lærerspesialistordningen utdyper hvorfor disse nye rollene møter motstand. Lærerspesialister rapporterer at de ofte toner ned “spesialist”-tittelen for ikke å bryte med personalets egalitære normer. Mens det er aksept for å dele undervisningsopplegg og tips (“delingskultur”), sitter det langt lenger inne å åpne opp klasserommet for observasjon og kritisk tilbakemelding fra kolleger (“deprivatisering av praksis”) (Lødding, Pedersen, Lillebø, et al., 2021; Seland et al., 2017). Dette tyder på at overgangen fra den privatpraktiserende læreren til et forpliktende profesjonsfelleskap bremses av kulturelle normer der man vegrer seg for å innta en ekspertrolle overfor likeverdige kolleger.

Videre peker forskningen på at selve organiseringen av lærernes arbeidstid skaper strukturelle barrierer for det forpliktende samarbeidet myndighetene etterlyser. Skoleledere uttrykker frustrasjon over at arbeidstidsavtalen (SFS 2213) gir for lite rom til å samle personalet til felles utviklingsarbeid, fordi en stor del av lærernes tid er ubunden og disponeres individuelt. Det oppstår dermed en spenning mellom lærernes ønske om fleksibilitet og autonomi på den ene siden, og skolens behov for tilstedeværelse og kollektive prosesser på den andre (Ingelsrud et al., 2025; Tangen et al., 2025).

Barnehageforskningen gjennomgått i kapittel beskriver også her en litt motsatt utfordring. Her handler det om profesjonalisering i en «ikke-profesjonell kontekst» med høy andel ufaglærte. Havnes (2018) peker på et «epistemologisk gap» mellom barnehagelærere og assistenter. Litteraturen beskriver en kultur preget av «flat struktur» og likhetsidealer («jantelov»), som gjør det vanskelig for barnehagelæreren å hevde faglig autoritet og lede det pedagogiske arbeidet (Larsen & Slåtten, 2017). Barnehagelæreren fremstilles som en aktør som må balansere mellom å være en likeverdig kollega og en faglig leder som skal implementere styringskrav gjennom andre voksne.

7.5 Partenes perspektiver på endringer i lærerrollen

Intervjuene med partene gir et noe mer praksisnært bilde av en lærerrolle som har blitt betydelig bredere og mer kompleks de siste ti årene, samtidig som de underbygger funnene i litteraturen. Flere beskriver hvordan nye oppgaver og forventninger har kommet til uten at tidligere ansvar er fjernet, noe som gir en opplevelse av kontinuerlig utvidelse snarere enn reell omstilling.

Et tydelig tema i intervjuene er det økte ansvaret knyttet til elevers og barns psykososiale situasjon. Alle partene viser til sterkere forventninger om forebygging, oppfølging av psykisk helse og arbeid mot utenforskap. Lærerstudentene peker på behov for mer kompetanse innen områder som ungdomskriminalitet, kjønns- og seksualitetsmangfold, spiseforstyrrelser og tidlige tegn på psykisk uhelse. Samtidig beskriver de et spenningsforhold mellom profesjonens formelle mandat og det ansvaret som i praksis tilfaller læreren. Selv om lærere ikke skal fungere som behandlere, oppleves det at grensene mellom pedagogikk, omsorg og sosialfaglig arbeid i økende grad viskes ut.

Samtidig nyanserer intervjuene bildet av rolleutvidelsen ved å vise hvordan det relasjonelle arbeidet forstås som en integrert del av profesjonen. Partene beskriver relasjonsarbeid som en grunnleggende komponent i både lærer- og barnehagelærerrollen, og utvidelsen av lærerrollen framstår i stor grad som en respons på samfunnsendringer og økte forventninger til hva som fremmer læring, trygghet og inkludering. Lærerstudentene peker på behovet for mer kompetanse innen psykisk helse, utenforskap og forebyggende arbeid, ikke fordi dette oppfattes som nye eller fremmede oppgaver, men fordi ansvaret allerede er til stede i praksis. KS og PBL gir tilsvarende beskrivelser av en rolle som har blitt mer kompleks i takt med større mangfold i barne- og elevgruppene og et mer krevende foreldresamarbeid, og framhever at dette også åpner for nye pedagogiske muligheter.

Det som løftes fram i intervjuene, er heller omfanget av ansvar og uklare grenser for hva som forventes håndtert innenfor lærerrollen. Utdanningsforbundet beskriver lærerrollen som summen av formelle krav og en voksende mengde uformelle forventninger, der særlig sistnevnte oppleves å ha økt. De peker på et spenningsforhold mellom lærerens profesjonelle mandat og forventningen om å kompensere for manglende ressurser i andre deler av hjelpeapparatet. Når tjenester som PPT, barnevern eller psykisk helsevern har begrenset kapasitet eller lange ventetider, blir læreren ofte den som står nærmest barnet i hverdagen, og dermed

også den som forventes å følge opp, koordinere tiltak og ivareta situasjonen over tid. Dette bidrar til en rolleutvidelse som ikke nødvendigvis er forankret i lærerens utdanning eller formelle mandat, og som gir opplevelser av grenseløst ansvar. Partene understreker at utfordringen ikke primært ligger i det relasjonelle arbeidet i seg selv, men i at denne utviklingen skjer uten tilsvarende styrking av økonomiske og strukturelle rammer, noe som forsterker krysspresset i arbeidshverdagen.

Utdanningsforbundet og KS beskriver lærerrollen som formet av både lov- og avtaleverk og en voksende mengde uformelle forventninger fra foreldre, støttetjenester og samfunnet ellers. Flere peker på at disse forventningene ofte beveger seg utover det profesjonelle mandatet og bidrar til et betydelig krysspess i arbeidshverdagen. Dette ble særlig tydelig under pandemien og i forbindelse med streiken i 2022, der lærerne sto i spennet mellom krav om fleksibilitet, omsorg og kontinuitet, samtidig som styringen opplevdes som stram. KS omtaler pandemien som en «endringsagent» som både forsterket belastningen i rollen og akselererte digital omstilling, men som også åpnet for nye arbeidsformer.

Digitalisering løftes frem av alle partene som en sentral drivkraft i endringene. Digitale verktøy beskrives som en kilde til nye pedagogiske muligheter, blant annet knyttet til tilpasset opplæring og kreativ bruk av teknologi, inkludert kunstig intelligens. Samtidig peker partene på økt tidsbruk på tekniske og administrative oppgaver, samt redusert metodefrihet når digitale løsninger erstatter fysiske læremidler av økonomiske hensyn. Utdanningsforbundet viser også til hvordan hendelser i elevenes digitale liv i større grad tas med inn i skolen og blir lærerens ansvar, blant annet i arbeidet med skolemiljø og mobbing. Dette finner vi også igjen i litteraturens beskrivelser av hvordan teknologi fungerer som en strukturende kraft i profesjonsutøvelsen.

Foreldresamarbeid og økt individualisering framstår som et annet tydelig endringstrekk. PBL beskriver hvordan barnehagelærere i økende grad møter foreldre med sterke forventninger knyttet til eget barn, samtidig som profesjonen skal ivareta fellesskapet. Foreldre oppleves som mer rettighetsbevisste, mer informerte og samtidig mer krevende, noe som gir behov for omfattende dialog, dokumentasjon og veiledning. KS og Utdanningsforbundet beskriver tilsvarende utvikling i skolen, der lærere i større grad må forholde seg til individuelle rettigheter og økte dokumentasjonskrav. Dette bidrar til å snevre inn det profesjonelle handlingsrommet, slik også forskningen på rettsliggjøring peker på.

Alle de fire partene peker videre på endringer i elev- og barnegruppenes sammensetning, med større mangfold, flere barn med behov for tilrettelegging og en opplevelse av mer krevende grupper, både faglig og sosialt. PBL fremhever at barnehagelærere i økende grad etterspør kompetanse om emosjonell og psykososial utvikling, omsorgssvikt, vold og overgrep, som følge av et mer sammensatt samfunnsbilde og et tydeligere ansvar for tidlig innsats. Dette ser vi også i beskrivelsene i barnehagelitteraturen av et omsorgsmandat som presses inn i et system med økende lærings- og dokumentasjonskrav.

KS løfter fram økte krav til fleksibilitet, særlig i videregående opplæring, der lærere i større grad forventes å samarbeide med arbeidslivet, følge opp elever i bedrift og tilpasse undervisningen til nye strukturer i fag- og yrkesopplæringen. Dette gir rom for nye former for læring, men bidrar også til økt organisatorisk kompleksitet. Utdanningsforbundet understreker betydningen av profesjonsfelleskap og tid til felles refleksjon, og peker på et spenningsforhold mellom økt profesjonelt handlingsrom i læreplanverket og manglende strukturelle rammer for å utvikle dette handlingsrommet i praksis, noe man også kan si kommer tydelig frem i forskningen på samarbeid og kollektive arbeidsformer.

7.6 Oppsummering

Samlet sett viser denne oppsummeringen av kapittel 4, 5 og 6 at forskningslitteraturen konstruerer et bilde av en lærerrolle som står i spagat mellom motstridende logikker. På den ene siden forventes det at lærere i både barnehage og skole skal utøve skjønn, bygge tette, autentiske relasjoner og tilpasse opplæringen til individet (omsorgslogikken). På den andre siden beskrives et styringssystem som krever standardisering, dokumentasjon, effektivitet og målbarhet (kontroll-logikken).

Grålitteraturen bekrefter at denne spagaten har kostnader i form av høyt tidspress og emosjonelle belastninger (Munthe & See, 2022). Det postbyråkratiske regimet fremstilles ikke som en fjerning av byråkrati, men som en *intensivering* av ansvaret som legges på den enkelte utøver. Læreren blir stående ansvarlig for gapet mellom systemets krav og de faktiske ressursene.

Arbeidsforholdene påvirker direkte rekrutteringen. Nyutdannede lærere opplever ofte et “praksissjokk” i møte med kompleksiteten, arbeidsmengden og ansvaret de står alene om, ofte uten tilstrekkelig veiledning (Casely-Hayford et al., 2024; Ulvik et al.,

2023). Kombinasjonen av høye emosjonelle krav, lav lønn (spesielt i barnehage), og opplevelsen av manglende støtte fra ledelse og system, bidrar til at mange vurderer å forlate yrket (Skaalvik & Skaalvik, 2017; Toropova et al., 2021).

Samlet peker forskningen på at endringer i samfunnet og styringssystemer har ført til en ekspansjon av læreroppdraget uten tilsvarende økning i ressurser eller endring i tidsrammer, noe som utfordrer bærekraften i yrket.

Det er denne beskrivelsen av en overbelastet og overstyrt rolle som danner bakteppet for kapittel 8, hvor vi vil diskutere nærmere *hvorfor* disse endringene har funnet sted, og hvilke konsekvenser dette har for læreryrkets fremtidige bærekraft.

8. Hvordan har endringer i samfunnet og rammevilkår for barnehage og skole påvirket lærerrollen de siste årene?

Dette kapittelet utgjør rapportens sammenfattende svar på oppdragets tre spørsmål. Mens de foregående kapitlene har presentert empiriske funn fordelt på sektorer, temaer og kildetyper, er formålet her å drøfte *summen* av disse endringene. Hva er den samlede effekten av nye styringssignaler, rettslige rammer og samfunnsmessige forventninger på profesjonsutøvelsen i barnehage og skole?

Gjennomgangen av over 200 forskningsbidrag og en rekke rapporter tegner et bilde av en lærerrolle i stor endring. Det er imidlertid sjeldent at disse endringene skjer gjennom substitusjon, der nye oppgaver erstatter gamle. Snarere bekrefter materialet hypotesen fra Ekspertgruppa om lærerrollen (Dahl et al., 2016) om at lærerrollen utvikler seg gjennom *akkumulering*, eller som «sedimentære lag» (Ellis et al., 2024; Thue, 2017). Nye krav til dokumentasjon, rettighetshåndtering, digital kompetanse, psykososial oppfølging og tverrfaglig samarbeid har lagt seg på toppen av det eksisterende undervisnings- og omsorgsmandatet.

Kjernen i denne analysen er ikke bare at arbeidsmengden har økt, men at *logikken* i profesjonsutøvelsen er endret. Vi ser en grunnleggende friksjon mellom styringssystemets krav om standardisering, dokumentasjon og kontroll, og profesjonens etiske forpliktelse overfor det enkelte barn og elev. I det følgende vil vi besvare denne scoping-reviewens tre delspørsmål. For å sikre presisjon i svaret, skilles det gjennomgående mellom barnehagesektoren og skolesektoren (grunnskole og videregående), da endringsmekanismene treffer disse noe ulikt.

8.1 Endringer i samfunn og rammevilkår

Det mest gjennomgripende trekket i litteraturen er beskrivelsen av et skifte i styringslogikken for hele utdanningssektoren. Dette skiftet beskrives som en overgang fra en profesjonsmodell basert på implisitt tillit, til en styringsform preget av *ansvarliggjøring* (accountability) og kontroll av resultater. Stavelie (2021) anvender begrepet «postbyråkrati» for å fange denne endringen: Myndighetene detaljstyrer

ikke lenger hvordan læreren skal arbeide (prosess), men stiller absolutte krav til hva som skal oppnås (resultat), og holder læreren ansvarlig for måloppnåelsen.

For barnehagelærrollen fremstår endringene i rammevilkår som en kulturell og strukturell omveltning. Den mest fundamentale endringen er omdefineringen av barnehagen fra å være en primær velferds- og omsorgsarena til å bli det første trinnet i det formelle utdanningsløpet.

Litteraturen peker på at barnehagens innhold i økende grad styres av eksterne definisjoner av kvalitet. Mens rammeplanen tradisjonelt har gitt stor metodefrihet, dokumenterer forskningen en fremvekst av standardiserte, manualbaserte programmer, ofte rettet mot sosial kompetanse (f.eks. «Være Sammen») eller språkutvikling (Bartholdsson, 2021; Mathiesen, 2023). Kritikken i forskningen er at disse programmene innfører en instrumentell logikk («hva virker») som utfordrer barnehagelærerens autonomi til å vurdere hva barnegruppen trenger her og nå (Østrem, 2024). Østrem betegner dette som et «instrumentalistisk mistak», der pedagogikken reduseres til teknikk. Dette representerer et brudd med den nordiske barnehage-tradisjonen. Der barnehagelæreren tidligere styrte etter prosessmål (lek og trivsel), styres de nå i økende grad mot fremtidige resultater. Dette beskrives som en «skolifisering» av barnehagen, der fokuset flyttes fra lekens egenverdi til læringsutbytte og skoleforberedelse (Lødding et al., 2023).

Kritikken nyanseres også i litteraturen. Vik (2015) peker på at det innenfor en *education*-tradisjon er legitimt å etterspørre standarder for å sikre kvalitet og likeverdige tilbud, noe som kan oppleves som en støtte for barnehagelæreres profesjonalitet snarere enn en trussel. Rasmussen (2020) påpeker at den pedagogiske forskningen ofte deler seg i to leire: en leir som er kritisk til målstyring og evidensbaserte metoder ut fra et dannelsesperspektiv, og en leir som ser tydelige mål og tilbakemeldinger som nødvendig for å fremme elevers læring. Denne polariseringen kan imidlertid tilsløre kompleksiteten i praksisfeltet. Som Eriksen (2024) viser, kan barnehagelærere være kritiske til behavioristiske metoder, men samtidig være åpne for faglig støtte. Utfordringen ligger kanskje ikke i programmene i seg selv, men i hvordan de balanseres mot barnehagens brede mandat og det profesjonelle skjønnet i møte med det enkelte barn. Mausehagen et al. (2023) påpeker at profesjonsutøvelsen i praksis handler om å skape *praktiske synteser*, der læreren integrerer ulike kunnskapsformer for å løse konkrete situasjoner. Spenningen i lærerrollen handler kanskje mindre om forskningens tilstedeværelse i seg selv,

og mer om *hvilken* forskningstradisjon som dominerer. Mens 'evidensbevegelsen' posisjonerer læreren som en anvender av ekstern kunnskap om 'hva som virker', åpner tradisjonen for forskende partnerskap for at profesjonen selv er medskapende. Som Mausestagen et al. (2023) trekker frem, med referanse til Hargreaves, trenger ikke forskning å erstatte det profesjonelle skjønnnet, men kan fungere som en støtte i komplekse vurderinger, gitt at læreren har handlingsrom til å integrere denne kunnskapen med sin situasjonsforståelse

I barnehagene ser vi også at endrede eierstrukturer påvirker rammevilkårene direkte. Sammenslåing til større enheter og fremveksten av store private kjeder har skapt større avstand mellom beslutningsnivået og den pedagogiske praksisen på gulvet (Børhaug et al., 2018). Barnehager er i tillegg blitt konkurranseutsatt i et marked der de må kjempe om å fylle plassene, noe som er en relativt ny situasjon i sektoren. Dette tvinger frem en mer strategisk og utadrettet ledelse (Iversen et al., 2021), der barnehagelærere og styrere må balansere pedagogiske hensyn mot markedsmessige krav om profilering og effektiv drift. Konkurransen om «kunder» (foreldre) kan føre til at synlige, salgbare kvaliteter (som spesifikke konsepter eller fasiliteter) prioriteres over det tause, prosessuelle omsorgsarbeidet. Også barnehagen treffes av rettsliggjøringen, spesielt gjennom skjerpet aktivitetsplikt i barnehagelovens kapittel 8 om psykososialt miljø. Mathiesen (2023) påpeker at dette har ført til strengere krav om systematisk observasjon og rapportering. Forskningen indikerer at dokumentasjon i denne konteksten endrer karakter fra å være et pedagogisk verktøy for refleksjon til å bli risikohåndtering for å møte potensielle tilsyn eller klager. Erlandsson et al. (2021) viser hvordan dette binder opp tid som tidligere ble brukt med barna, og skaper en usikkerhet rundt hva som er «god nok» dokumentasjon for å unngå sanksjoner.

8.1.1 Rettsliggjøring og digital infrastruktur i skolen

I skolen (både grunnskole og videregående) er endringene i rammevilkår preget av en hardere form for ansvarliggjøring, drevet frem av juridiske rettigheter og digital kontroll som griper direkte inn i klasserommet.

Det tydeligste vannskillet i skolesektorens rammevilkår er innskjerpingen av Opplæringslovens bestemmelser om elevenes skolemiljø. Intensjonen om å sikre elevs trygghet er ubestridt, men forskningen viser at lovens utforming – med vekt på elevs subjektive opplevelse – har skapt en fundamental usikkerhet i profesjonsutøvelsen (Elstad & Eriksen, 2024). Lærere rapporterer om en asymmetrisk

maktbalanse der de står ansvarlige for å oppfylle individuelle rettigheter, ofte uten å ha de nødvendige sanksjonsmulighetene for å håndtere utfordrende adferd. Plathe et al. (2023) dokumenterer at dette har medført en massiv økning i saksbehandling og dokumentasjonskrav. Rammevilkårene har dermed skapt en situasjon hvor lærere må bruke betydelige ressurser på å ha «ryggen fri» juridisk, noe som går på bekostning av det pedagogiske handlingsrommet. Loven fungerer som en konstant påminnelse om risiko, som kan føre til at lærere unngår situasjoner som kan tolkes som krenkende, selv om det pedagogisk sett ville vært riktig å gripe inn.

Digitaliseringen i skolen handler om mer enn innføring av iPad eller PC («1:1-dekning»). Bernotaite og Ottesen (2025) viser at læringsplattformer og digitale verktøy også fungerer som en infrastruktur for «soft governance». Når undervisningsplanlegging må plottes inn i digitale maler koblet direkte til kompetansemål, snevres rommet for pedagogisk improvisasjon inn. Teknologien håndhever en bestemt pedagogisk logikk som premierer det som kan måles og planlegges. I videregående opplæring forsterkes dette av systemer for fraværsregistrering og varsling («early warning systems»), som ifølge Borg et al. (2025) endrer lærerens rolle fra pedagog til overvåker. Rammevilkårene definerer i økende grad læreren som en operatør av systemer som skal produsere data om elevene, snarere enn en autonom fagperson.

8.1.2 Tap av autonomi i videregående opplæring

For lektorer i videregående skole beskriver Larsen (2024) en spesifikk endring i rammevilkår gjennom overgangen fra kollegial styring til hierarkisk linjeledelse. Lærere som tidligere styrte sin praksis gjennom lærerråd, er nå underlagt ledere som ofte mangler fagspesifikk kompetanse, og som styrer etter administrative indikatorer som gjennomføringstall. Dette beskrives som et tap av historisk autonomi og en svekkelse av fagligheten som styringsprinsipp. Skolen har beveget seg fra en institusjonslogikk til en bedriftslogikk, der læreren er produksjonsarbeideren som måles på output (karakterer og gjennomføring).

8.2 Summen av arbeidsoppgaver

Når vi ser på det litteraturen sier om endringene i arbeidsoppgaver, krav og forventninger, er det tydelig at verken er mengden oppgaver alene som skaper press, eller lagene som legger seg oppå hverandre, men heller motsetningene mellom dem. Lærerrollen både i skole og barnehage står i dag i en slags spagat mellom to

konkurrerende logikker: En omsorgslogikk, som krever tid, nærvær og relasjonell sensitivitet, og en kontroll-logikk, som krever dokumentasjon, effektivitet og standardisering.

I barnehagen kommer friksjonen til uttrykk gjennom det Löfgren (2016) kaller «a noisy silence about care». Mens læringskrav, språkprogrammer og progresjon får stor plass i styringsdokumenter og planer, blir det grunnleggende omsorgsarbeidet i litteraturen beskrevet som usynliggjort. Tholin (2018) er brukt i den gjennomgåtte litteraturen som argument for at barnehagelærere opplever et press om å legitimere sin profesjonalitet gjennom akademiske begreper og dokumenterte prosesser. Dette skaper et dilemma ved at barnehagelæreren må være en «underviser» som sikrer progresjon i fagområder, samtidig som de skal være en trygg omsorgsperson som følger barnets initiativ her og nå (Evertsen et al., 2015; Haugset et al., 2022). Når dokumentasjonskravene øker, rapporterer styrere at pedagoger trekkes ut av avdelingen for å skrive rapporter, noe som etterlater assistentene med barna. På denne måten kan de nye oppgavene føre til mindre pedagogisk tilstedeværelse fra den formelt mest kompetente voksne.

I litteraturen kommer det frem at en spesifikk utvidelse av barnehagelærerrollen handler om ledelse. Barnehagelærere har fått et tydeligere ansvar for å lede og veilede en sammensatt personalgruppe (assistenter/fagarbeidere). Havnes (2018) peker på utfordringen ved å utøve denne ledelsen i en kultur preget av «flat struktur» og likhetsidealer. Barnehagelæreren må implementere statlige krav om kvalitet gjennom medarbeidere som ofte mangler formell utdanning. Homme og Eide (2024) finner at arbeidsdelingen ofte forblir uklar, og at barnehagelærere sliter med å delegere praktiske oppgaver for å frigjøre tid til pedagogisk ledelse. Rollen har dermed est ut til å omfatte omfattende personalledelse, konflikthåndtering og veiledning, ofte uten at rammene for dette (tid til planlegging/veiledning utenfor avdeling) er tilstrekkelige. Larsen og Slåtten (2017) viser også hvordan barnehagelærere kan vegre seg for å bruke fagspråk for ikke å skape distanse til assistentene, noe som svekker den faglige ledelsen.

Forventningene fra foreldre har endret karakter fra tillit til partnerskap og krav. Markström og Simonsson (2017) beskriver «foreldreaktiv tilvenning» som eksempel på hvordan foreldre i større grad er til stede i barnehagen og vurderer arbeidet. Barnehagelæreren må bruke mer tid på å begrunne valg og drive relasjonsarbeid mot foreldre. Thyness (2024) påpeker at dette er ekstra komplekst i møte med

flerkulturelle foreldregrupper der forventningene til barnehagens mandat kan variere stort. Læreren må balansere rollen som omsorgsperson med rollen som «integreringsagent» og veileder for foreldreskap.

I skolen beskriver forskningen en tydelig «relasjonell vending». Lærere forventes i dag å ivareta elevenes psykiske helse, forebygge utenforskap og håndtere komplekse sosiale problemer (Lutovac et al., 2024; Samnøy et al., 2022). Dette er oppgaver lærere ser på som viktige, men som kommer i tillegg til undervisningen. Gardsten et al. (2021) bruker metaforen om overgangen fra «scenekunst» til «gateteater» for å beskrive oppgaveendringen. Tidligere var lærerens rolle og autoritet gitt av institusjonen (scenen). I dag må læreren, som en gateartist, kontinuerlig kjempe for oppmerksomhet og legitimitet i et ustrukturert rom, der de må håndtere uro og «vinne» elevene hver time. Dette krever en enorm emosjonell innsats som ikke synliggjøres i timeplanen. Læreren må kontinuerlig lese rommet, justere seg etter elevenes dagsform og håndtere konflikter som oppstår i sanntid.

Idealet om den inkluderende skolen har gitt lærere ansvar for et stadig mer mangfoldig elevgrunnlag, ofte uten tilstrekkelig støtte. Buli-Holmberg et al. (2019) viser at lærere mangler ressurser og spesialpedagogisk kompetanse til å håndtere dette i ordinære klasser. Dette gjelder også språklig mangfold. Thyness (2024) finner at lærere må balansere rollen som språklærere med rollen som integreringsagenter. Berntsen et al. (2025) peker på at lærere opplever at det sosiale og det faglige arbeidet henger uløselig sammen («it sort of goes hand in hand»), men at styringssystemet (målstyringen) presser dem til å prioritere det målbare, mens deres profesjonelle samvittighet presser dem til å prioritere inkludering. Læreren blir stående alene med ansvaret for å bygge bro mellom systemets krav og elevenes behov.

For yrkesfaglærere i videregående skole er oppgaveutvidelsen mer spesifikt beskrevet. De står i en «dobbel profesjonalitet» som krever at de er oppdatert både pedagogisk og håndverksmessig. Lensjø (2025) og Antera (2023) beskriver dem som «grensekryssere» som må vedlikeholde kompetanse i to verdener. De opplever ofte et «praksissjokk» i overgangen fra å være mester i faget til å være novise i klasserommet (Lensjø, 2025). I tillegg viser Suhonen et al. (2024) at de forventes å produsere «employability» (ansettbarhet) for næringslivet, noe som kan komme i konflikt med skolens bredere dannelsesoppdrag. Kravet om å være oppdatert på bransjens teknologi, samtidig som skolen ofte har utdatert utstyr, skaper et konstant kompetansepress som kommer på toppen av undervisningen.

I skolen fungerer digitaliseringen også som en katalysator for nye oppgaver. Hatfield (2025) viser at digitale plattformer har visket ut skillet mellom arbeid og fritid, med forventninger om at lærere er tilgjengelige for foreldre og elever døgnet rundt. Videre har teknologien endret selve undervisningen; lærere må nå konkurrere om oppmerksomheten mot digitale distraksjoner, og lære elevene digital dannelse – en oppgave som kommer på toppen av fagformidlingen (Hatlevik & Hatlevik, 2018). Det er ikke bare et nytt verktøy, men en ny *kontekst* som krever kontinuerlig grensesetting og teknisk problemløsning.

8.2.1 Hva forstås som krav i lærerjobben i skole og barnehage?

Litteraturen viser at begrepet «krav» brukes på litt ulike måter. I forskningen som handler om arbeidsmiljøet brukes «krav» som et faglig begrep om de delene av jobben som krever vedvarende innsats – enten fysisk, kognitiv eller emosjonell (Skaalvik & Skaalvik, 2018; Buvik et al., 2023). Samtidig brukes ordet «krav» om hvordan ansatte selv opplever arbeidshverdagen i et system med økt ansvarliggjøring og mange forventninger fra ulike hold (Stavelie, 2021). Ekspertgruppa om lærerrollen (Dahl et al., 2016) beskriver lærerrollen nettopp som summen av de krav og forventninger som stilles til yrket. Krav handler dermed ikke bare om enkeltoppgaver, men om helheten i det å være profesjonsutøver, og det handler heller ikke om juridiske avgrensninger arbeidet.

Opplevelsen av økte krav kommer sjelden fra én kilde alene. Den springer ut av et samspill mellom myndigheter, lovverk, skoleeiere, ledelse og foreldre. Nasjonale styringsdokumenter og lovverk stiller tydelige forventninger til samarbeid, profesjonsfellesskap og tverrsektorielt arbeid rundt eleven. Opplæringsloven om elevenes læringsmiljø (kapittel 9A, senere kapittel 12) stiller strenge krav til å sikre et trygt og godt psykososialt miljø (Ekspertgruppa om lærerrollen, 2016; Proba, 2023). Samtidig opptrer mange foreldre mer rettighetsorientert enn tidligere og forventer individuell tilrettelegging og tett oppfølging (Lutovac et al., 2024; Thyness et al., 2024). Intensjonene bak disse kravene er i utgangspunktet positive og handler om kvalitet, tidlig innsats og elevenes rettigheter (Stavelie, 2021).

Mange ansatte støtter målene om mer samarbeid og bedre oppfølging, men opplever at rammene gjør det vanskelig å gjennomføre dem på en god måte. Krav om samarbeid er ment å styrke elevenes læring og støtte de ansatte, men når tiden er knapp, kommuneøkonomien stram og fellestiden rigid organisert, kan samarbeidet oppleves som ekstraarbeid (Buvik et al., 2023; Tangen et al., 2025; Øyum

et al., 2022). Når samarbeid organiseres som pålagte møter eller mange eksterne utviklingsprosjekter, kan det gå fra å være faglig støtte til å bli det noen opplever som administrativt merarbeid eller «påtvunget kollegialitet» (Antonsen et al., 2024; Kvam, 2018).

Det samme gjelder digitalisering. Selv om digitale verktøy skal gjøre arbeidet mer fleksibelt og effektivt, viser studier at de ofte utvider arbeidsdagen og visker ut skillet mellom jobb og fritid (Bergviken Rensfeldt et al., 2018). Digitale plattformer gjør det enklere å kommunisere med foreldre og dokumentere arbeidet, men skaper også forventninger om rask respons og kontinuerlig tilgjengelighet. Dette bidrar til det som beskrives som en «relasjonell intensivering» av yrket (Lutovac et al., 2024). I tillegg kan økt oppmerksomhet rundt rettigheter og klager føre til mer dokumentasjon, ofte som en form for juridisk sikring (Erlandsson, 2021).

Utfordringen ser derfor ikke først og fremst ut til å ligge i motstand mot intensjonene bak kravene. Mange ansatte ønsker både samarbeid, god elevoppfølging og et trygt skolemiljø. Litteraturen viser at det særlig er den samlede mengden av formelle og uformelle krav – fra læreplaner og lokal styring til foreldreforventninger – som skaper krysspress, slitasje og en opplevelse av at administrative oppgaver tar plass fra arbeidet med barn og elever (Skaalvik & Skaalvik, 2018; Stavelie, 2021; Buvik et al., 2023; Lødding et al., 2023). I denne sammenhengen blir «krav» et uttrykk for hvordan gode intensjoner over tid kan hope seg opp og bli en belastning i arbeidsmiljøet.

8.3 Konsekvenser for arbeidsforhold

Kombinasjonen av postbyråkratisk styring, rettsliggjøring og et utvidet omsorgsmandat har skapt en situasjon preget av høy arbeidsintensitet og moralsk stress. Men konsekvensene arter seg ulikt i sektorene.

I barnehagen er arbeidsforholdene preget av fysisk og emosjonelt nærvær. Løvgren (2016) påpeker at emosjonell utmattelse (burnout) er utbredt, og knytter dette til opplevelsen av å ha et stort ansvar uten tilstrekkelige ressurser. Når barnehagelæreren må dekke opp for manglende kompetanse i personalgruppen eller høyt sykefravær, går det ut over tiden til pedagogisk planlegging. Konsekvensen er en følelse av utilstrekkelighet: Gapet mellom rammeplanens ambisjoner om individuell

oppfølging og hverdagens realitet med store barnegrupper skaper det som defineres som *moralsk stress*. Barnehagelæreren vet hva som burde gjøres, men forhindres av rammene i å gjøre det.

En spesifikk (og alvorlig) konsekvens for arbeidsmiljøet i barnehagen er det Hedlin et al. (2019) beskriver som et «regulerende blikk» på mannlige ansatte. Frykten for pedofili og overgrep har skapt et arbeidsmiljø der mannlige ansatte unngår visse omsorgssituasjoner (bleieskift, ha barn på fanget) for å beskytte seg selv mot mistanke. Dette begrenser deres handlingsrom og skaper en grunnleggende utrygghet i profesjonsutøvelsen som er unik for denne sektoren. Det fører også til en skjevfordeling av arbeidsoppgaver, der kvinnelige ansatte må ta en større del av det intime omsorgsarbeidet.

For barnehagelærere er konsekvensen av «flat struktur» at de ofte sliter med å legitimere sin faglighet i eget personale. Larsen og Slåtten (2017) viser at mange vegrer seg for å bruke fagspråk av frykt for å bryte med likhetskulturen blant assistentene. Dette svekker den faglige identiteten og kan føre til at barnehagelærere føler seg mer som administratorer og brannslukkere enn som pedagoger.

I skolen er rettsliggjøringen den dominerende faktoren for endrede arbeidsforhold. Elstad og Eriksen (2024) beskriver en fremvoksende «krenkefrykt» (fear of offending). Lærere bruker tid og krefter på å sikre seg mot kritikk og §9A-saker. Denne «profesjonelle sårbarheten» (Skåland, 2016) reduserer handlingsrommet og gleden ved arbeidet. Når energien går med til å håndtere systemet og potensielle konflikter snarere enn å undervise og veilede, forvitrer motivasjonen. For lærere i videregående opplæring, som underviser unge voksne, fører dette til at de vegrer seg for å stille faglige krav eller korrigere adferd, av frykt for at det skal oppfattes som en krenkelse. Arbeidsmiljøet preges dermed av en defensiv strategi for overlevelse, der læreren trekker seg tilbake fra potensielt konfliktfylte situasjoner.

Det performative presset i skolen (nasjonale prøver, målstyring) skaper det Gyberg og Löfgren (2016) kaller «ontologisk usikkerhet». Lærere opplever at deres profesjonelle skjønn devalueres til fordel for målbare data. Dette skaper en grunnleggende usikkerhet om verdien av eget arbeid. Arbeidsforholdene preges av at man aldri er «god nok», fordi målene stadig flyttes eller er relative. Dette gjelder særlig i systemer der skoler rangeres, og lærerens arbeid direkte kobles til skolens omdømme.

Overgangen til teamarbeid har endret arbeidsforholdene fra autonomi til samarbeid. Mens velfungerende team fungerer som en buffer mot stress (Chiriac et al., 2024), peker Antonsen et al. (2024) på at mye samarbeidstid oppleves som «påtvunget kollegialitet» (contrived collegiality). Når lærere tvinges til å bruke tid på administrative møter fremfor pedagogisk utvikling, oppleves samarbeidet som en tyv av tid og en kilde til frustrasjon snarere enn støtte. Videre har innføringen av lærerspesialister skapt nye hierarkier som kan true tilliten i kollegiet hvis det ikke ledes klokt (Lorentzen, 2020).

Summen av disse faktorene fører til rekrutteringsutfordringer. Ulvik et al. (2023) beskriver et «praksissjokk» for nyutdannede som møter en kompleksitet de ikke er forberedt på. Det er ikke bare møtet med elevene, men møtet med «systemet» – dokumentasjon, foreldre, møtevirksomhet – som sjokkerer. Men også erfarne lærere beskrives å falle fra. Casely-Hayford et al. (2024) viser at intensjonen om å slutte henger sammen med emosjonell utmattelse og manglende støtte. Dahl og Andersen (2024) oppsummerer dette som en «avmontering av profesjonell identitet». Lærerkrisen er ikke bare et spørsmål om lønn, men om at vilkårene for å være en god lærer – slik profesjonen selv definerer det – er under press. Når læreren ikke får lov til å være lærer på sine premisser, forsvinner meningen.

8.4 Intet nytt under s(k)olen? Et kritisk blikk på kunnskapsgrunnet

Kunnskapsoppsummeringen i denne rapporten gir et omfattende og detaljert bilde av hvordan lærerrollen i barnehage, grunnskole og videregående opplæring er formet av endrede rammevilkår, utvidede forventninger og økt kompleksitet. Bildet som tegnes er konsistent og urovekkende: Lærere står i et krysspess mellom omsorg og kontroll, med en opplevelse av redusert autonomi og økt arbeidsbelastning.

Men hvilke “briller” er det forskningen ser lærerrollen gjennom? Er den entydige beskrivelsen av krise og press et nøytralt speilbilde av virkeligheten, eller er den også farget av hvilke metoder, teorier og spørsmål som dominerer feltet?

8.4.1 Teoretisk perspektivavhengighet

Et gjennomgående trekk ved den fagfelleverderte forskningen er dens tydelige perspektivavhengighet. En stor andel av studiene tar utgangspunkt i kritiske sosiologiske analyser av styring, nyliberalisme og ansvarliggjøring. Når det analytiske utgangspunktet er å undersøke *hvordan* målstyring reduserer autonomi eller skaper

fremmedgjøring, er det metodologisk og teoretisk forventbart at det er nettopp spenninger, motstand og tap av handlingsrom studiene avdekker.

Denne perspektivkonsentrasjonen bidrar til betydelig tematisk gjenkjennelse. Begreper som «postbyråkrati», «ontologisk usikkerhet», «profesjonell sårbarhet» og «påtvunget kollegialitet» går igjen på tvers av studier og skoleslag. Det kan derfor stilles spørsmål ved om forskningen i noen grad lider av en slags sirkulær bekreftelse, der nye studier primært tjener til å bekrefte og utdype allerede etablerte problemforståelser («elendighetsbeskrivelser») snarere enn å utfordre dem. Forskningen blir dermed rettet mot å diagnostisere *problemene* ved dagens styringsregimer, men kanskje mindre egnet til å identifisere hva som faktisk fungerer, eller hvordan profesjonen utvikler seg på måter som ikke utelukkende handler om tap og motstand.

8.4.2 Overvekten av kvalitative småstudier

Enda tydeligere enn den teoretiske ensrettingen, er den metodiske skjevheten i feltet. Kunnskapsoppsummeringen viser at det er en klar overvekt av kvalitative studier, særlig intervjustudier og kasestudier med relativt små utvalg. Dette funnet støttes av Hofslundsengen et al. (2024), som i en gjennomgang av nordisk utdanningsforskning (doktorgrader 2012–2022) finner at hele 72 prosent av avhandlingene benytter kvalitativ metode, mens kun 17 prosent er kvantitative.

Denne metodiske overvekten har konsekvenser for hvilken type kunnskap vi får om lærerrollen. Den kvalitative forskningens styrke er at den gir oss inngående innsikt i læreres *opplevelser* og meningsskaping. Studier som for eksempel Lensjø (2025) gir oss «tykke beskrivelser» av hvordan rettsliggjøring føles på kroppen, eller hvordan identitetsarbeidet fra håndverker til lærer oppleves innenfra. Slik forskning er uunnværlig for å forstå de menneskelige konsekvensene av politiske reformer. Den fanger opp nyanser, dilemmaer og den «tause kunnskapen» i lærerarbeidet.

Svakheten er imidlertid at summen av mange små kasestudier ikke nødvendigvis gir et representativt bilde av Lærer-Norge, verken i skole eller barnehage. Når forskningen i stor grad baserer seg på intervjuer med lærere om deres utfordringer, vil resultatene naturlig nok sentrere rundt opplevd press. Vi vet mindre om utbredelsen av disse fenomenene. Gjelder «krenkefrykten» et flertall av lærere, eller er det et fenomen som preger spesifikke skolekulturer? Er opplevelsen av «påtvunget kollegialitet» universell, eller finnes det en stor taus majoritet som opplever

teamarbeid som støttende, men som ikke fanges opp fordi forskningsdesignet inviterer til kritisk refleksjon rundt styring? Uten større, representative utvalg risikerer vi å generalisere ut fra de mest kritiske røstene eller de mest pressede kontekstene.

Innenfor de kvantitative (men også kvalitative) studiene gjør overvekten av tverrsnittsstudier som måler tilstanden på ett tidspunkt at vi vet lite om årsakssammenhenger over tid. Forskningen dokumenterer at lærere er slitne og at det er innført nye styringssystemer, og trekker ofte den slutningen at det er en sammenheng. Men vi mangler i stor grad longitudinelle studier eller kausale design som kan isolere effekter. Fører for eksempel økt lærertetthet (lærernormen) faktisk til redusert arbeidsbelastning over tid? Eller spises ressursen opp av nye oppgaver? Uten studier som følger lærere over tid – som Casely-Hayford et al. (2024), som er et av få unntak – blir det vanskelig å si hva som faktisk *forårsaker* endringer i arbeidsmiljøet, og hva som er samvariasjon.

8.4.3 Behovet for metodisk mangfold og nye perspektiver

For å bryte ut av den potensielle sirkulære bekræftelsen av «lærerkrisen», trengs det et større metodisk mangfold, vil vi hevde. Variasjon i metode vil kunne gi flere perspektiver i empirien og dermed et mer nyansert bilde av virkeligheten ute i barnehager og skoler.

Det er et behov for flere studier med store, representative utvalg som kan kartlegge utbredelsen av de fenomenene den kvalitative forskningen har identifisert. Hvor mange lærere opplever faktisk «ontologisk usikkerhet»? Hvordan varierer dette mellom landsdeler, skoleslag og aldersgrupper? Grålitteraturen (f.eks. NIFU-rapporter og TALIS-undersøkelser) bidrar med en del av denne breddekunnskapen (Aamodt et al., 2016). Interessant nok viser internasjonale og representativ undersøkelser som for eksempel TALIS ofte at norske lærere rapporterer om høy jobbtilfredshet, samtidig som den kvalitative forskningen rapporterer om krise (OECD, 2025). Paradokset ved at lærere trives til tross for presset blir vanskelig å utforske hvis man kun bruker én metodisk inngang. Vi trenger forskning som klarer å holde begge disse realitetene oppe samtidig, er et sentralt poeng i denne rapporten.

I dette arbeidet trenger vi også flere studier som følger lærere og barnehagelærere over tid, fra utdanning og gjennom karrieren. Falch og Strøm (2025) viser verdien av lange tidsserier for å forstå arbeidsmarkedet, men vi trenger tilsvarende for

å forstå den indre motivasjonen og profesjonsutøvelsen, for eksempel gjennom longitudinelle panelstudier. Hva kjennetegner de lærerne som *ikke* blir utbrent, men som står i jobben i 40 år? Videre ser vi få eksempler på intervensjonsstudier. Forskningen vi har identifisert viser få eksempler på tiltak som faktisk virker for å redusere stress eller øke autonomi. Hva skjer hvis en kommune systematisk reduserer rapporteringskravene? Hvilken effekt har det på sykefravær og undervisningskvalitet? Slike studier krever et tettere samarbeid mellom forskning og praksisfelt, og et mot til å eksperimentere med rammevilkårene, som kanskje også krever et nytt syn på de strukturelle rammene som for eksempel lovverket setter.

Metodisk mangfold handler også om å stille andre spørsmål enn de vanligste, slik vi var inne på tidligere. Tronsmo (2025) viser hvordan bruk av *Positive Organizational Scholarship* (POS) kan avdekke utviklende prosesser i lærersamarbeid, altså hva som skjer når ting fungerer godt. Slike studier risikerer etter vårt syn ikke å «glatte over» problemene, men supplerer ved å identifisere kildene til profesjonell styrke og motstandskraft. Vi trenger også studier som i større grad ser læreren som en aktiv “policy-maker” (Löfgren, 2017), ikke bare som et offer for strukturer. Ved å bruke observasjonsmetodikk og videoanalyser, slik for eksempel Wagner og Skaftun (2023) viser, kan forskningen komme tettere på de mikrosamhandlingene der lærere faktisk løser dilemmaer i sanntid. Dette kan vise frem handlingsrommet som faktisk finnes, men som ofte forsvinner i intervjuer der læreren blir bedt om å reflektere over rammevilkår.

8.4.4 Grålitteraturens rolle i kunnskapsbildet

Det er også verdt å merke seg arbeidsdelingen mellom den akademiske forskningen og grålitteraturen (rapporter fra instituttsektoren m.m.). Vår gjennomgang viser at grålitteraturen oftere benytter seg av “mixed methods”, store spørreundersøkelser og registerdata (Iversen et al., 2024; Larsen et al., 2019; Sjaastad et al., 2016). Disse rapportene svarer ofte direkte på politiske bestillinger og gir viktige statusbeskrivelser. Utfordringen er at grålitteraturen ofte er deskriptiv og mindre teoridrevet. Den forteller oss *hvordan* det står til (f.eks. med lærernormen), men går sjeldnere i dybden på *hvorfor* endringene påvirker lærernes identitet på den måten de gjør. Det oppstår derfor et gap mellom de brede, deskriptive rapportene og de dype, kritiske forskningsartiklene. En tettere kobling her – hvor akademisk forskning i større grad benytter seg av store data, og oppdragsforskningen i større grad trekker veksler på dyptgående teori – ville styrket kunnskapsgrunnlaget betraktelig.

Den kvalitative og kritiske forskningen gir den et sannferdig og uunnværlig bilde av en profesjon som opplever at kjerneoppgavet er truet. Funnene om «ontologisk usikkerhet», «krenkefrykt» og «støyende stillhet om omsorg» er viktige nettopp fordi de gjentas på tvers av mange uavhengige kvalitative studier. Det er en styrke at forskningen tar lærernes opplevelse på alvor.

Men den sterke overvekten av kvalitative studier med fokus på styringsproblematikk risikerer å skape en blindsoner for andre aspekter av læreryrket. Vi vet for lite om variasjonen, om årsakssammenhengene, og om de lærerkollegiene som lykkes med å skape gode rom for profesjonsutøvelse innenfor dagens rammer.

Et større metodisk mangfold vil ikke nødvendigvis motbevise at lærerrollen er under press, men det vil gi oss et mer presist kart over hvor skoen trykker mest, og – kanskje enda viktigere – hvor det finnes lommer av håp og handlingsrom som kan utvides.

Referanser

- Alvehus, J., Eklund, S. & Kastberg, G. (2019). Inhabiting institutions: Shaping the first teacher role in Swedish schools. *J. Prof. Org.*, 6(1), 33-48. <https://doi.org/10.1093/jpo/joy019>
- Alvestad, T. & Sheridan, S. (2015). Preschool teachers' perspectives on planning and documentation in preschool. *Early Child Development and Care*, 185(3), 377-392. <https://doi.org/10.1080/03004430.2014.929861>
- Andersen, M. J. W. (2023). Mellom barken og veden: Om flerspråklighet og læreraktørskap på yrkesfag. *Acta didactica Norden*, 17(3). <https://doi.org/10.5617/adno.9841>
- Andreassen, R. & Reichenberg, M. (2018). Svenske og norske læreres forventninger om å mestre elevtilpasset leseopplæring: Betydningen av lærernes praksiserfaring og andre lærer- og skolerelaterte variabler. *Nordic studies in education*, 38(3), 232-251. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-5949-2018-03-04>
- Antera, S. (2022). Being a Vocational Teacher in Sweden: Navigating the Regime of Competence for Vocational Teachers. *Inter. J. Res. Voc. Educ. Train.*, 9(2), 269-293. <https://doi.org/10.13152/IJRVET.9.2.6>
- Antera, S. (2023). Competence importance and acquisition: comparing qualified and non-qualified vocational teachers. *J. Educ. Work*, 36(2), 109-124. <https://doi.org/10.1080/13639080.2023.2167956>
- Antera, S. & Teräs, M. (2024). Discovering and developing the vocational teacher identity. *Educ. Train.*, 66(5), 524-540. <https://doi.org/10.1108/ET-09-2023-0363>
- Antonsen, Y., Aspfors, J. & Maxwell, G. (2024). Early career teachers' role in school development and professional learning. *Prof. dev. Educ.*, 50(3), 460-473. <https://doi.org/10.1080/19415257.2024.2306998>
- Arksey, H. & O'malley, L. (2005). Scoping studies: towards a methodological framework. *International journal of social research methodology*, 8(1), 19-32.
- Aspøy, T. M., Skinnarland, S. og Tønder, A. H. (2017). *Yrkesfaglærernes kompetanse* (Fafo-rapport 2017:11). Fafo. <https://www.fafo.no/publikasjoner/fafo-rapporter/yrkesfaglaerernes-kompetanse>
- Aukland, K. & Tandberg, H. N. (2020). Lærergrupper på Facebook II. *Prismet (Oslo)*, 71(1), 23-43. <https://doi.org/10.5617/pri.7877>
- Bartholdsson, Å. (2021). "When there is a book to stick to": teacher professionalism and manual-based programmes in two Swedish early childhood education

- settings. *Educ. Inq.*, 12(1), 17-34. <https://doi.org/10.1080/20004508.2020.1725373>
- Bergene, A. C., Vika, K. S., Lynnebakke, B., Ramberg, I. & Wollscheid, S. (2022). Spørsmål til Skole-Norge. *Analysér og resultater fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse til skoler og skoleeiere høsten 2021*. (2021:25). NIFU.
- Bernotaite, S. & Ottesen, E. (2025). Entanglement of support and governance in digital curriculum instruments: The case of educational reform in Norway. *Eur. Educ. Res. J.*, 24(2), 168-186. <https://doi.org/10.1177/14749041231213902>
- Berntsen, C. L., Vestad, L., Støen, J., Johannessen, Ø. L. & Fandrem, H. (2025). 'It sort of goes hand in hand the academic and the social': teachers' experiences working with the inclusion of immigrant students in mainstream lower secondary school classes in Norway. *Int. J. Inclusive Educ.* <https://doi.org/10.1080/13603116.2025.2451030>
- Blömeke, S., Nilsen, T. & Scherer, R. (2021). School Innovativeness Is Associated with Enhanced Teacher Collaboration, Innovative Classroom Practices, and Job Satisfaction. *113*(8), 1645-1667.
- Borg, E., Malmberg-Heimonen, I., Alves, D. E., Tøge, A. G. & Sletten, M. A. (2025). Teachers' Experiences with an Early Warning and Monitoring System to Prevent School Dropout. *Nord. Stud. Educ.*, 45(1), 19-37. <https://doi.org/10.23865/nse.v45.6116>
- Borg, E., Wiggen, K. S. & Restad, F. (2023). *Temanotat 5: Samarbeid og involvering i tilskuddsordningen for kompetanseutvikling i grunnsopplæringen* (2023:20). AFI.
- Brodal, P. & Lunde, C. (2022). Lek og læring i et nevroperspektiv-hvordan gode intensjoner kan ødelegge barns lærelyst. I. Universitetsforlaget.
- Buli-Holmberg, J., Nilsen, S. & Skogen, K. (2019). Inclusion for pupils with special educational needs in individualistic and collaborative school cultures. *Int. J. Spec. Educ.*, 34(1), 68-82. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85089488108&partnerID=40&md5=a8a7551e54bc4c55fb7c52306f774bf3>
- Buvik, M. P., Thun, S. & Ose, S. O. (2023). *Relasjonelle og emosjonelle krav og belastninger i arbeidet. En studie av omfang, håndtering og konsekvenser av relasjonelle og emosjonelle krav i arbeidet blant fem yrkesgrupper* (2023:01366). SINTEF.
- Børhaug, K. (2021). *Barnehageeigarar mellom stat, marknad og sivilsamfunn*. Universitetsforlaget.
- Børhaug, K., Brennås, H. B., Fimreite, H., Havnes, A., Hornslien, Ø., Moen, K. H., Moser, T., Myrstad, A., Steinnes, G. & Bøe, M. (2018). Barnehagelærerenrollen i et profesjonsperspektiv-et kunnskapsgrunnlag. *Ekspertgruppen om barnehagelærerenrollen*.

- Børhaug, K. & Lotsberg, D. Ø. (2024). Profil som konkurransestrategi i norsk barnehage. *Nordisk barnehageforskning*, 21(2). <https://doi.org/10.23865/nbf.v21.465>
- Camphuijsen, M. K. & Parcerisa, L. (2023). Teachers' beliefs about standardised testing and test-based accountability: Comparing the perceptions and experiences of teachers in Chile and Norway. *Eur. J. Educ.*, 58(1), 67-82. <https://doi.org/10.1111/ejed.12540>
- Canrinus, E. T., Dalehefte, I. M. & Myhre, S. (2019). VET teachers' beliefs on collaboration, identity, and status and their relationship with professional development. *Pedagog. Stud.*, 96(6), 463-480. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85090939646&partnerID=40&md5=768cd0ef90fabd5cb206793bb5126919>
- Casely-Hayford, J., Björklund, C., Bergström, G., Lindqvist, P. & Kwak, L. (2024). A longitudinal study of health-impairment and motivational processes in the psychosocial work environment and the subsequent influence on teachers' intention to remain at their workplace. *Scan. J. Educ. Res.* <https://doi.org/10.1080/0313831.2024.2419520>
- Caspersen, J. & Holmeide, H. (2023). «La læreren være lærer!» Lærerarbeid, forskning og kunnskap fra 2008 til 2022. I *En forskningsbasert skole? Forskningens plass i lærerutdanning og skole* (s. 196-218).
- Chiriac, E. H., Forsberg, C. & Thornberg, R. (2024). Teacher teams: A safe place to work on creating and maintaining a positive school climate. *Soc. Psychol. Educ.*, 27(4), 1775-1795. <https://doi.org/10.1007/s11218-023-09880-1>
- Christensen, A. S., Mortensen-Buan, A. B., Nordberg, K. H. & Roos, M. (2023). Teachers' judgement, learning materials, and curriculum: Navigating in a changing educational landscape. *IARTEM E-JOURNAL*, 15(2), 1-13. <https://doi.org/10.21344/iartem.v15i2.981>
- Cumming, T. (2017). Early childhood educators' well-being: An updated review of the literature. *Early Childhood Education Journal*, 45(5), 583-593.
- Dahl, K. K. B. & Andersen, F. Ø. (2024). Myter om lærermangel: Hvordan kan vi forstå krisen i lærerprofesjonen? *Studier i læreruddanning og -profesjon*, 9(2). <https://doi.org/10.7146/lup.v9i2.143279>
- Dahl, T., Asking, B., Heggen, K., Kulbrandstad, L. I., Lauvdal, T., Qvortrup, L., Salvanes, K. G., Skagen, K., Skrøvset, S. & Thue, F. W. (2016). *Om lærerrollen: Et kunnskapsgrunnlag* (8245021008).

- Ekornes, S. (2015). Teacher Perspectives on Their Role and the Challenges of Inter-professional Collaboration in Mental Health Promotion. *Sch. Ment. Health*, 7(3), 193-211. <https://doi.org/10.1007/s12310-015-9147-y>
- Ellis, V., Gatti, L. & Mansell, W. (2024). *The new political economy of teacher education: The Enterprise narrative and the shadow state*. Policy Press.
- Elmies-Vestergren, A. (2024). Digital teknologi i kunst og håndverksundervisning: en lærerrolle i endring. *FormAkademisk*, 17(1). <https://doi.org/10.7577/formakademisk.5518>
- Elstad, E. & Eriksen, H. (2024). Exploring the Hardships of Norwegian High-School Teachers: Understanding Role Conflict in Relation to Job Stress, Turnover Intention, and Fear. *Acta Didact. Nord.*, 18(2). <https://doi.org/10.5617/adno.11481>
- Englund, H. & Frostenson, M. (2017). Managing performance evaluation uncertainties in schools: When teachers become struggling performers. *Eur. Educ. Res. J.*, 16(6), 885-906. <https://doi.org/10.1177/1474904117693243>
- Ennerberg, E. (2022). Being a Swedish teacher in practice: analysing migrant teachers' interactions and negotiation of national values. *Soc. Identities*, 28(3), 296-314. <https://doi.org/10.1080/13504630.2021.2003772>
- Eriksen, M. (2024). Barnehagelæreren som pedagog – i møte med forventninger. *Nordisk barnehageforskning*, 21(3). <https://doi.org/10.23865/nbf.v21.569>
- Erlandsson, M., Gustavsson, C. & Karlsudd, P. (2021). An unclear task? Perspectives of Swedish preschool and special needs teachers on their role in assessing and documenting child development. *Disabil. CBR and Incl. Dev.*, 32(2), 30-50. <https://doi.org/10.47985/dcidj.457>
- Evertsen, C., Tveitereid, K., Plischewski, H., Hancock, C. & Størksen, I. (2015). *På leit etter læringsmiljøet i barnehagen*. Læringsmiljøsentret.
- Falch, T. & Strøm, B. (2025). Teacher Labour Markets During 160 Years of Education Expansion: A New Data Set for 1861–2025 for Norway. *History of Education*, 1-33. <https://doi.org/10.1080/0046760X.2025.2564359>
- Federici, R. A., Gjerustad, C., Vaagland, K., Larsen, E., Rønsen, E. & Hovdhaugen, E. (2017). *Spørsmål til Skole-Norge våren 2017: Analyser og resultater fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse til skoler og skoleeiere*. (2017:12). Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU).
- Fimreite, H. & Fossøy, I. (2018). Kunnskap i endring: kollegaveiledning som innfallsvinkel til utvikling av lærande barnehagar. *Nordic studies in education*, 38(1).
- Finne, H., Mordal, S. & Ullern, E. F. (2017). *Oppfatninger av kvalitet i lærerutdanningene 2016* (A28066). SINTEF.

- Fjørtoft, S. O. (2023). *Evaluering av digital praksis i stjørdalsskolen REsultater fra spørreundersøkelser til foresatte og lærere* (2023:01437). SINTEF.
- Fornaciari, A. & Rautiainen, M. (2020). Finnish teachers as civic educators: From vision to action. *Citizsh. Teach. Learn.*, 15(2), 187-201. https://doi.org/10.1386/ctl_00028_1
- Foss, V. (2021). Det profesjonelle livet i unntakstilstanden. *Forskning & forandring*, 4(1), 59-79. <https://doi.org/10.23865/fof.v4.2755>
- Franck, K. (2022). The educational context in expert assessments. A study of special education documents of children in ECEC institutions. *European Journal of Special Needs Education*, 37(5), 819-833.
- Frelin, A. (2015). Relational underpinnings and professionalism – a case study of a teacher's practices involving students with experiences of school failure. *Sch. Psychol. Int.*, 36(6), 589-604. <https://doi.org/10.1177/0143034315607412>
- Gardesten, J., Herrlin, K. & Nordänger, U. K. (2021). Scenkonst eller gatuteater? Lärares arbete i relation till struktur, organisering och yrkesgränsernas utsträckning. *Nord. Stud. Educ.*, 41(2), 148-166. <https://doi.org/10.23865/NSE.V41.2251>
- Geven, S., Wiborg, Ø. N., Fish, R. E. & van de Werfhorst, H. G. (2021). How teachers form educational expectations for students: A comparative factorial survey experiment in three institutional contexts. *Soc. Sci. Res.*, 100. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2021.102599>
- Gjerustad, C., Federici, R. & Hovdhaugen, E. (2016). *Spørsmål til Skole-Norge våren 2014. Resultater og analyser fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant skoler og skoleeiere* (19/2015). NIFU.
- Goldschmidt-Gjerløw, B. (2022). *Exploring Variation in Norwegian Social Science Teachers' Practice Concerning Sexuality Education: Who Teachers Are Matters and so Does School Culture*.
- Gotvassli, K.-Å. & Vannebo, B. I. (2016). Quality as a Master Idea in the Preschool Sector. *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, 2(1).
- Gotvassli, K. A. (In print). *Ledelse, utviklingsarbeid og samarbeid i barnehagen*.
- Granløv, U. (2025). Personlige erfaringer som ressurs – barnehageansattes beskrivelser av daglig samarbeid med hjemmet. *Nordisk barnehageforskning*, 22(4). <https://doi.org/10.23865/nbf.v22.745>
- Greve, A., Brodal, K. & Brodal, P. (2024). Ekspertutvalg med dårlig bakkekontakt? *Aftenposten*.

- Gunnulfsen, A. E. & Roe, A. (2018). Investigating teachers' and school principals' enactments of national testing policies: A Norwegian study. *J. Educ. Adm.*, 56(3), 332-349. <https://doi.org/10.1108/JEA-04-2017-0035>
- Gyberg, P. & Löfgren, H. (2016). Knowledge outside the box – sustainable development education in Swedish schools. *Educ. Res.*, 58(3), 283-299. <https://doi.org/10.1080/00131881.2016.1207871>
- Gülsün, İ., Malinen, O. P., Yada, A. & Savolainen, H. (2023). Exploring the role of teachers' attitudes towards inclusive education, their self-efficacy, and collective efficacy in behaviour management in teacher behaviour. *Teach. Teach. Educ.*, 132. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2023.104228>
- Halland, S. & Winje, A. K. (2022). «Jeg kunne like gjerne vært en assistent» – En studie av nyutdannede barnehagelæreres posisjonering i barnehagen. *Nordisk barnehageforskning*, 19(3). <https://doi.org/10.23865/nbf.v19.286>
- Halvorsen, Ø. W. (2021). Identity negotiations in the polyphonic world of norwegian language arts teaching. *Acta Didact. Nord.*, 15(2). <https://doi.org/10.5617/adno.7889>
- Hansen, A. & Simonsen, B. (2001). Mentor, master and mother: the professional development of teachers in Norway. *European Journal of Teacher Education*, 24(2), 171-182.
- Hargreaves, A. (2021). Teacher collaboration: 30 years of research on its nature, forms, limitations and effects. *Policy, teacher education and the quality of teachers and teaching*, 103-121.
- Hatfield, J. L. (2025). From chalkboard to smartboard: an exploratory study of experienced teachers' perspectives on student generations X, Y, Z and Alpha. *Education and Information Technologies*, 1-53.
- Hatlevik, I. K. R. & Hatlevik, O. E. (2018). Students' evaluation of digital information: The role teachers play and factors that influence variability in teacher behaviour. *Comput. Hum. Behav.*, 83, 56-63. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.01.022>
- Haugset, A., Sivertsen, H. & Naper, L. (2022). *Følgeevaluering av Kompetanse for fremtidens barnehage. Sluttrapport (2022:00562)*. SINTEF.
- Haugset, A. S., Fagerholt, R. A., Sivertsen, H., Caspersen, J., Franck, K., Ljunggren, B., Lorentzen, R. S., Løe, I. C. & Mordal, S. (2019). Følgeevaluering av kompetanse for fremtidens barnehage. Delrapport 4. TFoU-rapport 2019: 5.
- Haukås, Å. & Drange, E. M. D. (2024). Teachers' beliefs and experiences regarding collaboration across language subjects. *J. Multiling. Multicult. Dev.* <https://doi.org/10.1080/01434632.2024.2413443>

- Haukås, Å., Mercer, S. & Svalberg, A. M. L. (2022). School Teachers' Perceptions of Similarities and Differences between Teaching English and a Non-Language Subject. *TESOL Q.*, 56(2), 474-498. <https://doi.org/10.1002/tesq.3062>
- Havnes, A. (2018). ECEC Professionalization—challenges of developing professional standards. *Eur. Early Child. Educ. Res. J.*, 26(5), 657-673. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2018.1522734>
- Hedlin, M., Åberg, M. & Johansson, C. (2019). Fun guy and possible perpetrator: an interview study of how men are positioned within early childhood education and care. *Educ. Inq.*, 10(2), 95-115. <https://doi.org/10.1080/20004508.2018.1492844>
- Hofslundsengen, H., Skreland, L. L., Bøe, M. & Hognestad, K. (2024). Forskningstrender i norske doktorgradsavhandlinger innen barnehagefeltet: en litteraturgjennomgang fra 2012 til 2022. *Nordisk barnehageforskning*, 21(3). <https://doi.org/10.23865/nbf.v21.548>
- Homme, A. & Eide, H. M. K. (2024). Hva gjør pedagogene i barnehagen? Barnehagelærernes arbeidsdeling i møte med skjerpet pedagognorm. *Nordisk barnehageforskning*, 21(2). <https://doi.org/10.23865/nbf.v21.432>
- Hundal, A. K., Halberg, H. & Johansen, I. (2025). Trepertssamarbeid som modell for utvikling av lærerstudenters profesjonskompetanse: Et universitetsskoleprosjekt om samisk i norskfaget. *Uniped (Lillehammer)*, 48(2-3), 208-221. <https://doi.org/10.18261/uniped.48.2-3.11>
- Ideland, M. (2021). Google and the end of the teacher? How a figuration of the teacher is produced through an ed-tech discourse. *Learn. Media Technol.*, 46(1), 33-46. <https://doi.org/10.1080/17439884.2020.1809452>
- Ingelsrud, M. H., Bergene, A. C. & Gotehus, A. (2025). *Tid, tillit og trivsel Praktisering av og erfaring med SFS2213 - Særavtale for undervisningspersonalet i kommunal og fylkeskommunal grunnopplæring (2025:06)*. OsloMet.
- Iversen, J. M. V. & Bonesrønning, H. (2019). *Hvordan påvirker kommunens politiske og administrative styring og ledelse resultatene i skolen? (06/19)*. Senter for økonomisk forskning.
- Iversen, J. M. V., Haraldsvik, M. & Nyhus, O. H. (2024). *Hvem er lærerne uten lærerutdanning? (03/2024)*. NTNU Samfunnsforskning.
- Iversen, W., Ljunggren, B. & Moen, K. (2021). *Utadrettet barnehageledelse. I. Universitetsforlaget.*
- Khalil, H., Pollock, D., McInerney, P., Evans, C., Moraes, E. B., Godfrey, C. M., Alexander, L., Tricco, A., Peters, M. D. & Pieper, D. (2024). Automation tools to support undertaking scoping reviews. *Research synthesis methods*, 15(6), 839-850.

- Kolho, P. (2024). A vocational education and training subject teacher for fostering students' entrepreneurial skills-The development of a conceptual model. *INTERNATIONAL JOURNAL OF TRAINING AND DEVELOPMENT*, 28(4), 430-453. <https://doi.org/10.1111/ijtd.12335>
- Krantz, J. & Fritzen, L. (2022). Changes in the identity of the teaching profession: A study of a teacher union in Sweden from 1990 to 2017. *J. Educ. Change*, 23(4), 451-471. <https://doi.org/10.1007/s10833-021-09425-3>
- Kunnskapsdepartementet. (2024). *Flere lærere i barnehage og skole. Strategi for rekruttering til lærerutdanningne og læreryrket 2024-2030*. Kunnskapsdepartementet. https://www.regjeringen.no/contentassets/8128968a5e434438bf01f9ca0eced5cf/no/pdfs/f-4489-b_strategi-for-laererrekruttering.pdf
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Interviews: Learning the craft of qualitative research interviewing* (3. utg.). sage.
- Larsen, A. K. & Slåtten, M. V. (2017). Jeg er en sånn hverdagspedagog: barnehagestyreres profesjonelle handlingsrom for å styrke barnehagelæreres anvendelse av fagspråk. *Nordisk barnehageforskning*, 14.
- Larsen, L. E. (2024). Kollegialitet i den videregående skolen: Lektoridentitet i en skoleorganisasjon i endring 1960–2010. *Nordic J. Nutr. Sci.*, 11(1), 133-156. <https://doi.org/10.36368/njedh.v11i1.888>
- Larsen, T., Mathisen, F. K. S., Urke, H. B., Kristensen, M., Brastad, B., Vik, M., Waldahl, R. H. & Antonsen, K. (2019). *Sluttrapport fra complete-prosjektet* (3/2019). HEMIL.
- Larsson, A. & Ledman, K. (2025). Controversial issues in Swedish social studies education: Success and failure in teachers' task perceptions. *J. Soc. Sci. Educ.*, 24(1). <https://doi.org/10.11576/jsse-7084>
- Leino, K., Nissinen, K. & Sirén, M. (2022). Associations between teacher quality, instructional quality and student reading outcomes in Nordic PIRLS 2016 data. *Large-Scale Assess. Educ.*, 10(1). <https://doi.org/10.1186/s40536-022-00146-4>
- Lennert da Silva, A. L. & Mølsted, C. E. (2020). Teacher autonomy and teacher agency: a comparative study in Brazilian and Norwegian lower secondary education. *Curric. J.*, 31(1), 115-131. <https://doi.org/10.1002/curj.3>
- Lensjø, M. (2025). From Craftsman to Vocational Teacher: A Narrative Study of Tacit Knowledge and the Nexus between Complex Cultures. 18(1).
- Levac, D., Colquhoun, H. & O'brien, K. K. (2010). Scoping studies: advancing the methodology. *Implementation science*, 5(1), 69.

- Lorentzen, M. (2020). Teacher Specialists and the Boundaries They Encounter: Towards a Nuanced Understanding of Teachers' Perspectives of Specialised Teacher Roles. *Scan. J. Educ. Res.*, 64(5), 677-691. <https://doi.org/10.1080/00313831.2019.1595719>
- Lorentzen, M. (2022). Principals' positioning of teacher specialists: between sensitivity, coaching, and dedication. *Int. J. Leadersh. Educ.*, 25(4), 615-633. <https://doi.org/10.1080/13603124.2020.1737240>
- Lundin, M., Lantz-Andersson, A. & Hillman, T. (2020). Teachers' identity work in a professional Facebook Group. *J. Inf. Technol. Educ. Res.*, 19, 205-222. <https://doi.org/10.28945/4540>
- Lutovac, S., Uitto, M., Keränen, V., Kettunen, A. & Flores, M. A. (2024). Teachers' work today: Exploring Finnish teachers' narratives. *Teach. Teach. Educ.*, 137. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2023.104378>
- Lyckander, R. H. & Spetalen, H. (2022). Profesjonskvalifisering for yrkesfaglærere: To ulike utdanninger, like godt forberedt for læreryrket? *Acta didactica Norden*, 16(1). <https://doi.org/10.5617/adno.9206>
- Lødding, B., Bergene, A. C., Pedersen, C., Samuelsen, Ø. A. & Lyckander, R. H. (2023). *Utvikling av pedagogisk praksis? Oppfølgingsundersøkelse halvannet år etter gjennomført videreutdanning blant barnehagelærere, lærere og yrkesfaglærere* (2023:8). NIFU.
- Lødding, B., Markussen, E. & Wollscheid, S. (2016). *Kvalitet, innhold og relevans i de studieforberedende utdanningsprogrammene: Sluttrapport* (2016:1). NIFU.
- Lødding, B., Pedersen, C., Bergene, A. C., Lillebø, O. S. & Vika, K. S. (2021). *Lærerspesialistutdanningene belyst av fagansvarlige, lærere og skoleledere: Delrapport fra evalueringen av lærerspesialistordningen* (2021:8). NIFU.
- Lødding, B., Pedersen, C., Lillebø, O. S., Bergene, A. C. & Vika, K. S. (2021). *Sluttrapport fra evalueringen av pilotering av lærerspesialistordningen* (2021:15). NIFU.
- Löfgren, H. (2016). A noisy silence about care: Swedish preschool teachers' talk about documentation. *Early Years*, 36(1), 4-16. <https://doi.org/10.1080/09575146.2015.1062744>
- Löfgren, H. (2017). Learning in preschool: Teachers' talk about their work with documentation in Swedish preschools. *J. Early Child. Res.*, 15(2), 130-143. <https://doi.org/10.1177/1476718X15579745>
- Löfving, C., Godhe, A. L. & Lundin, J. (2023). Teachers' dilemmatic spaces connected to students' net-based out-of-school activities. *Int. J. Inf. Learn. Technol.*, 40(1), 62-72. <https://doi.org/10.1108/IJILT-03-2022-0042>

- Løvgren, M. (2016). Emotional exhaustion in day-care workers. *Eur. Early Child. Educ. Res. J.*, 24(1), 157-167. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2015.1120525>
- Magnusson, P. & Malmström, M. (2023). Practice-near school research in Sweden: tendencies and teachers' roles. *Educ. Inq.*, 14(3), 367-388. <https://doi.org/10.1080/2004508.2022.2028440>
- Mankki, V. (2024). (Re)thinking teaching after COVID-19 school lockdown: a longitudinal study of Finnish primary school teachers' expectations for, and perceptions of, change. *Educ.* 3-13. <https://doi.org/10.1080/03004279.2024.2325518>
- Mardahl-Hansen, T. (2019). Teaching as a social practice. *Nord. Psychol.*, 71(1), 3-16. <https://doi.org/10.1080/19012276.2018.1457451>
- Markström, A. M. & Simonsson, M. (2017). Introduction to preschool: strategies for managing the gap between home and preschool. *Nordic J. Stud. Edu. Pol.*, 3(2), 179-188. <https://doi.org/10.1080/20020317.2017.1337464>
- Mathiesen, I. H. (2023). *Noe vi kan være sammen om: Evaluering av Være Sammen i Ringeriksbarnehagene*. Læringsmiljøsentret.
- Mausethagen, S., Bøyum, S., Caspersen, J., Prøitz, T. S. & Thue, F. W. (2023). Forskningsens rolle i skole og lærerutdanning. I S. B. S. Mausethagen, J. Caspersen, T. S. Prøitz & F. W. Thue (Red.), *En forskningsbasert skole? Forskningsens plass i lærerutdanning og skole* (s. 9-27).
- Mausethagen, S., Hermansen, H., Lorentzen, M., Zlatanovic, T. & Dahl, T. (2016). *Hva kjennetegner forskning på norske lærere under Kunnskapsløftet? En forskningskartlegging* (Arbeidsnotat nr. 1/2016). Senter for profesjonsstudier, Høgskolen i Oslo og Akershus.
- McKim, C. (2023). Meaningful member-checking: A structured approach to member-checking. *American Journal of Qualitative Research*, 7(2), 41-52.
- Melasalmi, A., Hurme, T. R. & Ruokonen, I. (2022). Purposeful and Ethical Early Childhood Teacher: The Underlying Values Guiding Finnish Early Childhood Education. *ECNU REVIEW OF EDUCATION*, 5(4), 601-623. <https://doi.org/10.1177/20965311221103886>
- Moen, I. (2025). Pedagogisk ledelse i en ny tid? - Pedagogiske lederes erfaringer med å lede barnehagebasert kompetanseutvikling. *Nordisk barnehageforskning*, 22(2). <https://doi.org/10.23865/nbf.v22.671>
- Munthe, E. & See, B. H. (2022). *Å rekruttere og beholde lærere i barnehage og skole - et kunnskapsgrunnlag*. Kunnskapssenter for utdanning.
- Myklebust, R. B., Afdal, H. W., Mausethagen, S., Risan, M., Tangen, T. N. & Wernø, I. L. (2019). *Rekruttering av menn til frunnskoleslærerutdanning for trinn 1-7* (2019 nr 8). OsloMet.

- Møller, H. & Skott, C. K. (2018). Læreres kompetenceudvikling - ud fra knowledge-of-practice. *Studier i læreruddannelse og -profession*, 3(1), 73-93. <https://doi.org/10.7146/lup.v3i1.27714>
- Møller, J., Hall, D. & Normand, R. (2024). Public education and teacher professionalism in an age of accountability. *Crit. Stud. Educ.* <https://doi.org/10.1080/17508487.2024.2392609>
- Naper, L. R., Myhr, A., Fjørtoft, S. O. & Sivertsen, H. (2024). *Spørsmål til Barnehage-Norge 2024* (2024:01568). SINTEF.
- Nordhall, O., Knez, I., Saboonchi, F. & Willander, J. (2020). Teachers' Personal and Collective Work-Identity Predicts Exhaustion and Work Motivation: Mediating Roles of Psychological Job Demands and Resources. *Front. Psychol.*, 11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01538>
- OECD. (2025). *Results from TALIS Starting Strong 2024: Strengthening Early Childhood Education and Care*, TALIS. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/20af08c0-en>
- Otterborn, A., Schönborn, K. & Hultén, M. (2019). Surveying Preschool Teachers' Use of Digital Tablets: General and Technology Education Related Findings. 29(4), 717-737.
- Palviainen, Å. & Mård-Miettinen, K. (2015). Creating a bilingual pre-school classroom: the multilayered discourses of a bilingual teacher. *Lang. Educ.*, 29(5), 381-399. <https://doi.org/10.1080/09500782.2015.1009092>
- Pedersen, C., Reiling, R. B., Vennerød-Diesen, F. F., Alne, R. & Skålholt, A. (2022). *Evaluering av norm for lærertetthet: Sluttrapport* (2022:12). NIFU.
- Plathe, J., Juul, A., Kyrkjerud, H., Hystad, J. & Bush, R. (2023). Kunnskapsgrunnlag om etterlevelse av opplæringsloven. I. Proba samfunnsanalyse. [https://proba.no/wpcontent/uploads/Rapport-2023-8 ...](https://proba.no/wpcontent/uploads/Rapport-2023-8...)
- Pragmatic Review. (2016). York Health Economics Consortium. <https://yhec.co.uk/glossary/pragmatic-review/>
- Quickfall, A. & Wood, P. (2024). International Experiences of Recruitment and Retention. I *Transforming Teacher Work: Teacher Recruitment and Retention After the Pandemic* (s. 37-56). Emerald Publishing Limited.
- Qvortrup, A. & Rasmussen, H. F. (2022). Teachers' Expectations and Experiences with Processes of Reform. *Nord. Stud. Educ.*, 42(3), 211-232. <https://doi.org/10.23865/nse.v42.3454>
- Rasmussen, N. B. (2020). Lærerfaglighed som genstand for styring: Hvordan lærere gav mening til læringsmålstyret undervisning i årene efter folkeskolereformen 2014. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 22(3), 25-41. <https://doi.org/10.7146/tfa.v22i3.122823>

- Reimers, E. & Martinsson, L. (2025). School knowledge and teacher authority– politicisation and depoliticisation of compulsory education instigated by a right-wing nationalist parental intervention. *Discourse*. <https://doi.org/10.1080/01596306.2025.2491384>
- Restad, F. & Utmo, I. (2025). *Framtidens fellesskole - hva er viktig for lærere?* (03/2025). Utdanningsforbundet.
- Salvanes, K. V., Grøgaard, J. B., Aamodt, P. O., Lødding, B. & Hovdhaugen, E. (2015). *Overganger og gjennomføring i de studieforberedende programmene: Første delrapport fra prosjektet Forskning på kvalitet, innhold og relevans i de studieforberedende utdanningsprogrammene i videregående opplæring* (13/2015). NIFU.
- Samnøy, S., Thurston, M., Wold, B., Jenssen, E. S. & Tjomsland, H. E. (2022). Schooling as a contribution or threat to wellbeing? A study of Norwegian teachers' perceptions of their role in fostering student wellbeing. *Pastoral Care Educ.*, 40(1), 60-79. <https://doi.org/10.1080/02643944.2020.1855673>
- Seland, I., Caspersen, J., Markussen, E. & Sandsør, A. (2016). *Delrapport fra evaluering av pilotering av ordning med lærerspesialister: Lokal planlegging, oppstart ved skolene og de første erfaringene fra pilotering av lærerspesialistordningen i norsk og realfag* (2016:19). NIFU.
- Seland, I., Caspersen, J., Markussen, E. & Sandsør, A. J. (2017). *Sluttrapport fra evaluering av pilotering av lærerspesialistordningen i norsk og realfag* (2017:26). NIFU.
- Sjaastad, J., Carlsten, T. C., Wollscheid, S., Reiling, R. B. & Federici, R. A. (2016). *Kartlegging av lærere uten formelle kvalifikasjoner* (2016:15). NIFU.
- Skåland, B. (2016). Student-to-teacher violation and the threat to a teacher's self. *Teach. Teach. Educ.*, 59, 309-317. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2016.06.012>
- Skaalvik, E. M. & Skaalvik, S. (2017). Still Motivated to Teach? A Study of School Context Variables, Stress and Job Satisfaction among Teachers in Senior High School. 20(1), 15-37.
- St.meld. nr 41 (2008-2009). (2009). *Kvalitet i barnehagen*. Kunnskapsdepartementet.
- Stavelie, H. (2021). «A-school» or «B-school»? Goal steering and teacher professionalism in Oslo schools. *Acta Didact. Nord.*, 15(2). <https://doi.org/10.5617/ADNO.9165>
- Suhonen, R., Rajala, A., Cantell, H. & Kallioniemi, A. (2024). From training workers to educating global citizens: how teachers view their opportunities of addressing controversial global issues in vocational education. *J. Vocat. Educ. Train.*, 76(2), 354-380. <https://doi.org/10.1080/13636820.2023.2266727>

- Tangen, S., Mordal, S. & Smedsvik, B. (2025). *Skolelederes arbeidshverdag*. *Arbeidstidsavtalen SFS2213 sett fra et skolelederperspektiv*. NTNU Samfunnsforskning.
- Tapani, A. & Salonen, A. O. (2019). Identifying teachers' competencies in Finnish vocational education. *Inter. J. Res. Voc. Educ. Train.*, 6(3), 243-260. <https://doi.org/10.13152/IJRVET.6.3.3>
- Tholin, K. (2018). *Omsorg usynliggjøres og trenger en tydeligere posisjon*. (V. e. a. Glaser, Red. 2. utg.). Universitetsforlaget.
- Thue, F. W. (2017). Lærerrollen lag på lag – et historisk perspektiv. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 101(1), 92-116. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2987-2017-01-09>
- Thyness, H. (2024). Teachers' construction of their roles and responsibilities for inclusive language practices with multilingual parents - a case from Norway. *Lang. Educ.*, 38(5), 800-817. <https://doi.org/10.1080/09500782.2023.2221251>
- Toropova, A., Myrberg, E. & Johansson, S. (2021). Teacher job satisfaction: the importance of school working conditions and teacher characteristics. *Educational review*, 73(1), 71-97.
- Tricco, A. C., Lillie, E., Zarin, W., O'Brien, K., Colquhoun, H., Kastner, M., Levac, D., Ng, C., Sharpe, J. P. & Wilson, K. (2016). A scoping review on the conduct and reporting of scoping reviews. *BMC medical research methodology*, 16(1), 15.
- Tronsmo, E. (2025). Lærersamarbeid på sitt beste: åtte kvaliteter. *Nordisk Tidsskrift for Utdanning og Praksis = Nordic journal of education and practice*, 19(4). <https://doi.org/10.23865/up.v19.6502>
- Trøtteberg, H. S., Sivesind, K. H., Paananen, M. & Hrafnadóttir, S. (2021). Private early childhood education and care (ECEC) in the Nordic countries: Development and governance of the welfare mix. *Institutt for samfunnsforskning*.
- Ulvik, M., Eide, L. & Kvam, E. K. (2023). Newly qualified secondary school teachers' perspectives on workplace learning. *Educ. Inq.* <https://doi.org/10.1080/20004508.2023.2298527>
- Utdanningsforbundet. (2025). *Framtidens fellesskole - hva er viktig for lærerne?* (03/2025). Utdanningsforbundet.
- Vennerød-Diesen, F. F. & Pedersen, C. (2023). *Læremidler i grunnskole og videregående skole* (2023:13). NIFU.
- Vik, S. (2015). Tidlig innsats i barnehagen: En studie av barnehagelæreres forståelse av egen profesjonsrolle. *Ceptra-sriben*, (19). <https://doi.org/10.17896/UCN.cepra.n19.151>

- Vähäsantanen, K. (2015). Professional agency in the stream of change: Understanding educational change and teachers' professional identities. *Teach. Teach. Educ.*, 47, 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2014.11.006>
- Wagner, Å. K. H. & Skaftun, A. (2023). Side by Side or Side-lined? Teacher Collaboration in Early Years Literacy Classrooms. *Acta Didact. Nord.*, 17(3). <https://doi.org/10.5617/adno.9759>
- Wendelborg, C., Hygen, B. W., Mordal, S., Tangen, S. & Buland, T. (2024). En skolehverdag under press: Jakten på trygghet og tilhørighet.
- Wendelborg, C., Johansen, W., Andrews, T. M., Bragtvedt, S., Vennerød-Diesen, F., Smedsrud, J., Tangen, S., Borg, E., Bliksvær, T., & Caspersen, J. (2025). *Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis: Et løft for samarbeid, men ikke for praksis*. NTNU Samfunnsforskning.
- Wermke, W. & Forsberg, E. (2017). The changing nature of autonomy: Transformations of the late Swedish teaching profession. *Scan. J. Educ. Res.*, 61(2), 155-168. <https://doi.org/10.1080/00313831.2015.1119727>
- Wiig, C., Silseth, K. & Erstad, O. (2018). Creating intercontextuality in students learning trajectories. Opportunities and difficulties. *Lang. Educ.*, 32(1), 43-59. <https://doi.org/10.1080/09500782.2017.1367799>
- Ødegaard, E. E., Hu, A., Severina, E., Oropilla, C. T. & Birkeland, Å. (2023). *Felles utforskning som arbeidsform—en vei å vise—en vei å gå* (KI*NDknow notes series 8, 2023). https://www.researchgate.net/profile/Elin-Odegaard/publication/378108994_Arbeidsmatene_i_barnehagen_KINDknowNoteseries_2023_A4_no8-digital_3/links/65c75f2f1bed776ae33b9f04/Arbeidsmatene-i-barnehagen-KINDknowNoteseries-2023-A4-no8-digital-3.pdf
- Öqvist, A. & Högström, P. (2018). Don't ask me why: Preschool teachers' knowledge in technology as a determinant of leadership behavior. *J. Technol. Educ.*, 29(2), 4-19. <https://doi.org/10.21061/jte.v29i2.a.1>
- Østrem, S. (2024). Det instrumentalistiske mistaket i barnehagen. *Nordisk tidsskrift for pedagogikk & kritikk*, 10(2). <https://doi.org/10.23865/ntp.v10.6390>
- Øyum, L., Fjørtoft, S. O., Letnes, M.-A., Dahl, T. & Caspersen, J. (2022). *Fagfornyelsen, profesjonsfellesskap og partssamarbeid* (2022:00963). SINTEF.
- Aamodt, P. O., Carlsten, T. C., Caspersen, J., Grøgaard, J. B. & Røsdal, T. (2016). *Kompetanseutvikling blant yrkesfaglærere: En undersøkelse basert på OECD Teaching and Learning International Survey (TALIS)* (2016:6). NIFU.
- Åsheim, K., Lerfaldet, H. og Nordhagen, I. (2020). *Piloter for mer inkluderende praksis i barnehage, skole og SFO - del 1* (13/2020). Ideas2evidence.

Vedlegg

Vedlegg 1: Søkestrategi

Søk ble gjennomført 20. mai 2025

ERIC

teach* AND (role OR expectation OR professionalism OR load OR qualification OR identity OR demand OR task OR requirement OR accountability) pubyearmin:2015
N=4544

Scopus

(TITLE-ABS KEY (teach* W/3 (role OR expectation OR professionalism OR load OR qualification OR identity OR demand OR task OR requirement OR accountability)) AND TITLE-ABS-KEY (scandinavia* OR nordic OR norway OR norwegian* OR sweden OR swedish OR denmark OR danish OR finland OR finnish OR iceland OR icelandic)) AND PUBYEAR > 2014 AND PUBYEAR < 2026
N=1148

Web of Science

TOPIC: teach* NEAR/3 (role OR expectation OR professionalism OR load OR qualification OR identity OR demand OR task OR requirement OR accountability) AND (scandinavia* OR nordic OR norway OR norwegian* OR sweden OR swedish OR denmark OR danish OR finland OR finnish OR iceland OR icelandic)
N=799

Oria

Lærer* OR Lærerrolle* OR Barnehage OR Skole AND (samfunnsendring OR organisasjonsendring OR utdanningspolitikk OR lov* OR rammeverk)
N=965

Vedlegg 2: Inkludert fagfelleverdert forskning

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Alstad, G. T., et al.	2020	Læreroppfatninger om endring - en studie av barnehagelæreres perspektiver på språkdidaktisk utviklingsarbeid	NOA	kvalitativ	3	barnehage	Barnehagelæreres oppfatninger om endring i språkdidaktiske praksiser, og hvordan disse oppfatningene påvirker utviklingsarbeid i barnehagen	Endringsarbeid utfordres av ulike kunnskapsnivåer og forståelser om språk i personalgruppen, behovet for å bygge sterke faglige fellesskap og at utvikling av nye praksiser tar lang tid. Endring blir mulig når læreroppfatninger gjøres eksplisitte og utvikles kollektivt i personalet.
Alvehus, J., et al.	2019	Inhabiting institutions: Shaping the first teacher role in Swedish schools	Journal of Professions and Organization	kvalitativ	7 skoler i 4 kommuner	grunnskole, videregående skole	Utformingen av førstelærerrollen i svenske skoler.	Førstelærere former sin nye rolle gjennom relasjonelt og juridiskjonelt arbeid som etablerer en ny arbeidsdeling. Reformen førte til en oppgradering av profesjonelt arbeid fremfor devaluering.
Amdal, I. I. & Ulvik, M.	2019	Nye læreres erfaringer med skolen som organisasjon	Nordisk tidsskrift for utdanning og praksis	kvalitativ	5	grunnskole	Nye læreres møte med skolen som organisasjon og deres arbeidsbetingelser.	Nyutdannede lærere møter svært utfordrende arbeidsbetingelser og mangelfull veiledning pga. prioritering av erfarne lærere.
Andersen, L. P. S., et al.	2025	Pupils' challenging behaviour towards their teachers: The role of teacher team collaboration in prevention. A qualitative study	Teaching and Teacher Education	kvalitativ	51 deltakere (28 intervjuer)	grunnskole	Læreres teamsamarbeid for å forebygge utfordrende elevatferd.	Forebygging av utfordrende atferd er et kollektivt ansvar der deling av kunnskap i team er avgjørende. Tillit mellom teammedlemmer og støtte fra ledelsen er kritiske faktorer for suksess.
Andersen, M. J. W.	2023	Mellom barken og veden: Om flerspråklighet og læreraktørskap på yrkesfag	Acta Didactica Norden	kvalitativ	11	videregående skole, yrkesfag	Yrkesfaglæreres håndtering av flerspråklige klasserom.	Yrkesfaglærerne opprettholder i stor grad en norskspråklig ramme, men gir betydelig større rom for engelsk enn andre språk – noe som reflekterer både enspråkligheidsideologi og «elitær flerspråklighet». Lærernes språkvvalg formes av institusjonelle krav, arbeidslivets forventninger og sosiale hensyn, og deres aktørskap er både mulig og begrenset innen disse rammene.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Anderson, S. K., & Terras, K. L.	2015	Teacher perspectives of challenges within the Norwegian Educational system	The International Education Journal: Comparative Perspectives	kvalitativ	138	grunnskole	Læreres perspektiver på utdanningsutfordringer i Norge.	Lærere ser utfordringer som et resultat av et dårlig bygget utdanningsssystem, spesielt knyttet til dokumentasjonskrav og store klasser. Det er et gap mellom læreres opplevelser og funn i internasjonale undersøkelser.
Andreassen, R., & Reichenberg, M.	2018	Svenske og norske læreres forventninger om å mestre elevtilpasset leseopplæring: Betydningen av lærernes praksiserfaring og andre lærer- og skolerelaterte variabler	Nordic Studies in Education	kvantitativ	471	grunnskole	Mestringsforventning til tilpasset leseopplæring	Svenske lærere hadde høyere mestringsforventning enn norske, og praksiserfaring var en signifikant bidragsyter i begge land.
Andresen, B. B.	2015	Development of analytical competencies and professional identities through school-based learning in Denmark	International Review of Education	kvalitativ	622 fokusgruppeintervjuer	grunnskole	Profesjonell utvikling og identitetsbygging gjennom samarbeid.	Systematisk samarbeid i affinitetsgrupper basert på analyse av skolebaserte data styrker læreres analytiske kompetanse og profesjonelle identitet. Prosessen fører til økt inkludering i skolen.
Andresen, M., & Dahl, B.	2023	Discussion about the role of teacher authority when making a transition into creative problem-solving in mathematics	Acta Didactica Norden	teoretisk studie	1 lærer	videregående skole	Lærerautoritetens rolle ved innføring av kreativ problemløsning.	Lærere må være komfortable med å utøve tydelig autoritet for å lykkes med implementering av kreative undervisningsformer. Manglende autoritetsutøvelse kan etterlate elever i tvil om faglige krav.
Antera, S.	2022	Being a Vocational Teacher in Sweden: Navigating the Regime of Competence for Vocational Teachers	International Journal for Research in Vocational Education and Training	kvalitativ	14	videregående skole, yrkesfag	Yrkesfaglæreres kompetanse og profesjonelle identitet.	Viktig kompetanse inkluderer oppdatert yrkeskompetanse og relasjonsbygging. Yrkesfaglærere verdsetter sin tidligere yrkesidentitet høyt, noe som preger utviklingen av deres nye læreridentitet.
Antera, S.	2023	Competence importance and acquisition: comparing qualified and non-qualified vocational teachers	Journal of Education and Work	kvantitativ	280	videregående skole, yrkesfag	Sammenligning av opplevd kompetanse mellom kvalifiserte og ikke-kvalifiserte yrkesfaglærere.	Ikke-kvalifiserte yrkesfaglærere vurderte sin egen kompetanseoppnåelse betydelig lavere enn kvalifiserte lærere. Manglende lærerutdanning påvirker dannelsen av læreridentitet og vektleggingen av teoretisk-didaktisk kunnskap.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Antera, S., & Ter-as, M.	2024	Discovering and developing the vocational teacher identity	Education + Training	kvalitativ	14	yrkesfag	Utvikling av læreridentitet hos yrkesfaglærere.	Yrkesfaglæreres identitetsutvikling skjer gjennom å koble tidligere yrkesidentitet med lærerrollen og legitimere sin kompetanse. Lærere står ofte i en spenning mellom tidligere yrkesekspertise og den nye pedagogiske rollen.
Anton, A. C., & Aerila, J.-A.	2024	'We have a great deal of influence': Finnish early childhood in-service teachers' agency for culturally sustaining pedagogy	Teachers and Teaching	kvalitativ	11	barnehage	Læreres agens og kritisk refleksjon i kontekst av kulturbærende pedagogikk.	Praktikere utfordret sine antakelser om agenskapasitet gjennom kritisk refleksjon. Deltakerne var imidlertid lite trygge på sin rolle når det gjaldt å påvirke systemendringer i samfunnet.
Antonsen, Y., et al.	2024	Early career teachers' role in school development and professional learning	Professional Development in Education	kvalitativ	26	grunnskole	Nylæreres roller i skoleutvikling og profesjonell læring.	Nylærere inntar roller som skapere, oversettere, drivere eller passasjerer. Utforskende samarbeid gjør alle til skapere, mens passivitet oppstår i systemer med for mange toppstyrte prosjekter.
Askildsen, C.-E. M., & Løndal, K.	2024	Practising in physical education: A study of a teacher's experiences and role enactment	European Physical Education Review	kvalitativ	1 lærer, 27 elever	grunnskole	Kroppsøvlingslæreres erfaringer og rolleutøvelse.	Implementering av nye modeller fører til et skifte fra en organisator-rolle til en mer nysgjerrig og veiledende rolle. Å mestre nye pedagogiske reformer krever tid og øving for at nye roller skal sette seg.
Aukland, K. & Tandberg, H. N.	2020	Lærergupper på Facebook I & II	Prismet	mixed methods	2408	grunnskole, videregående skole	Digitale møteplasser og uformell profesjonsutvikling	Facebook-grupper fungerer som uformelle, brukerstyrte arenaer som bryter ned hierarkier og styrker samarbeid på tvers av utdanningstrinn.
Barker, D., et al.	2021	Physical Education Teachers and Competing Obesity Discourses: An Examination of Emerging Professional Identities	Journal of Teaching in Physical Education	kvalitativ	24	grunnskole, videregående skole	Kroppsøvlingslæreres profesjonelle identiteter og diskurser om fedme.	Lærere konstruerer identiteter som den omsorgsfulle praktiker, aktivitetsforbildet eller kroppsrasjonalisten. Pedagogisk praksis kan utilsiktet reproducere negative normer mot overvektige elever til tross for gode intensjoner.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Bartholdsson, Å.	2021	"When there is a book to stick to": teacher professionalism and manual-based programmes in two Swedish early childhood education settings	Education Inquiry	kvalitativ	6 lærere, 36 barn	barnehage, grunnskole	Lærerprofesjonalitet og bruk av manualbaserte programmer.	Bruk av detaljerte manualer fører til en devaluering av læreres profesjonelle skjønn gjennom underordning til ekstern ekspertise. Programmer kan virke begrensende på læreres autonomi og profesjonelle handlingsrom.
Bergviken Rensfeldt, A., et al.	2018	Teachers 'liking' their work? Exploring the realities of teacher Facebook groups	British Educational Research Journal	mixed methods	13 000 gruppe-medlemmer	grunnskole	Læreres bruk av Facebook-grupper som digitalt arbeid.	Facebook-grupper fungerer som viktige uformelle arenaer for kollegial støtte, men medfører også ubetalt arbeid i fritiden. Det er spenninger mellom kortsiktig nytte og langsiktige implikasjoner for profesjonalitet.
Bernotaite, S., & Ottesen, E.	2025	Entanglement of support and governance in digital curriculum instruments: The case of educational reform in Norway	European Educational Research Journal	kvalitativ	ikke oppgitt	grunnskole	Digital styring og læreplanplanlegging.	Digitalt læreplanverktøy styrer planleggingspraksis gjennom faste maler samtidig som det gir rom for autonomi. Verktøyet skaper forventninger om lærersamarbeid, noe som også kan øke prosesskontrollen.
Berntsen, C. L., et al.	2025	'It sort of goes hand in hand the academic and the social': teachers' experiences working with the inclusion of immigrant students	International Journal of Inclusive Education	kvalitativ	7	grunnskole	Inkludering av innvandrerelever i ordinære klasser.	Lærere bruker strategier som tilrettelegging for faglig deltakelse for å fremme sosial inkludering. Manglende språkkunnskaper og sosio-emosjonelle utfordringer er de største barrierene for full inkludering.
Bjørkvold, T.	2020	Lærerenes rolle når elever skriver faglig	Norsk Pedagogisk Tidsskrift	teoretisk studie	40 studier	grunnskole, videregående skole	Lærerroller i skriveopplæring	Artikkelen presenterer en modell med fire lærerroller basert på synet på literacy og grad av lærerkontroll.
Bjørndal, K. E. W., et al.	2020	FoU-kompetansen til nyutdannede grunnskolelærere – grunnlag for skoleutvikling?	Acta Didactica Norden	kvalitativ	29	grunnskole	Nyutdannedes bruk av FoU-kompetanse i yrkesstarten.	Nyutdannede bruker FoU-kompetanse til personlig refleksjon, men forblir passive i skolens strategiske utviklingsarbeid pga. tidsmangel.
Blömeke, S., et al.	2021	School Innovativeness Is Associated With Enhanced Teacher Collaboration, Innovative Classroom Practices, and Job Satisfaction	Journal of Educational Psychology	kvantitativ	154959	grunnskole	Skoleinnovasjon og læreres samarbeid og tilfredshet.	Innovative skolemiljøer er assosiert med mer lærersamarbeid og høyere jobbtilfredshet på tvers av 48 land. Læreres utdanning innen IKT og mangfold er positivt relatert til skolens innovasjonsevne.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Borg, E., et al.	2025	Teachers' Experiences with an Early Warning and Monitoring System to Prevent School Dropout	Nordic Studies in Education	mixed methods	1090 (survey), 38 (intervjuer)	videregående skole	Systemer for tidlig varseling mot frafall.	Systemene forbedret læreres tilgang til elevinformasjon, men påvirket ikke nødvendigvis effektiviteten av oppfølgingsprosedyrer. Bruk og holdninger varierer basert på klassestørrelse og tekniske ferdigheter.
Bratsvedal, I.	2022	«Tissen er haram!» En undersøkelse av hvordan ansatte i barnehager jobber med islam	Nordisk barnehageforskning	kvalitativ	5	barnehage	Barnehageansattes profesjonsutøvelse i møte med islam.	Ansatte bruker sekularisme som strategi for å utfarliggjøre arbeidet og skille mellom religion og praksis.
Bugge, M. M., & Siddiq, F.	2021	Empowering professionalism in mission-oriented innovation	Science and Public Policy	mixed methods	40 lærere (survey)	grunnskole	Læreres profesjonalitet og myndiggjøring i digitalisering.	Lærernes motivasjon er knyttet til den pedagogiske forankringen av digitale verktøy snarere enn teknologien selv. Myndiggjøring muliggjøres gjennom en balanse mellom toppstyring og bunn-opp-initiativ.
Buli-Holmberg, J., et al.	2019	Inclusion for Pupils with Special Educational Needs in Individualistic and Collaborative School Cultures	Not in source	kvalitativ	20	grunnskole	Inkludering av elever med spesialpedagogiske behov.	Skoler med samarbeidskultur viser bedre koordinering av inkluderende praksis enn skoler der lærere jobber individuelt. Skolelederens rolle er avgjørende for å utvikle en felles visjon for inkludering.
Børhaug, K. & Lotsberg, D. Ø.	2024	Profil som konkurransestrategi i norsk barnehage	Nordisk barnehageforskning	kvalitativ	11 private barnehager	barnehage	Profilering som konkurransestrategi	De fleste barnehagene bruker sin pedagogiske profil som en bevisst konkurransestrategi innenfor rammeplanens grenser.
Camphuijsen, M. K., & Parcerisa, L.	2023	Teachers' beliefs about standardised testing and test-based accountability: Chile and Norway	European Journal of Education	mixed methods	2572	grunnskole	Læreres oppfatninger av standardiserte tester.	Lærere i begge land er kritiske til validiteten ved standardiserte tester som mål på skolekvalitet. Sosiokulturell kontekst påvirker hvordan lærere tolker og reagerer på slike utdanningspolitiske reformer.
Canrinus, E. T., et al.	2019	VET teachers' beliefs on collaboration, identity, and status and their relationship with professional development	Pedagogische Studiën	kvantitativ	125	videregående skole, yrkesfag	Læreres tro på samarbeid og profesjonell identitet.	Yrkesfaglæreres tro på samarbeid bidrar betydelig til deres deltakelse i profesjonell utvikling. Profesjonell identitet påvirker viljen til fornyelse, spesielt når læreren identifiserer seg som fagarbeider.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Casely-Hayford, J., et al.	2024	A longitudinal study of health-impairment and motivational processes	Scandinavian Journal of Educational Research	kvantitativ	308	grunnskole	Psykososialt arbeidsmiljø og læreres intensjon om å bli i yrket.	Helseutmattelsesprosesser er sterkere predikatorer for intensjon om å slutte enn motivasjonelle prosesser. Strategier for å beholde lærere bør prioritere å redusere følelsesmessige krav.
Chan, S. W., et al.	2024	Teachers' occupational well-being in relation to teacher-student interactions	Scandinavian Journal of Educational Research	kvantitativ	48 lærere	grunnskole	Læreres velvære og samhandling med elever.	Lærere med høyere arbeidsrelatert stress viste lavere kvalitet på emosjonell støtte og klasseledelse. Stress påvirker direkte læreres evne til å legge til rette for gode interaksjoner i klasserommet.
Christensen, A. S., et al.	2023	Teachers' judgement, learning materials, and curriculum	IARTEM e-journal	kvalitativ	7	grunnskole	Læreres profesjonelle skjønn ved valg av læremidler.	Lærere navigerer mellom digitale og analoge læremidler basert på profesjonelt skjønn og elevenes behov. Nye læreplaner gir mer autonomi, men utfordrer evnen til å integrere tverrfaglige temaer.
Christophersen, C.	2015	Changes and challenges in music education	Music Education Research	kvalitativ	133	grunnskole, videregående skole	Musikkpedagogers profesjonalitet og Den kulturelle skolesekken.	Programmer som Den kulturelle skolesekken utfordrer musikk læreres profesjonalitet ved å prioritere kunstneriske møter over pedagogisk forankring. Dette skaper et spenningsfelt i lærerrollen.
Cochran-Smith, M.	2021	Rethinking teacher education: The trouble with accountability	Oxford Review of Education	teoretisk studie	ikke oppgitt	grunnskole	Ansvarliggjøring og profesjonelt ansvar.	Artikkelen foreslår 'intelligent profesjonelt ansvar' som et alternativ til kontrollbaserte modeller. Dette innebærer en dreining mot tillit, inkludering og dialog i lærerutdanningen.
Dahl, K. K. B.	2024	'Doubly situated teacher professionalism': School culture, personal narrations and becoming a teacher	International Journal of Educational Development	kvalitativ	1	grunnskole	Skolekultur, personlige fortellinger og profesjonell utvikling.	Utviklingen av lærerprofesjonalitet er situert i både skolens organisering og lærerens personlige meningsskapning. Profesjonalisering er en pågående prosess formet av den spesifikke skolekulturen.
Dahl, K. K. B., & Andersen, F. Ø.	2024	Myter om lærermangel: Hvordan kan vi forstå krisen i lærerprofessionen?	Studier i lærer-uddannelse og -profession	kvalitativ	37	grunnskole	Årsaker til lærermangel	Lærermangel bør forstås som en profesjonell identitetskrise drevet av de-profesjonalisering og tidsstyring i skolen.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Dahlback, J., et al.	2019	Yrkesfaglig lærerkompetanse i brede utdanningsprogram	Scandinavian Journal of Vocations in Development	mixed methods	83	videregående skole, yrkesfag	Yrkesfaglig lærerkompetanse og utdanningsinnhold	Yrkesfaglærere trenger mer spesialisert praktisk opplæring og styrket koherens mellom pedagogikk og praksisfeltet.
Dahle, M. S., et al.	2023	Barns skjermbruk som tema i samarbeidet mellom barnehage og hjem – et forsømt område?	Prismet	kvantitativ	2927	barnehage	Samarbeid om barns skjermbruk	Foreldre etterspør mer veiledning fra barnehagen om barns skjermbruk, et tema som i liten grad er inkludert i dagens samarbeid.
du Plessis, A. E., & Sunde, E.	2017	The workplace experiences of beginning teachers in three countries	Journal of Education for Teaching	kvalitativ	ikke oppgitt	grunnskole, videregående skole	Nybakte læreres arbeidserfaringer.	Nybakte lærere føler seg ofte uforberedt på komplekse undervisningssituasjoner. Skoleledere spiller en avgjørende rolle i hvordan nye lærere tilpasser seg yrket og utvikler sin identitet.
Ekornes, S.	2015	Teacher Perspectives on Their Role and the Challenges of Inter-professional Collaboration in Mental Health Promotion	School Mental Health	mixed methods	786 deltakere	grunnskole, videregående skole	Lærerrollen og tverrfaglig samarbeid innen psykisk helse.	Lærere ser på seg selv som viktige portvakter for psykisk helse, men etterlyser mer støtte og kompetanse. Barrierer for samarbeid inkluderer taushetsplikt, tidspres og manglende kompetanse.
Elmies-Vestergren, A.	2024	Digital teknologi i kunst- og håndverksundervisning – en lærerrolle i kontinuerlig endring	FormAkademisk	kvalitativ	1 klasse (16 elever)	grunnskole	Lærerens profesjonspaglige digitale kompetanse (PFDK)	Lærerrollen i digitale omgivelser krever vekslning mellom roller som formidler, veileder og deltaker for å ivareta fagets egenart.
Elo, J., & Nygren-Landgårds, C.	2021	Teachers' perceptions of autonomy in the tensions between a subject focus and a cross-curricular school profile	Journal of Educational Change	kvalitativ	9 lærere	videregående skole	Læreres autonomi og tverrfaglighet.	En kollegialt utviklet tverrfaglig profil økte læreres individuelle autonomi ved å legitimere egne preferanser. Det nasjonale eksamenssystemet forble likevel den viktigste begrensningen på handlingsrommet.
Elstad, E., & Eriksen, H.	2024	Exploring the Hardships of Norwegian High-School Teachers: Understanding Role Conflict in Relation to Job Stress, Turnover Intention, and Fear	Acta Didactica Norden	kvantitativ	246	videregående skole	Rollekonflikt og jobbstress blant lektorer	Det er en robust sammenheng mellom opplevelse av rollekonflikt, stress og intensjon om å forlate læreryrket.
Englund, H., & Frostenson, M.	2017	Managing performance evaluation uncertainties in schools: When teachers become struggling performers	European Educational Research Journal	kvalitativ	10	videregående skole	Læreres profesjonelle identitet og resultatstyring.	Lærere som forsøker å leve opp til performative idealer, opplever kognitive kamper grunnet usikkerhet i evalueringer. Studien introduserer konseptet «den kjempende utøveren» som en ny identitet.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Ennerberg, E.	2022	Being a Swedish teacher in practice: analysing migrant teachers' interactions and negotiation of national values	Social Identities	kvalitativ	24	grunnskole	Migrantlæreres identitet og nasjonale verdier.	Nasjonale verdier forhandles mellom kursholdere og migrerte lærere, der verdier som likestilling sees som ikke-forhandlbare. Tidligere identitet fungerer som ressurs, men må ofte justeres.
Eriksen, I. M., & Huang, L.	2019	Discrepancies in School Staff's Awareness of Bullying: A Nordic Comparison	Nordic Journal of Comparative and International Education	kvantitativ	25711	grunnskole	Samsvar mellom elevers og ansattes rapportering av mobbing.	Det er store sprik mellom elevers rapportering av mobbing og det skoleansatte fanger opp. Finske lærere er mer oppmerksomme på mobbing enn sine nordiske kolleger.
Eriksen, M.	2024	Barnehagelæreren som pedagog – i møte med forventninger	Nordisk barnehageforskning	kvalitativ	18	barnehage	Barnehagelæreres håndtering av kryssende forventninger	Barnehagelærere utøver pedagogisk dømmekraft ved å vurdere forventninger opp mot pedagogiske grunnverdier og barns beste.
Eriksson, H., et al.	2022	Teachers' guiding role - On the tension between reflexivity and reproduction	International Journal of Educational Research Open	kvalitativ	14	grunnskole	Læreres rolle i studie- og yrkesveiledning.	Lærere føler de må være nøytrale, noe som begrenser deres mulighet til å motvirke klassereproduksjon. Det mangler felles strategier for integrering av yrkesorientering i undervisningen.
Erlandsson, M., et al.	2021	An Unclear Task? Perspectives of Swedish Preschool and Special Needs Teachers on Assessment and Documentation	Disability, CBR & Inclusive Development	kvalitativ	14	barnehage	Rollefordeling i vurdering og dokumentasjon.	Det er en konflikt mellom barnehagens inkluderende tradisjon og økende krav til individuell dokumentasjon. Barnehagelærere fokuserer på gruppen, mens spesialpedagoger ofte tar ansvar for det enkelte barnet.
Falch, T., & Strøm, B.	2025	Teacher Labour Markets During 160 Years of Education Expansion: A New Data Set for 1861–2025 for Norway	History of Education	historisk analyse	ikke oppgitt	grunnskole	Lærermarkedet og lærermangel i Norge over 160 år.	Studien dokumenterer historisk lærermangel og viser at sammenhengen mellom mangel og opptak til utdanning forsvant etter 1980. Dette sammenfaller med en overgang til overkapasitet ved utdanningene.
Felix, S. M., & Clayton, S.	2025	Describing teachers' environmental identity as part of education for sustainable development	Environmental Education Research	kvalitativ	7 lærere	grunnskole	Læreres miljøidentitet og bærekraft.	Lærernes personlige erfaringer og emosjonelle tilknytning til natur påvirker hvordan de underviser i bærekraft. Miljøidentitet fungerer som en bro mellom personlige verdier og profesjonell utøvelse.
Fimreite, H., & Fossøy, I.	2018	Kunnskap i endring. Kollega-veiledning som innfallsvinkel til utvikling av lærande barnehagar	Nordic Studies in Education	kvalitativ	2 barnehager	barnehage	Kollegaveiledning som verktøy for organisasjonslæring.	Systematisk kollegaveiledning bidrar til transformasjon fra individuelle erfaringer til felles profesjonell kunnskap.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Fornaciari, A., & Rautiainen, M.	2020	Finnish teachers as civic educators: From vision to action	Citizenship Teaching and Learning	kvalitativ	13	grunnskole	Finske lærere som samfunnsborgerskapslærere.	Lærere prioriterer personlig ansvar fremfor aktiv deltakelse i sin undervisning. Det er et gap mellom læreres sosiale bevissthet og deres vilje til å fremme aktivt medborgerskap hos elevene.
Foss, V.	2021	Det profesjonelle livet i unntakstilstanden	Forskning og Forandring	kvalitativ	68	barnehage	Lærerutdannes erfaringer med reformer	Stramme strukturer i barnehagelærerutdanningsreformen oppleves som en deprofesjonalisering som begrenser det faglige handlingsrommet.
Frelin, A.	2015	Relational underpinnings and professionalism – students with experiences of school failure	School Psychology International	kvalitativ	1	videregående skole	Relasjonell profesjonalitet og lærere-elev-relasjoner.	Relasjonell praksis skaper et trygt klima som er avgjørende for elever med tidligere nederlag. Profesjonell nærhet og empati er nødvendig for å gjenoppbygge elevenes selvbilde som lærende.
Frostenson, M., & Englund, H.	2020	Teachers, performative techniques and professional values: how performativity becomes humanistic	Cambridge Journal of Education	kvalitativ	8	videregående skole	Samspillet mellom performativitet og humanistiske verdier.	Lærere i en performativ kultur bruker styringsverktøy for å realisere humanistiske verdier fremfor å se dem som fiender. Dette resulterer i en rekonstituering av profesjonelle verdier.
Frønes, M. H.	2017	Observasjonens betydning i den profesjonelle praksis	Tidsskrift for Nordisk Barnehageforskning	kvalitativ	3	barnehage	Observasjon i profesjonell praksis.	Barnehagelærerne oppfatter observasjon som et avgjørende verktøy for å se barnet helhetlig, utvikle egen yrkesrolle og styrke kvaliteten i praksis. Observasjon er alltid preget av forforståelser og institusjonelle «sannheter», og bevissthet om dette er nødvendig for å utvikle profesjonelt skjønn.
Fyh, A. B., et al.	2016	“WE HAD NOT DARED TO DO THAT EARLIER, BUT NOW WE SEE THAT IT WORKS”	AlterNative	kvalitativ	ikke oppgitt	grunnskole	Kultursensitiv matematikkeksamen for samiske elever.	Støtte til læreres autonomi muliggjorde utviklingen av en lokal muntlig eksamen som anerkjente samisk kultur. Dette bidro til økt motivasjon hos elever og selvbestemmelse for lærere.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Gardesten, J, et al.	2021	Scenkonst eller gatuteater? Lärares arbete i relation till struktur, organisering och yrkesgränsernas utsträckning	Nordic Studies in Education	kvalitativ	8	grunnskole	Læreres arbeidsomfang og profesjonelle grenser.	Lærere opplever uklare yrkesgrenser og etterlyser mer strukturert støtte for sosiale oppgaver. Metaforen 'gatuteater' beskriver et arbeid med få faste rammer som krever høy personlig innsats.
Geven, S, et al.	2021	How teachers form educational expectations for students: A comparative factorial survey experiment	Social Science Research	kvantitativ	177 lærere	grunnskole	Dannelse av læreres forventninger til elever.	Lærere baserer forventninger på både prestasjoner og sosioøkonomisk bakgrunn. I Oslo var sosioøkonomisk status særlig viktig når informasjon om faglige prestasjoner manglet.
Goldschmidt-Gjerløw, B.	2022	Exploring Variation in Norwegian Social Science Teachers' Practice Concerning Sexuality Education	Scandinavian Journal of Educational Research	kvantitativ	64	videregående skole	Undervisningspraksis om seksuell trakassering og overgrep.	Unge kvinnelige lærere tematiserer seksuelle overgrep mest. Læreres personlige egenskaper og skolekultur (samarbeid/ ledelse) har stor betydning for omfanget av slik undervisning.
Gotvassli, K. A., & Moe, T.	2020	Pedagogiske ledere og godt faglig skjønn	Nordisk tidsskrift for utdanning og praksis	kvalitativ	8	barnehage	Pedagogiske lederes utøvelse av faglig skjønn	Utøvelse av faglig skjønn krever en balanse mellom intuisjon, erfaring og teoretisk kunnskap for å sikre barnets beste.
Granløv, U.	2025	Personlige erfaringer som ressurs – barnehageansattes beskrivelser av daglig samarbeid med hjemmet	Nordisk barnehageforskning	kvalitativ	14	barnehage	Bruk av personlig biografi i foreldresamarbeid	Ansatte bruker egne erfaringer som foreldre eller minoritetsspråklige som en ressurs for å bygge tillit og likeverd med hjemmet.
Gunnulfsen, A. E., & Roe, A.	2018	Investigating teachers' and school principals' enactments of national testing policies	Journal of Educational Administration	kvantitativ	176	grunnskole	Læreres og rektorers bruk av nasjonale prøver.	Det er en nær sammenheng mellom rektors tilrettelegging og læreres bruk av prøveresultater. Holdninger til prøvene påvirkes i stor grad av skoleledelsens fokus på systematisk oppfølging.
Gyberg, P., & Löfgren, H.	2016	Knowledge outside the box – sustainable development education in Swedish schools	Educational Research	kvalitativ	40	grunnskole, videregående skole	Bærekraftig utvikling som tverrfaglig tema.	Lærere balanserer mellom rollen som 'regnskapsfører' (målbarhet) og 'eventyrer' (erfaring). Økte krav til målbarhet fører ofte til en forenkling av komplekse kunnskapssområder som bærekraft.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Gülsün, I., et al.	2023	Exploring the role of teachers' attitudes towards inclusive education and self-efficacy	Teaching and Teacher Education	kvantitativ	384	grunnskole	Inkluderende undervisning og klasseledelse.	Læreres mestringstro og kollektive effektivitet er sterke prediktorer for deres evne til å lære bort hensiktsmessig atferd. Høyt antall elever med atferdsutfordringer påvirker læreratferd negativt.
Halland, S. A. & Winje, A. K.	2022	«Jeg kunne like gjerne vært en assistent» – en studie av nyutdannede barnehagelæreres posisjonering i barnehagen	Nordisk barnehageforskning	kvalitativ	30	barnehage	Nyutdannede barnehagelæreres faglige posisjonering	Mange nyutdannede resignerer i møte med en erfaringsdiskurs, mens noen yter motstand gjennom faglig argumentasjon.
Halvorsen, Ø. W.	2021	Faglege identitetsforhandlingar i ein fleirstemmig norsklærar-røyndom	Acta Didactica Norden	kvalitativ	1	videregående skole	Læreridentitet og aktørskap hos norsklærere.	Lærere forhandler sin faglige identitet mellom personlige erfaringer og sosiale forventninger. Erkjennelse av egen identitet fungerer som en ressurs for å gi retning til undervisningspraksis.
Hammar Chiriac, E., et al.	2024	Teacher teams: A safe place to work on creating and maintaining a positive school climate	Social Psychology of Education	kvalitativ	73	grunnskole	Lærerteamets rolle i skoleklimaarbeid.	Lærerteam oppleves som den viktigste støttestrukturen i arbeid med skoleklima. Velfungerende team gir trygghet, delt ansvar og støtte som muliggjør et positivt skolemiljø.
Hammine, M., et al.	2020	Sámi language teachers' professional identities explained through narratives about language acquisition	The Australian Journal of Indigenous Education	kvalitativ	9	barnehage, grunnskole, videregående skole, yrkesfag	Samiske språklæreres profesjonelle identitet.	Profesjonell identitet er sterkt knyttet til egen språktilegnelse og urfolkstilørighet. Lærere fungerer som brobyggere for å vinne tilbake språklig identitet i en historisk assimileringssammenheng.
Harju, V., & Niemi, H.	2018	Teachers' changing work and support needs from the perspectives of school leaders and newly qualified teachers	European Journal of Teacher Education	mixed methods	249	grunnskole, videregående skole	Støttebehov for nyutdannede lærere.	Nyutdannede lærere har størst behov for støtte innen konflikthåndtering og samarbeid med helsetjenesten. Skoleledere vurderer støtte i foreldresamarbeid som viktigere enn lærere selv gjør.
Hatfield, J. L.	2025	From chalkboard to smartboard: exploratory study of experienced teachers' perspectives on student generations	Education and Information Technologies	mixed methods	812	grunnskole, videregående skole	Erfarne læreres perspektiver på studentgenerasjoner.	Erfarne lærere rapporterer om fallende faglige ferdigheter og motivasjon hos dagens elever. Hovedårsakene oppgis å være økt digitalisering, ettergivende foreldrestiler og endrede sosiale mønstre.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Hatlevik, I. K. R., & Hatlevik, O. E.	2018	Students' evaluation of digital information: The role teachers play	Computers in Human Behavior	kvantitativ	1158 lærere	grunnskole	Læreres tilrettelegging for vurdering av digital informasjon.	Læreres IKT-selvfølelse predikerer hvordan de støtter elever i kildekritikk. De fleste fokuserer på troverdighet og relevans, men færre vektlegger å utforske et bredt spekter av ressurser.
Haukås	2022	School Teachers' Perceptions of Similarities and Differences between Teaching English and a Non-Language Subject	Tesol Quarterly	kvalitativ	8 lærere	yrkesfag	Opplev autonomi, profesjonelt agency og evne til å veilede elever	Lærerne opplever høy grad av autonomi og et sterkt ønske om å støtte elevenes entreprenørielle utvikling, men deres agency hemmes ofte av strukturelle forhold som tid, ressurser, fagplaner og varierende muligheter i ulike yrkesfag. Studien viser at autonomi alene ikke er nok—lærernes evne til faktisk å handle (agency) og å identifisere elevbehov (guided preparation) er avgjørende for å fremme entreprenørskapskompetanser i VET-utdanning
Haukås, Å, & Drange, E-M. D.	2024	Teachers' beliefs and experiences regarding collaboration across language subjects	Journal of Multilingual and Multicultural Development	kvalitativ	17	videregående skole	Samarbeid på tvers av språkfag.	Språklærere ser fordeler med samarbeid for elevenes bevissthet, men mangler ofte kunnskap om hverandres læreplaner. Effektivt samarbeid krever aktiv støtte fra ledelse og dypere felles arbeid.
Havnes, A.	2018	ECEC Professionalization – challenges of developing professional standards	European Early Childhood Education Research Journal	kvalitativ	11	barnehage	Profesjonalisering 'innenfra' i barnehagen.	Barnehagelærere kan styrke sin autonomi ved kollektivt å artikulere egne standarder for kunnskap og verdier. Dette fungerer som et motstykke til styringshierarkier ovenfra.
Hedlin, M., et al.	2019	Fun guy and possible perpetrator: interview study of how men are positioned within ECEC	Education Inquiry	kvalitativ	50	barnehage	Kjønnsespesifikke forestillinger om mannlige barnehagelærere.	Mannlige ansatte posisjoneres ofte som enten «moro-karer» eller potensielle overgripere. Artikkelen argumenterer for behovet for å utfordre kjønnete stereotyper i barnehagen.
Heikkola, L. M., et al.	2024	Requirements Meet Reality: Finnish Teachers' Practices in Linguistically Diverse Classrooms	Journal of Language, Identity & Education	kvantitativ	820	grunnskole	Språklig responsiv undervisningspraksis.	Lærere bruker ofte visuelle hjelpemidler, men sjeldnere elevenes morsmål som ressurs. Yrkeserfaring var ikke knyttet til økt bruk av slike praksiser, noe som indikerer behov for etterutdanning.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Haakestad, H.	2019	Kall eller lønnskamp? En casestudie av Utdanningsforbundets holdning til lukning av læreryrket	Tidsskrift for samfunnsforskning	kvalitativ	7 intervjuer og dokumentanalyse	grunnskole, videregående skole	Profesjonalisering og yrkeslukning	Motstand mot sertifisering forklares som et forsvar for profesjonell autonomi fremfor ren økonomisk egeninteresse.
Ideland, M.	2021	Google and the end of the teacher? How a figuration of the teacher is produced through an ed-tech discourse	Learning, Media and Technology	kvalitativ	25	grunnskole	Digitalisering og endring av lærerrollen gjennom ed-tech.	Ed-tech-diskursen skaper et bilde av læreren som en 'coach' fremfor en kunnskapsformidler. Dette flytter autoritet fra læreren til digitale plattformer og fremmer en nyliberal logikk.
Johannessen, Ø. L.	2015	Negotiating and reshaping Christian values and professional identities through action research	Educational Action Research	kvalitativ	11	grunnskole	Profesjonell identitet og verdier hos religionslærere.	Aksjonsforskning hjalp lærere med å integrere personlig tro og profesjonell rolle. Deltakerne utviklet en kritisk bevissthet rundt egne verdier i møte med religiøst mangfold.
Jóhannesson, I. Á., et al.	2024	Natural disciplinarians or learning from the job?	Education Inquiry	kvalitativ	7	grunnskole	Kjønnede forventninger til nyutdannede mannlige lærere.	Mannlige lærere møter forventninger om å være naturlige ordensvakter, noe som kan være en belastning. Profesjonalitet og omsorg er viktigere for klasseledelse enn kjønnede egenskaper.
Jonsson, A., & Leden, L.	2019	The ambiguous influence of high-stakes testing on science teaching in Sweden	International Journal of Science Education	kvalitativ	6 lærere	grunnskole	Effekten av nasjonale prøver på naturfagsundervisning.	Nasjonale prøver fungerer som erstatning for læreplanen og fører til at lærere inkluderer nytt innhold for å unngå stryk. Praksis snevres inn gjennom kopiering av prøvenes operasjonaliseringer.
Jortveit, M.	2018	Inkludering som rettighet, godhet og verdighet: Læreres ulike perspektiver på inkludering av språklige minoriteter	Norsk Pedagogisk Tidsskrift	kvalitativ	14	grunnskole	Inkludering av språklige minoriteter	Lærere tolker inkludering ulikt, der sosial inkludering ofte prioriteres over faglig utbytte for språklige minoriteter.
Juva, I., et al.	2020	'He failed to find his place in this school' – re-examining the role of teachers in bullying	Ethnography and Education	kvalitativ	19 lærere, 19 elever	grunnskole	Læreres rolle i mobbeprosesser og ekskludering.	Lærere kan muliggjøre mobbing ved å ignorere elever som bryter med skolens normer for normalitet. Mobbing bør forstås som et strukturelt problem knyttet til skolens normer.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Kasin, O. & Slåtten, M. V.	2015	Likestilt og forskjellig? Om menn og likestilling i barnehagen	Tidsskrift for Nordisk Barnehageforskning	kvalitativ	23	barnehage	Rekruttering av menn og forståelser av kjønn	Det er en motsetning mellom ansattes ønske om menn basert på kjønnsforskjeller og myndighetenes mål om individuelt mangfold.
Ketonen, L., & Nieminen, J. H.	2025	Professional autonomy vs. assessment criteria: teacher agency in assessment reform	Journal of Curriculum Studies	kvalitativ	66	grunnskole	Læreres aktørskap og autonomi i vurderingsreform.	Lærere utøver ulike former for aktørskap (entusiast, lojal, kritiker) i møte med vurderingskriterier. Reformen utfordrer lærernes autonomi og skaper spenninger mot profesjonelt skjønn.
Knaben, Å. D. & Abrahamson, G. R.	2021	Mannlige pedagogiske ledes syn på sin profesjonelle identitet og yrkesrolle i barnehagen	Norsk Pedagogisk Tidsskrift	kvalitativ	8	barnehage	Mannlige barnehagelæreres profesjonsidentitet	Menn motiveres sterkt av relasjonen til barna, men opplever ambivalens knyttet til status i et kvinnedominert yrke.
Kolho, P.	2024	A vocational education and training subject teacher for fostering students' entrepreneurial skills	International Journal of Training and Development	kvalitativ	8	yrkesfag	Læreres autonomi og entreprenørielle ferdigheter.	Læreres autonomi og handlekraft er avgjørende for å fremme elevenes entreprenørielle ferdigheter. Begrensninger i fasiliteter og tid i tekniske fag hindrer lærere i denne rollen.
Kolho, P., et al.	2023	Teacher's Agency and the Cooperation With Entrepreneurs in Entrepreneurship Education	International Journal for Research in Vocational Education and Training	kvantitativ	933	yrkesfag	Læreres aktørskap og samarbeid med næringslivet.	Læreres aktørskap er avgjørende for omfanget av samarbeid med gründere i yrkesopplæringen. Lærere må gis autonomi og støtte fra ledelsen for å øke slikt samarbeid.
Krantz, J., & Fritzen, L.	2022	Changes in the identity of the teaching profession: Sweden from 1990 to 2017	Journal of Educational Change	historisk analyse	714	grunnskole	Endringer i læreryrkets kollektive identitet.	Læreridentiteten har endret seg fra en autonom generalistrolle mot en spesialisert og resultatstyrt profesjon. Etter 2015 ses et skifte tilbake mot læreren som en moralsk aktør.
Kvam, E. K.	2018	Untapped learning potential? A study of teachers' conversations with colleagues	Cambridge Journal of Education	kvalitativ	18	grunnskole	Læreres uformelle samtaler og profesjonell læring.	Lærersamtaler domineres av praktisk koordinering fremfor analytisk refleksjon over undervisning. Det ligger et uutnyttet læringspotensial i mer utforskende og kritiske kollegiale dialoger.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Kvaale-Co-nateh, L. A. & Jobst, S.	2024	«Skolen har jo som mandat å utjevne sosial ulikhet» – lærerpraksis i en utjevningspolitisk kontekst	Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk	kvalitativ	5	grunnskole	Sosial utjevning og lærerpraksis	Lærere står i et spenningsfelt mellom store utjevningspolitiske ambisjoner og manglende ressurser til å håndtere elevenes behov.
Körkkö, M., et al.	2024	The sense of inadequacy and uncertainty arising from teacher work	International Journal of Educational Research	kvalitativ	58	grunnskole	Følelser av utilstrekkelighet og usikkerhet i lærerrollen.	Både studenter og erfarne lærere opplever utilstrekkelighet grunnet økt arbeidsmengde og komplekse elevbehov. Erfarne lærere finner ofte støtte i kollegiale fellesskap for å mestre dette.
Lafton, T., & Hauge, H.	2022	Har «øyeblikkets pedagogikk» fortsatt en plass i barnehagen?	Nordisk barnehageforskning	kvalitativ	ikke oppgitt	barnehage	Spenningsfelt mellom tilstedeværelse og planmessighet	Øyeblikkets pedagogikk er avgjørende for å åpne for barns spontane møter og demokratiske fellesskap.
Lagestad, P. A., et al.	2023	Teachers' Experiences of Inclusion in Classroom Settings	Education Sciences	kvantitativ	433	grunnskole, videregående skole	Læreres vurdering av inkludering for elever med spesielle behov.	Lærere rapporterer generelt om høy aksept for inkludering av elever med spesielle behov i ordinære klasser. Inkluderingsgraden oppleves som høyere i barneskolen enn i ungdomsskolen.
Larsen, A. K. & Slåtten, M. V.	2017	Jeg er en sånn hverdagspedagog! Barnehagestyreres profesjonelle handlingsrom for å styrke barnehagelæreres anvendelse av fagspråk	Tidsskrift for Nordisk Barnehageforskning	kvalitativ	17	barnehage	Barnehagestyreres rolle og fagspråk	Tydelig pedagogisk ledelse kan styrke barnehagelæreres profesjonelle fagspråk i en kultur ellers preget av hverdagspråk.
Larsen, L. E.	2024	Kollegialitet i den videregående skolen: Lektoridentitet i en skoleorganisasjon i endring 1960–2010	Nordic Journal of Educational History	historisk analyse	13 skoler	videregående skole	Endringer i kollegialitet og profesjonell identitet.	Lektorenes faglige kollegialitet ble gradvis erstattet av en lederstyrt struktur. Nye styringsidealer utfordret lærernes profesjonelle autonomi og tradisjonelle samarbeidsformer over 50 år.
Larsson, A., & Ledman, K.	2025	Controversial issues in Swedish social studies education	Journal of Social Science Education	kvalitativ	18 lærere	grunnskole	Undervisning om kontroversielle temaer.	Vellykket undervisning om kontroversielle temaer er knyttet til relasjonelle aspekter og elevenes trivsel. Lærere utfordres av å balansere nøytralitet mot elevenes sterke personlige engasjement.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Larsson, A., & Stolpe, K.	2024	Exploring the metaphoric nature of programming teachers' reflections on action	International Journal of Technology and Design Education	kvalitativ	3 lærere	videregående skole	Programmeringslæreres identitet uttrykt gjennom metaforer.	Lærere beskriver rollene sine som 'bygger', 'leverandør' eller 'håndverker', noe som påvirker deres handlinger. Læreres bakgrunn spiller en stor rolle for undervisningen, selv med felles læreplan.
Lavonen, J.	2016	Educating professional teachers through the master's level teacher education programme in Finland	Bordón. Revista de Pedagogía	teoretisk studie	ikke oppgitt	grunnskole, videregående skole	Lærerprofesjonalitet og utdanning i Finland.	Finsk lærerprofesjonalitet bygger på forskningsbasert utdanning, høy autonomi og en tillitskultur uten nasjonal testing. Lærere har stort ansvar for læreplanutvikling og vurdering.
Leffler, E.	2020	An Entrepreneurial Attitude: Implications for Teachers' Leadership Skills?	Leadership and Policy in Schools	mixed methods	90	grunnskole, videregående skole	Entreprenørskap i skolen og lederferdigheter.	Entreprenørielle lærere kjennetegnes av sterke relasjonelle ferdigheter og evne til nyttenkning. Studien deler lederferdigheter inn i lærerskap, lederskap, profesjonelt lederskap og 'professionship'.
Leino, K., et al.	2022	Associations between teacher quality, instructional quality and student reading outcomes	Large-scale Assessments in Education	kvantitativ	18084	grunnskole	Lærerkvalitet og elevenes leseferdigheter.	Sammenhengen mellom lærerkvalitet og elevenes faglige resultater er svak i de nordiske landene. Den sterkeste positive assosiasjonen er mellom elevenes opplevelse av lærerstøtte og leseglede.
Lennert da Silva, A. L., & Mølstad, C. E.	2020	Teacher autonomy and teacher agency: a comparative study	The Curriculum Journal	kvalitativ	20 lærere	grunnskole	Læreres autonomi og aktørskap i Brasil og Norge.	Norske lærere opplever at kollektivt samarbeid åpner for aktørskap til tross for statlig kontroll. Brasilianske lærere har et mer begrenset handlingsrom grunnet strengere kontroll og lav tillit.
Lensjø, M.	2025	From Craftsman to Vocational Teacher: A Narrative Study of Tacit Knowledge	Vocations and Learning	kvalitativ	11	videregående skole, yrkesfag	Overgangen fra håndverkere til yrkesfaglærere.	Yrkesfaglærere bruker taus kunnskap fra arbeidslivet for å håndtere klasseromssituasjoner. Mangel på støtte fra ledelsen gjør tidlig relasjonsbygging med elever til et avgjørende vendepunkt.
Lindström, M. N.	2020	Swedish School Reforms and Teacher Professionalism	Professions and Professionalism	historisk analyse	ikke oppgitt	grunnskole, videregående skole	Reformers påvirkning på profesjonalisering.	Markedsorientering har svekket læreres autonomi til fordel for byråkrati. Selv om sertifisering har styrket posisjonen på arbeidsmarkedet, er kontrollen over egen kunnskapsbase utfordret.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Liu, J., & Birkeland, Å.	2022	Perceptions of Risky Play among Kindergarten Teachers in Norway and China	International Journal of Early Childhood	kvalitativ	10	barnehage	Læreres oppfatninger av risikofyllt lek.	Norske lærere støtter risikofyllt lek som en kilde til mestring ut fra kulturell forankring. Kinesiske lærere er mer bekymret for sikkerhet og ansvar, men prøver ut nye perspektiver i praksis.
Lorentzen, M.	2020	Teacher Specialists and the Boundaries They Encounter	Scandinavian Journal of Educational Research	kvalitativ	18 deltakere	grunnskole	Nye lærerspesialistroller og profesjonell identitet.	Lærere er positive til spesialisering så lenge det ikke griper inn i deres individuelle autonomi. Spesialister møter strukturelle og relasjonelle grenser som utfordrer egalitære normer.
Lorentzen, M.	2022	Principals' positioning of teacher specialists: between sensitivity, coaching, and dedication	International Journal of Leadership in Education	kvalitativ	3	grunnskole	Rektorers posisjonering av lærerspesialister.	Rektorer tenderer til å tone ned spesialistenes ekspertise for å unngå konflikt i kollegiet. Dette kan begrense spesialistenes mulighet til å fungere som faktiske endringssagenter i skolen.
Lundin, M., et al.	2020	Teachers' Identity Work in a Professional Facebook Group	Journal of Information Technology Education	kvalitativ	79 innlegg	grunnskole	Profesjonell identitet og sosiale medier.	Lærere bruker Facebook-grupper til å dele ressurser og få emosjonell støtte, noe som transformerer isolasjon til fellesskap. Gruppene lar lærere utøve ulike identiteter som engasjert lærer eller ekspert.
Lutovac, S., et al.	2024	Teachers' work today: Exploring Finnish teachers' narratives	Teaching and Teacher Education	kvalitativ	25	grunnskole	Endringer i lærerrollen og profesjonell identitet.	Lærerarbeid beskrives som stadig mer hektisk og fragmentert med mange nye roller. Digitalisering og åpne arkitektoniske løsninger utfordrer lærernes identitet og følelsesmessige velvære.
Lutovac, S., et al.	2024	Teachers' experiences of being unsettled within their relationships with parents	Teaching and Teacher Education	kvalitativ	8	grunnskole	Lærer-foreldre-relasjoner og digital kommunikasjon.	Digitale systemer gjør lærere konstant tilgjengelige, noe som skaper usikkerhet og sårbarhet. Økte krav og negative meldinger fra foreldre i det digitale rommet utfordrer profesjonell identitet.
Löfgren, H.	2016	A noisy silence about care: Swedish preschool teachers' talk about documentation	Early Years	kvalitativ	17 førskolelærere	barnehage	Profesjonalitet og omsorg kontra læring.	Narrativer om omsorg underordnes narrativer om læring som følge av krav til dokumentasjon. Omsorg er i ferd med å bli en 'støyende taushet' i profesjonsutøvelsen i barnehagen.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Löfgren, H.	2017	Learning in preschool: Teachers' talk about their work with documentation	Journal of Early Childhood Research	kvalitativ	17	barnehage	Profesjonalitet og dokumentasjon i barnehagen.	Barnehagelærere bruker dokumentasjon som en profesjonell strategi for å håndtere krav om ansvarliggjøring. Ved å posisjonere seg som lærende, opprettholder de handlingsrom i møte med kontroll.
Löfving, C, et al.	2022	Teachers' dilemmatic spaces connected to students' net-based out-of-school activities	The International Journal of Information and Learning Technology	kvalitativ	41	grunnskole	Studien undersøker de komplekse og dynamiske dilemmaene lærere på ungdomstrinnet står overfor i møte med elevenes nettbaserte fritidsaktiviteter.	Forskningen viser at lærernes utfordringer («dilemmatic spaces») kan kategoriseres i to hovedområder: forhandling om innhold og forhandling om profesjonell identitet. Videre finner studien at når lærere anerkjenner og diskuterer disse dilemmaene i profesjonelle fellesskap, i stedet for utelukkende å være for eller imot digitalisering, settes de i stand til å uttrykke et mer nyansert og mangefasettert syn på sin egen lærerrolle.
Lønsmann, D.	2023	Beyond Language: The Complex Positioning Work by Language Teachers	Applied Linguistics	kvalitativ	2	grunnskole	Språklæreres roller i integreringsarbeid.	Språklærere fungerer som integreringsarbeidere som balanserer roller som lovhåndhevere, hjelpere og cheerleadere. Arbeidet innebærer betydelig emosjonelt arbeid og kontinuerlig håndtering av dilemmaer.
Løvgren, M.	2016	Emotional exhaustion in day-care workers	European Early Childhood Education Research Journal	kvantitativ	2500	barnehage	Emosjonell utmattelse hos barnehageansatte.	Rolleavklaring og støtte fra kolleger korrelerer negativt med emosjonell utmattelse. Overraskende er foreldreorienterte oppgaver sterkere knyttet til utmattelse enn administrative oppgaver.
Magnusson, P., & Malmström, M.	2023	Practice-near school research in Sweden: tendencies and teachers' roles	Education Inquiry	kvalitativ	92 artikler	grunnskole, videregående skole	Læreres roller i praksisnær skoleforskning.	Læreres deltakelse i forskning varierer fra å utføre ferdigplanlagte intervensjoner til aktivt samarbeid om analyse. Det er uklart hva disse rollene betyr for maktforholdet mellom akademi og skole.
Mankki, V.	2024	(Re)thinking teaching after COVID-19 school lockdown	Education 3-13	kvalitativ	20	grunnskole	Forventninger og erfaringer med endring etter pandemien.	Økt bruk av IKT var den eneste innfridde forventningen etter lockdown; mange pedagogiske mål forble uoppfylte. Studien viser avviket mellom intensjon om endring og faktisk praksis.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Mardahl-Hansen, T.	2019	Teaching as a social practice	Nordic Psychology	kvalitativ	4	grunnskole	Undervisning som sosial praksis.	Undervisning er en kompleks sosial praksis preget av konstante prioriteringer og en balansegang. Forholdet mellom det faglige og sosiale er gjensidig konstituerende i skolehverdagen.
Markström, A-M., & Simonsson, M.	2017	Introduction to preschool: strategies for managing the gap between home and preschool	Nordic Journal of Studies in Educational Policy	kvalitativ	17	barnehage	Samhandling mellom hjem og barnehage ved start.	Foreldreaktive modeller endrer lærernes rolle og holdning til foreldre som kompetente partnere. Prosessen innebærer konstruksjon av et mellomrom basert på ansvar og tillit.
Mausethagen, S., & Raaen, F. D.	2017	To jump the wave or not: teachers' perceptions of research evidence	Teacher Development	kvalitativ	5 lærere	grunnskole	Læreres oppfatning av forskningsbasert kunnskap.	Lærere oppfatter utdanningsforskning som sirkulær og preget av 'bølger' de forventes å følge. De opplever et dilemma mellom eksterne krav om evidens og egen erfaringsbasert kunnskap.
McDiarmid, S., et al.	2021	Schools' and teachers' roles and challenges in supporting refugee youths	Int. Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being	kvalitativ	30	videregående skole	Støtte til psykisk helse hos elever med flyktningbakgrunn.	Lærere ser relasjonsbygging som sentralt for elevenes velvære, men mangel på ressurser gjør at de ofte tar en terapeutisk rolle de ikke er utdannet for.
Melasalmi, A., et al.	2022	Purposeful and Ethical Early Childhood Teacher: Finnish Early Childhood Education	ECNU Review of Education	teoretisk studie	Læreplandokumenter	barnehage	Etiske verdier i finske barnehagelæreplaner.	Finske læreplaner inneholder sterke etiske koder for autonomi og mangfold. Studien etterlyser mer fokus på veiledning av nyutdannede og eksplisitt konseptualisering av inkludering.
Merikko, J., & Kivimäki, V.	2022	"Replacing teachers? Doubt it." Practitioners' views on adaptive learning technologies	Frontiers in Education	kvalitativ	114 innlegg	grunnskole	Adaptiv læringsteknologi og profesjonens fremtid.	Lærere ser på menneskelig tilstedeværelse som uerstattelig for emosjonell støtte. Adaptiv teknologi anses som nyttig for rutineoppgaver, men meningene er delte om den reduserer arbeidsmengden.
Moate, J., et al.	2024	Teacher development through language-related innovation	Professional Development in Education	kvalitativ	20 lærere	barnehage, grunnskole	Lærerutvikling gjennom innovasjon i språkoppplæring.	Lærere er sentrale endringsagenter, men trenger organisatorisk støtte for å lykkes. Innovasjon må resonneres med lærernes eksisterende pedagogiske overbevisninger for å få fotfeste.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Moen, I. Ø.	2025	Pedagogisk ledelse i en ny tid? Pedagogiske lederes erfaringer med å lede barnehagebasert kompetanseutvikling	Nordisk barnehageforskning	kvalitativ	7	barnehage	Lederroller og barnehagebasert kompetanseutvikling	Pedagogiske ledere balanserer mellom administrative krav og ønsket om å inspirere til kollektiv læring i organisasjonen.
Myrebøe, T.	2021	Å by på seg selv: Læreres selvpresentasjon i arbeid med å forebygge fordommer i skolen	Norsk Pedagogisk Tidsskrift	kvalitativ	20	grunnskole, videregående skole	Læreres bruk av personlig bakgrunn i holdningsarbeid	Lærere bruker sin personlige biografi som et bevisst pedagogisk verktøy for å skape tillit og forebygge fordommer.
Mælan, E. N. & Fjeld, W.	2024	Barnehagelærere og læreres kompetanse i helhetlig seksualitetsveiledning og -undervisning	Norsk Pedagogisk Tidsskrift	kvalitativ	28	barnehage, grunnskole, videregående skole	Lærerkompetanse i seksualitetsundervisning	Manglende kompetanse fra grunntdanningen skaper utrygghet i profesjonsrollen i møte med sensitive temaer om seksualitet.
Møller, H., & Skott, C. K.	2018	Læreres kompetenceudvikling – ud fra knowledge-of-practice	Studier i læreruddannelse og -profession	kvalitativ	4	grunnskole	Lektionsstudier som metode for profesjonell utvikling	Lektionsstudier lar lærere løse almindeliktiske utfordringer gjennom systematiske fagdidaktiske analyser.
Møller, J., et al.	2025	Public education and teacher professionalism in an age of accountability	Critical Studies in Education	historisk analyse	ikke oppgitt	grunnskole, videregående skole	Reformer og lærerprofesjonalitet i England, Frankrike og Norge.	Nasjonale tradisjoner filtrerer New Public Management-trender ulikt. Norge opprettholder sterkere profesjonelle verdier enn England til tross for økende krav om målbar ansvarliggjøring.
Niemi, H., & Isopahkala-Bouret, U.	2015	Persistent Work for Equity and Lifelong Learning in the Finnish Educational System	The New Educator	historisk analyse	ikke oppgitt	grunnskole, videregående skole	Likeverd og lærernes profesjonelle rolle i Finland.	Det finske systemet bygger på tillit der lærere er eksperter med ansvar for læreplanutvikling. Forskningsbasert utdanning er fundamental for lærernes sterke profesjonelle aktørskap.
Niemj, K.	2021	'The best guess for the future?' Teachers' adaptation to open and flexible learning environments	Education Inquiry	kvalitativ	21	grunnskole	Skoleutvikling og fleksible læringsmiljøer.	Overgang til åpne læringsmiljøer krever teamundervisning og nye praksiser. Mangel på involvering i designprosessen og støytfordringer fører ofte til frustrasjon blant lærere.
Nissilä, S., et al.	2015	Towards Competence-based Practices in Vocational Education	CEPS Journal	kvalitativ	30	yrkesfag	Kompetansebasert praksis og samarbeidskultur.	Overgangen til kompetansebasert utdanning krever tettere samarbeid, men hindres av individuelle arbeidsmodeller. Identitetsendring fra formidler til veileder er nødvendig for suksess.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Nordhall, O., et al.	2020	Teachers' Personal and Collective Work-Identity Predicts Exhaustion and Work Motivation	Frontiers in Psychology	kvantitativ	768	ikke oppgitt	Arbeidsidentitet, utbrenthet og motivasjon.	Læreres arbeidsidentitet predikerer både utmattelse og motivasjon. Prososial ekstrarolle-ytelse kan fungere som en megler som øker risikoen for utmattelse ved visse identitetsprofiler.
Nordin, A.	2016	Teacher professionalism beyond numbers: A communicative orientation	Policy Futures in Education	kvalitativ	ikke oppgitt	grunnskole	Lærerprofesjonalitet i en nyliberal kontekst.	Nyliberale reformer med fokus på måling begrenser lærernes profesjonelle ansvar. Profesjonalitet bør redefineres som en kommunikativ praksis som skaper rom for tillit.
Nygård, T.	2021	Health education teachers' historical bodies: Constructing teacher identity	Health Education	kvalitativ	8 lærere	grunnskole, videregående skole	Konstruksjon av læreridentitet hos helsepedagoger.	Læreridentitet påvirker undervisningsmetoder direkte. Lærere fungerer som portvoktere og tillitspersoner som veileder elever i å vurdere troverdig helseinformasjon.
Olesen, J. M., & Meidell Sigsgaard, A.-V.	2025	Læreren i centrifugen – analyser af lærer-elev-interaksjoner ud fra et økologisk perspektiv	Studier i læreruddannelse og -profession	kvalitativ	ikke oppgitt	grunnskole	Analyse av lærer-elev-interaksjon	Økt bevissthet om interaksjonsdynamikker hjelper lærere å skape bedre læringsbetingelser i flersproglige klasserom.
Otterborn, A., et al.	2019	Surveying preschool teachers' use of digital tablets: technology education related findings	International Journal of Technology and Design Education	kvantitativ	327	barnehage	Bruk av nettbrett i barnehagen.	Lærere er engasjerte, men etterlyser klarere retningslinjer og mer opplæring. Det er en spenning mellom læreplanens forventninger og lærernes manglende digitale kompetanse.
Palviainen, Å., & Mård-Miettinen, K.	2015	Creating a bilingual pre-school classroom: the multilayered discourses of a bilingual teacher	Language and Education	kvalitativ	1	barnehage	Tospråklig pedagogikk og refleksjon over praksis.	Etablering av tospråklig praksis krever reforhandling av lærerens profesjonelle tro. Læreren utfordret normen om språkskille ved å bruke to språk funksjonelt i hverdagen.
Pappa, S., & Hökkä, P.	2021	Emotion Regulation and Identity Negotiation: Finnish Language Teachers' Emotional Experiences	The Teacher Educator	kvalitativ	4	grunnskole	Følelsesregulering og profesjonell identitet.	Negative følelser i møte med elever med innvandrerbakgrunn tvinger lærere til å reforhandle sin identitet. Kognitiv endring brukes som strategi for å tilpasse den profesjonelle rollen.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Pappa, S., et al.	2017	Teachers' pedagogical and relational identity negotiation in the Finnish CLIL context	Teaching and Teacher Education	kvalitativ	13 lærere	grunnskole	Pedagogisk og relasjonell identitetsforhandling.	Lærere forhandler sin profesjonelle identitet i et samspill mellom personlige ressurser og det sosiale arbeidsmiljøet gjennom både individuelt og kollegialt arbeid.
Pedersen, O., et al.	2023	Har vi et problem? – konstruktion og forhandling af problematiseringer i skolen	Studier i lærer-uddannelse og -profession	kvalitativ	18	grunnskole	Problematisering av barn i vanskeligheter	Skolens sosiale teknologier fører ofte til en individualisering av problemer, til tross for læreres ønske om kontekstuell forståelse.
Pollari, P, et al.	2018	In teachers we trust - the Finnish way to teach and learn	i.e.inquiry in education	teoretisk studie	ikke oppgitt	grunnskole, videregående skole	Lærerprofesjonens status, lærerutdanningens struktur og betydningen av tillit og autonomi i læreryrket	Finlands sterke utdanningsresultater kan i stor grad forklares med høyt utdannede, autonome og samfunnsrespekterte lærere som arbeider innenfor et likhetsorientert og forskningsbasert utdanningssystem. Den viser at tillit til lærere, fravær av eksternt press og solid lærerutdanning skaper en profesjon som både tiltrekker de mest motiverte studentene og opprettholder høy kvalitet i praksis.
Qvortrup, A., & Rasmussen, H. F.	2022	Teachers' Expectations and Experiences with Processes of Reform	Nordic Studies in Education	mixed methods	457 deltakere	videregående skole	Lærerrollen i lys av skoleformer i Danmark.	Lærere opplever økt kompleksitet og emosjonell belastning grunnet hyppige reformer som utfordrer dannelsesidealet og tvinger frem prioritering av administrasjon over pedagogikk.
Qvortrup, A., et al.	2018	Lærerfællesskaber og realtidsdata i et dansk gymnasium	ikke oppgitt	mixed methods	663	videregående skole	Bruk av realtidsdata i didaktisk samarbeid	Bruk av systematiske data i lærerfællesskap kan kvalifisere læreres refleksjoner og styrke det didaktiske samarbeidet.
Randahl, A. C., et al.	2023	From authorised visitor to key person – a trajectory of participation in teacher Facebook groups	Education Inquiry	kvalitativ	26 lærere	grunnskole, videregående skole	Læreres profesjonelle utvikling i Facebook-grupper.	Lærere utvikler seg fra passive observatører til nøkkelpersoner i faglige nettsamfunn. Facebook fungerer som en sentral node for kollegial støtte og profesjonell identitetsbygging.
Rasmussen, N. B.	2020	Lærerfaglighed som genstand for styring	Tidsskrift for Arbejdsliv	kvalitativ	11	grunnskole	Læreres reaksjon på læringsmålstyring	Lærere avviser ofte eksternt pålagte styringsteknologier når disse strider mot deres profesjonelle dømmekraft.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Reimers, E., & Martinsson, L.	2025	School knowledge and teacher authority – politicisation and depoliticisation	Discourse: Cultural Politics of Education	kvalitativ	ikke oppgitt	videregående skole	Lærerautoritet og politisk press fra foreldre.	Kritikk av manglende objektivitet brukes politisk for å undergrave profesjonell autonomi. Det foregår en kamp om autoritet i klasserommet i et markedsorientert system.
Reinius, H., et al.	2024	Teachers' perceived opportunity to contribute to school culture transformation	Journal of Educational Change	kvalitativ	35 lærere	grunnskole	Læreres bidrag til transformasjon av skolekultur.	Studien identifiserte fem lærerprofiler, fra "Visjonæren" til den "Stresset tilbaketrukne". Medvirkning avhenger sterkt av organisatorisk støtte og distribuert ledelse.
Rüsselbæk Hansen, D., & Bøje, J. D.	2017	The 'strong' state and the 'soft' market in educational reform processes	Power and Education	kvalitativ	ikke oppgitt	videregående skole, yrkesfag	Konsekvenser av statlig styring og markedstenkning.	En sterk statlig logikk med fokus på målbare resultater undergraver læreres profesjonelle skjønn. I yrkesfag utfordres profesjonaliteten av en ny markedslogikk.
Samnøy, S., et al.	2022	Schooling as a contribution or threat to wellbeing?	Pastoral Care in Education	kvalitativ	23	grunnskole	Læreres rolle i å fremme elevenes velvære.	Lærere ser velvære og læring som sammenvevde deler av sin identitet. Høye akademiske forventninger skaper imidlertid spenninger som begrenser rommet for en helhetlig tilnærming.
Shavard, G.	2023	Teachers' Collaborative Work at the Boundaries of Professional Responsibility for Student Wellbeing	Scandinavian Journal of Educational Research	kvalitativ	6 lærere	grunnskole	Læreres profesjonelle ansvar for elevenes trivsel.	Lærere håndterer spenninger i trivselsarbeid ved å enten søke mot faglige grenser eller problematisere ulike perspektiver. Kollegialt samarbeid er avgjørende for å håndtere kompleksiteten.
Shevchenko, Y. M., et al.	2020	The Role of Teachers in the Organization of Inclusive Education of Primary School Pupils	International Journal of Higher Education	kvalitativ	ikke oppgitt	grunnskole	Lærerens rolle i organiseringen av inkludering.	Lærere er nøkkelfigurer for inkludering, og deres holdninger er avgjørende. Suksess avhenger av læreres kompetanse, differensiering og institusjonell støtte.
Sigurdardottir, I., & Einarsdottir, J.	2016	An Action Research Study in an Icelandic Preschool: Developing Consensus About Values	International Journal of Early Childhood	kvalitativ	7	barnehage	Verdipedagogikk og lærerrollen i barnehagen.	Førskolelærere prioriterer verdier som omsorg og respekt, og ser på seg selv som viktige rollemodeller i utviklingen av barns sosiale ferdigheter.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Sjöberg, M. F. & Lindgren Eneflo, E.	2019	"Man blir lite osäker på om man gör rätt" - En studie om pedagogers arbete med flerspråklighet i förskolan	Nordisk barnehageforskning	kvalitativ	8	barnehage	Barnehagelæreres forståelse av barns morsmål og flerspråklighet.	Pedagogene ønsker å støtte barns flerspråklighet, men opplever betydelig usikkerhet, dilemmaer og manglende verktøy i møte med mange språk og komplekse kulturelle hensyn. Samtidig identifiseres flere strategier de faktisk bruker, men disse hemmes ofte av frykt for å gjøre feil og mangel på tydelige rammer.
Skåland, B.	2016	Student-to-teacher violation and the threat to a teacher's self	Teaching and Teacher Education	kvalitativ	14	grunnskole, videregående skole	Vold mot lærere og påvirkning på profesjonell identitet.	Krenkelser fra elever truer lærerens selvbylde, ofte forsterket av manglende støtte fra ledelsen. Opplevelsen av vold kan føre til en svekket eller knust følelse av selvet.
Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S.	2018	Job demands and job resources as predictors of teacher motivation and well-being	Social Psychology of Education	kvantitativ	760	grunnskole	Arbeidskrav, ressurser og velvære.	Tidspress er den sterkeste predikatoren for manglende velvære. Kollegial støtte og verdikonsistens fungerer som viktige ressurser for å øke læreres engasjement.
Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S.	2023	Shared goals and values in the teaching profession, job satisfaction and motivation to leave	Social Psychology of Education	kvantitativ	1145 lærere	grunnskole, videregående skole	Felles verdier og motivasjon for å bli i yrket.	Opplevelsen av å dele verdier med kolleger øker følelsen av tilhørighet og kompetanse. Dette bidrar til høyere jobbtilfredshet og reduserer lysten til å slutte.
Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S.	2017	Still motivated to teach? School context variables, stress and job satisfaction in senior high school	Social Psychology of Education	kvantitativ	546	videregående skole	Stress, motivasjon og jobbtilfredshet.	Tidspress er den sterkeste prediktoren for utbrenthet, mens et støttende sosialt klima øker jobbtilfredsheten. Utbrenthet påvirker direkte motivasjonen for å slutte i yrket.
Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S.	2020	Teacher burnout: relations between burnout, school context, job satisfaction and motivation	Teachers and Teaching	kvantitativ	262	videregående skole	Skolekontekst, utbrenthet og motivasjon.	Tidspress gir emosjonell utmattelse, mens manglende elevmotivasjon fører til kynisme. Lærerautonomi er positivt assosiert med følelsen av mestring i yrket.
Stavelie, H.	2021	«A-skole» eller «B-skole»? Målstyring og lærerprofesjonalitet i Osloskolen	Acta Didactica Norden	kvalitativ	13	grunnskole	Målstyring og lærerprofesjonalitet ved ulike skoler.	Målstyring forsterker ulikhet ved at ressursvake skoler utsettes for høyere press og kontroll. Dette fører til en mer instrumentell tilnærming til læreryrket ved disse skolene.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Suhonen, R., et al.	2024	From training workers to educating global citizens: vocational education	Journal of Vocational Education & Training	mixed methods	199	videregående skole, yrkesfag	Inkludering og globalt medborgerskap.	Lærere er åpne for å diskutere globale temaer, men rollen som medborgerskapsutviklere anerkjennes lite i et effektivitetsorientert system. Redusert tid begrenser mulighetene for et trygt klasseromsklima.
Sullanmaa, J, et al.	2024	Teacher agency in the professional community and association with burnout	Research Papers in Education	kvantitativ	2645 lærere	grunnskole	Profesjonelt aktørskap og utbrenthet.	Høy grad av aktørskap i det profesjonelle fellesskapet er assosiert med lavere nivåer av utbrenthet. Aktørskap fungerer som en viktig ressurs for både utvikling og velvære.
Tandberg, H. N. & Aukland, K.	2020	Lærergupper på Facebook I: REL-lærergruppa og leigionslærerens profesjonsfaglige utvikling	Prismet	mixed methods	ikke oppgitt	grunnskole, videregående skole	Facebook-gruppe for RLE-lærere som arena for uformell profesjonsfaglig utvikling og faglig utveksling	Gruppen fungerer som en viktig, brukerstyrt og lavterskel arena der lærere primært deler undervisningsressurser, stiller spørsmål og får faglig støtte på tvers av trinn og roller. RLE-lærergruppa fremmer både faglig oppdatering og praksisnær utvikling i et ikke-hierarkisk fellesskap der også lærerutdannere og andre aktører bidrar.
Tapani, A., & Salonen, A. O.	2019	Identifying teachers' competencies in Finnish vocational education	International Journal for Research in Vocational Education and Training	teoretisk studie	12 artikler	yrkesfag	Lærerkompetanser i yrkesopplæring.	Yrkesfaglærerens arbeid er fragmentert og krever sju hovedkompetanser. Samarbeid er nødvendig for å håndtere roller som veileder, innovatør og nettverksbygger.
Tarhan, H., et al.	2019	Understanding Teacher Evaluation in Finland: A Professional Development Framework	Australian Journal of Teacher Education	teoretisk studie	ikke oppgitt	grunnskole, videregående skole	Lærerevaluering som profesjonell utvikling.	Den finske modellen prioriterer bemyndigelse gjennom en 'bottom-up'-tilnærming. Systemet fokuserer på dialog og refleksjon fremfor standardiserte tester.
Thue, F. W.	2017	Lærerrollen lag på lag – et historisk perspektiv	Norsk Pedagogisk Tidsskrift	historisk analyse	ikke oppgitt	grunnskole, videregående skole	Lærerrollens historiske utvikling	Lærerrollen er preget av spenningen mellom akademiske idealer og omsorgsorientering formet gjennom historiske reformer.
Thulin, S., & Gustavsson, L.	2017	Lärares uppfattningar av undervisning och naturvetenskap som innehåll i förskolans verksamhet	Nordisk Barnehageforskning	mixed methods	30	barnehage	Undervisning i naturvitenskap	Kompetanseutvikling førte til et mer bevisst og faglig presist lederskap med fokus på barns læringsobjekter.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Thunman, E., & Persson, M.	2018	Ethical dilemmas on social media: Swedish secondary teachers' boundary management on Facebook	Teacher Development	kvalitativ	25	grunnskole	Grenseoppgang mellom privat og profesjonell på sosiale medier.	Lærere bruker strategier som 'nøytral ordstyrer' for å håndtere dilemmaer på Facebook. Bruk av sosiale medier tvinger frem refleksjon over lærerrollen som enten et kall eller et yrke.
Thyness, H.	2024	Teachers' construction of their roles and responsibilities for inclusive language practices	Language and Education	kvalitativ	7	grunnskole	Inkludering av flerspråklige foreldre.	Lærere identifiserer seg med inkludering, men begrenses av enspråklige ideologier og tidspress. Flerspråklige ressurser blir ofte oversett i foreldresamarbeidet grunnet manglende systemstøtte.
Trolsen, S.	2016	Faglig kommunikation i et professionelt fællesskab – om sproglige og kommunikative muligheder for faglighed i praksis	Studier i læreruddannelse og -profession	teoretisk studie	ikke oppgitt	grunnskole, videregående skole	Å uttrykke faglighet i kollegiale fora, og hvordan manglende fagspråk hemmer profesjonell kommunikasjon.	Læreres faglige diskurs fortrenses ofte av hverdagspråk, strukturelle krav og usikkerhet, noe som gjør det vanskelig for nyutdannede å bruke kunnskapen fra utdanningen i praksis. En intervensjon med et faglig tidsskrift viser at utvikling av et felles fagspråk kan styrke faglig dialog og bidra til bedre kobling mellom lærerutdanning og praksis.
Tronsmo, E.	2025	Lærersamarbeid på sitt beste: åtte kvaliteter	Nordisk tidsskrift for utdanning og praksis	kvalitativ	7	grunnskole	Læreres kollektive kunnskapsarbeid	Studien identifiserer åtte kvaliteter ved godt lærersamarbeid, inkludert håndtering av faglig friksjon og helhetsfokus.
Tuominen, P. P. A., & Mayor, P.	2024	Motivation, stress, recovery, and physical activity of teachers	Journal of Public Health	kvantitativ	66 lærere	grunnskole, videregående skole	Læreres motivasjon, stress og restitusjon.	Indre motivasjon for fysisk aktivitet er korrelert med lavere stress og bedre restitusjon. Kvinnelige lærere rapporterte mer stress enn sine mannlige kolleger.
Uitto, M., et al.	2015	Silenced Truths: Relational and Emotional Dimensions of a Beginning Teacher's Identity	Scandinavian Journal of Educational Research	kvalitativ	11	videregående skole	Nybegynnerlæreres identitet og mikropolitikk.	Læreridentitet konstrueres gjennom emosjonelt krevende relasjoner der taushet ofte dominerer. Gruppestøtte kan hjelpe lærere å dele de 'fortiede sannhetene' i yrket.
Ulvik, M., et al.	2025	Newly qualified secondary school teachers' perspectives on workplace learning	Education Inquiry	kvalitativ	15	videregående skole	Nyutdannede læreres læring på arbeidsplassen.	Nyutdannede opplever en bratt læringskurve og ofte tilfeldig læring grunnet mangelfull formell veiledning. Studien etterlyser bedre sammenheng mellom utdanning og arbeidsliv.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Viberg, O., et al.	2024	What Explains Teachers' Trust in AI in Education Across Six Countries?	International Journal of Artificial Intelligence in Education	kvantitativ	508 lærere	grunnskole, videregående skole	Læreres tillit til kunstig intelligens.	Lærere med høy mestringstro og forståelse av KI har høyere tillit til teknologien. Kulturelle verdier som usikkerhetsunnngåelse predikerer også tillit til KI-verktøy.
Vik, S.	2015	Tidlig innsats i barnehagen: En studie av barnehagelæreres forståelse av egen profesjonsrolle	Spesialpedagogikk	kvalitativ	6	barnehage	Tidlig innsats og profesjonsrolle	Barnehagelærere opplever at deres profesjonalitet styrkes gjennom bruk av strukturerte modeller for tidlig innsats.
Vähäsantanen, K.	2015	Professional agency in the stream of change: Understanding educational change	Teaching and Teacher Education	kvalitativ	16 lærere	videregående skole, yrkesfag	Læreres profesjonelle aktørskap og identitet.	Læreres aktørskap varierer fra reservert til transformativt. Muligheten til å påvirke eget arbeid er avgjørende for læreres velvære og identitetsutvikling under reformer.
Wagner, Å. K. H., & Skaftun, A.	2023	Side by Side or Side-lined? Teacher Collaboration in Early Years Literacy Classrooms	Annen (Seaside-studien)	kvalitativ	6 klasserom	grunnskole	Lærersamarbeid i klasserom med to lærere.	Lærere faller ofte inn i tradisjonelle roller der én leder og den andre blir stående på sidelinjen. Potensialet i tolærersystemet utnyttes ikke fullt ut grunnet etablerte forestillinger.
Walseth, K., et al.	2024	Tverrprofesjonelt samarbeid om Folkehelse og livsmestring i skolen	Acta Didactica Norden	kvalitativ	72	grunnskole	Tverrprofesjonelt samarbeid og helseforståelse	Lærere og helsesykepleiere har ulike syn på helse, der lærere har et mer individfokustert livsstilsperspektiv.
Wermke, W., & Forsberg, E.	2017	The changing nature of autonomy: Transformations of the late Swedish teaching profession	Scandinavian Journal of Educational Research	teoretisk studie	ikke oppgitt	grunnskole, videregående skole	Læreres autonomi og desentralisering.	Lærerautonomi har endret seg fra institusjonell kontroll til en situasjon med begrenset handlingsrom. Økt evaluering og standardisering fra staten har begrenset autonomien i nyere tid.
Westerlund, R., & Eliasson, I.	2022	'I am finding my path': Swedish novice physical education teachers' experiences	European Physical Education Review	kvalitativ	8	grunnskole, videregående skole	Nye læreres utfordringer i kroppsøving.	Nye lærere opplever praksissjokk og marginalisering av faget. De håndterer dette ved å søke kollegial støtte når formell organisatorisk støtte mangler.
Wiig, C., et al.	2018	Creating intercontextuality in students learning trajectories.	Language and Education	kvalitativ	3 lærere	grunnskole	Kobling mellom hverdagskunnskap og faginnhold.	Det er komplekst å skape sammenheng mellom elevenes erfaringer og faglig innhold. Lærere må posisjonere elevene som aktive bidragsytere for at hverdagskunnskap skal bli en læringsressurs.

Forfatter(e)	År	Tittel	Tidsskrift	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Winding, T. N., et al.	2022	The association between pupils' aggressive behaviour and burnout among Danish school teachers	BMC Public Health	kvantitativ	1198	grunnskole	Elevvold og utbrenthet blant lærere.	Aggressiv oppførsel fra elever øker risikoen for utbrenthet hos lærere. Sosial støtte fra kolleger fungerer som en viktig beskyttende faktor.
Zakariya, Y. F., & Wardat, Y.	2024	Job satisfaction of mathematics teachers: quantify the contributions of self-efficacy and motivation	Mathematics Education Research Journal	kvantitativ	1304 lærere	grunnskole	Faktorer som påvirker matematikklæreres jobbtilfredshet.	Læreres mestringstro og sosiale motivasjon har positiv innvirkning på jobbtilfredshet. Kvinnelige lærere rapporterer generelt høyere tilfredshet enn menn.
Öqvist, A., & Högström, P.	2018	Don't Ask Me Why: Preschool Teachers' Knowledge in Technology as a Determinant of Leadership Behavior	Journal of Technology Education	kvalitativ	15	barnehage	Barnehagelæreres teknologikompetanse og ledelse.	Begrenset teknologikunnskap fører til en unnvikende tilnærming i spontane leksituasjoner. Økt forståelse er nødvendig for å kunne utfordre barns nysgjerrighet effektivt.
Østrem, S.	2024	Det instrumentalistiske mistaket i barnehagen	Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk	teoretisk studie	ikke oppgitt	barnehage	Instrumentalisme i barnehageforskning	Kritikk av at pedagogisk praksis reduseres til målbare effekter fremfor å vektlegge etikk og barnets egenverdi.

Vedlegg 3: Inkludert grålitteratur

Forfatter(e)	År	Tittel	Utgiver	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Aspøy, T. M., Skinnarland, S. & Tønder, A. H.	2017	Yrkesfaglærernes kompetanse	Fafo	mixed methods	637 (125 intervjuer og 512 survey)	videregående skole, yrkesfag	Yrkesfaglæreres kompetansebehov og tilrettelegging for kompetanseutvikling.	Yrkesfaglærere har stort behov for faglig oppdatering på ny teknologi, men opplever at tiltak ofte er tilpasset fellesfaglæreres premisser.
Buvik, M. P., Thun, S. & Ose, S. O.	2023	Relasjonelle og emosjonelle krav og belastninger i arbeidet. En studie av omfang, håndtering og konsekvenser av relasjonelle og emosjonelle krav i arbeidet blant fem yrkesgrupper	SINTEF Digital	mixed methods	7513 respondenter og 50 informanter	barnehage, grunnskole	Emosjonelle og relasjonelle krav og belastninger i menneskeorienterte yrker.	Høye emosjonelle krav kombinert med lav bemanning fører til betydelig arbeidsbelastning, sykefravær og utmatelse blant ansatte.
Caspersen, J, et al.	2023	Tett på – nye arbeidsmåter og samspill mellom skole, barnehage og PPT. Delrapport 1 fra et modellutprøvningsprosjekt i tre kommuner	NTNU Samfunnsforskning AS	mixed methods	Ca. 4800 (elever, lærere, foreldre) og 120 intervjuer	barnehage, grunnskole	Organisering av spesialpedagogisk arbeid og inkludering gjennom tettere PPT-tilstedeværelse.	Tettere tilstedeværelse fra PPT vurderes positivt, men implementeringen utfordres av personavhengighet og behov for systemfokus.
Caspersen, J, et al.	2017	Utdanningsdirektoratets brukerundersøkelser: Et verktøy for kvalitetsutvikling i grunnskolen?	NTNU Samfunnsforskning AS	mixed methods	231 intervjuer, 429 skoleledere og 209 skoleeiere	grunnskole	Bruk og nytteverdi av Utdanningsdirektoratets brukerundersøkelser i skolen.	Elevundersøkelsen er det mest nyttige verktøyet, mens Foreldre- og Lærerundersøkelser har et ubenyttet potensial grunnet lav svarprosent.
Dahl, T. (red.)	2016	Om lærerrollen. Et kunnskapsgrunnlag	Fagbokforlaget	mixed methods	65 (53 lærere, 7 rektorer, 5 skoleansvarlige)	grunnskole, videregående skole	Kunnskapsgrunnlag om lærerrollen i historisk og praktisk perspektiv.	Lærerrollen formes i spenningen mellom profesjonalisering ovenfra gjennom styring og profesjonalisering innenfra gjennom fellesskap.
Dahl, T., & Wendelborg, C.	2023	Lærerundersøkelsen og Foreldreundersøkelsen. Analyse av to av Udir's brukerundersøkelser skoleåret 2022/23	NTNU Samfunnsforskning AS	kvantitativ	88 377 (85 082 foreldre og 3 295 lærere)	grunnskole, videregående skole	Analyse av brukerundersøkelser om læringsmiljø, trivsel og motivasjon.	Læringsmiljøet vurderes som godt, men det rapporteres en negativ utvikling i elevenes motivasjon og en økning i krenkelser og mobbing.

Forfatter(e)	År	Tittel	Utgiver	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Evertsen, C., et al.	2015	På leit etter læringsmiljøet i barnehagen: En synteserapport fra Læringsmiljøsentret ved Universitetet i Stavanger	Læringsmiljøsentret, UiS	review	37 studier	barnehage	Kunnskapsgrunnlag om læringsmiljø i barnehagen basert på skandinavisk forskning.	Gode relasjoner og pedagogisk ledelse er de mest avgjørende faktorene for et godt læringsmiljø i barnehagen.
Fagerholt, R. A., et al.	2020	Spørsmål til Barnehage-Norge 2019. Analyse og resultater fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse til barnehagesektoren	Trøndelag Forskning og Utvikling AS	kvantitativ	1547	barnehage	Bemanningsnorm, språkarbeid og overgang til skole i barnehagesektoren.	Barnehagene rapporterer god tilpasning til nye bemanningsnormer, men opplever utfordringer med rekruttering av barnehagelærere.
Finne, H., Mordal, S., & Ullern, E. F.	2017	Oppfatninger av kvalitet i lærerutdanningene 2016	SINTEF Teknologi og samfunn	kvalitativ	51 informanter	barnehage, grunnskole, videregående skole	Studiekvalitet i lærerutdanningene og gapet mot praksisfeltet.	Nyutdannede er faglig sterke, men mangler relasjonskompetanse og kunnskap om skoleorganisasjon og eksternt samarbeid.
Fjørtoft, S. O.	2023	Evaluerer av digital praksis i stjørdalsskolen: Resultater fra spørreundersøkelser til foresatte og lærere	SINTEF Digital	mixed methods	1077 (851 foresatte og 226 lærere)	grunnskole	Digital praksis og bruk av iPad i skolen.	Lærere ser potensial i digitale verktøy for tilpassing, men opplever utfordringer med iPad som skriveredskap.
Gjerustad, C. & Bergene, A. C.	2020	TALIS Starting Strong Survey: Hovedfunn	NIFU	kvantitativ	815 og 938	barnehage	Internasjonal undersøkelse av ansatte og styrere i barnehager	Sammenstiller kjennetegn ved barnehager i ulike land, undersøker faktorer som bidrar til kvalitet i barnehagene, og sammenligner rammer for barnehagesektorene på tvers av land.
Gjerustad, C., Bergene, A. C. & Lynnebakke, B.	2021	Faglig utvikling, samarbeid, mestring og ledelse i norske barnehager	NIFU	mixed methods	815 og 938	barnehage	Internasjonal undersøkelse av ansatte og styrere i barnehager	Barnehagen preges av mye samarbeid, tilbakemelding til kolleger og uformell/internt opplæring. Det er betydelig fokus på faglig utvikling og bevissthet om hvordan arbeide med mangfold og ulikhet.
Gjerustad, C., Smedsrud, J., & Federici, R. A.	2019	Systematisk arbeid med psykisk helse: Spredning, bruk og implementering av eksterne skoleprogram	NIFU	mixed methods	26 (tilbydere, eiere, ledere og lærere)	grunnskole, videregående skole	Implementering og bruk av psykisk helseprogrammer i skolen.	Programmene er nyttige verktøy, men suksess avhenger sterkt av lokal forankring, ledelse og implementeringsskapitet.

Forfatter(e)	År	Tittel	Utgiver	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Haugland, A. I., et al.	2016	Utstyrt for læring? Delrapport fra kartlegging av utstyrssituasjonen i videregående skole	Ideas2evidence	mixed methods	2450 respondenter	videregående skole, yrkesfag	Nasjonal kartlegging av utstyrssituasjonen i videregående opplæring.	Kvaliteten på utstyr vurderes som god generelt, men teknologitunge programområder er systematisk mindre fornøyde.
Haugset, A. S., et al.	2019	Evaluering av arbeidet med kvalitet i barnehagesektoren	Trøndelag Forskning og Utvikling AS	mixed methods	77 informanter og survey-data (314 myndigheter, 310 eiere)	barnehage	Evaluering av kvalitets-systemet Kvalitet i barnehagen (KiB).	KiB-systemet fungerer godt som prosessstøtte, men det er utfordrende å koble vurdering til ny planlegging og styring.
Haugset, A. S., et al.	2019	Følgeevaluering av Kompetanse for fremtidens barnehage. Delrapport 4	Trøndelag Forskning og Utvikling AS	mixed methods	27 intervjuer og survey (11 fylkesmenn, 309 myndigheter)	barnehage	Evaluering av lederutdanning for styrere og regional ordning for kompetanseutvikling.	Det er stor fylkesvis variasjon i etableringen av den regionale ordningen og behov for tydeligere rammestrukturer.
Haugset, A. S., Sivertsen, H., & Naper, L. R.	2022	Følgeevaluering av Kompetanse for fremtidens barnehage. Sluttrapport	SINTEF Digital	mixed methods	Ikke oppgitt	barnehage	Evaluering av kompetansestrategi for likeverdig barnehagetilbud.	Kompetansetiltakene understøtter prosesskvalitet, men eksisterende læringskultur kan forsterke kvalitetsforskjeller mellom barnehager.
Hygen, B. W., Wendelborg, C., & Dahl, T.	2022	Lærerundersøkelsen 2021/22: Analyse av Lærerundersøkelsen i skolen høst 21 og vår 22	NTNU Samfunnsforskning AS	kvantitativ	3498 lærere	grunnskole, videregående skole	Læreres vurdering av elevenes læringsmiljø.	Lærere og elever har samsvarende positive oppfatninger av læringsmiljøet, men det er store forskjeller mellom skoler i vurdering av ledelse.
Ingelsrud, M. H., Bergene, A. C. & Gotehus, A.	2025	Tid, tillit og trivsel. Praktisering av og erfaringer med SFS 2213 – Særavtale for undervisningspersonalet	AFI, OsloMet	mixed methods	3361 (2037 lærere, 1277 ledere, 47 intervjuer)	grunnskole, videregående skole, yrkesfag	Praktisering av arbeidsavtalen SFS 2213 og betydning for trivsel.	Avtalen praktiseres med få lokale tilpasninger; opplevd tillit og fleksibilitet er avgjørende for lærernes mulighet til å løse oppgaver.
Iversen, J. M. V. & Bonesrønning, H.	2019	Hvordan påvirker kommunens politiske og administrative styring og ledelse resultatene i skolen?	NTNU Samfunnsforskning / SØF	mixed methods	8 casekom-muner og ca. 80 intervjuer	grunnskole	Sammenhengen mellom kommunal skoleeierrolle og elevenes læring.	Høy skolekvalitet kjennetegnes av tydelig resultatfokus, avklarte roller og en skoleeier som følger opp skolelederne tett.
Iversen, J. M. V., Haraldsvik, M., & Nyhus, O. H.	2024	Hvem er lærerne uten lærerutdanning?	NTNU Samfunnsforskning / SØF	mixed methods	Registerdata (ca. 107 000) og 8 intervjuer	grunnskole, videregående skole, yrkesfag	Analyse av lærere uten formell lærerutdanning eller godkjent kompetanse.	Ukvalifiserte lærere har ofte løsere tilknytning til yrket, men i videregående er mange høyt utdannede med lang ansiennitet.

Forfatter(e)	År	Tittel	Utgever	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Iversen, J. M. V., Krehic, L., & Haraldsvik, M.	2023	Rekruttering av lærere ved norske skoler	NTNU Samfunnsforskning / SØF	mixed methods	1017 skoler og 10 caseintervjuer	grunnskole, videregående skole, yrkesfag	Tilgang på og rekruttering av lærere i norsk skole.	Rekruttering er generelt tilfredsstillende, men utfordrende for yrkesfag, fremmedspråk og de laveste trinnene i grunnskolen.
Larsen, E. H., Vaagland, K., & Federici, R. A.	2017	Vurdering for læring: Resultater og analyser av skoler og skoleeieres svar om vurderingspraksis	NIFU	kvantitativ	713 respondenter	grunnskole, videregående skole	Effekten av den nasjonale satsingen Vurdering for læring (VFL).	Skoler som deltok i VFL-satsingen rapporterer om mer omfattende arbeid med vurderingspraksis enn de som ikke deltok.
Larsen, T., et al.	2019	Sluttrapport fra Complete-prosjektet. Kan systematisk arbeid med det psykososiale miljøet bidra til bedre gjennomføring i videregående opplæring?	HEMIL-senteret, UiB	mixed methods	2203	videregående skole	Psykososialt skolemiljø og gjennomføring i videregående opplæring.	Ingen signifikant effekt på psykisk helse generelt, men god implementering av Nærværsteam økte fullføringsgraden.
Lødding, B., et al.	2021	Lærerspesialistutdanningene belyst av fagansvarlige, lærere og skoleledere	NIFU	mixed methods	survey ca 2000, intervju	grunnskole, videregående skole	Evaluering av lærerspesialistordningen	Utdanningen gir stort faglig utbytte for lærerne, men mange savner tydeligere rammer, mer kollegaveiledning og sterkere kobling mellom utdanning og den faktiske funksjonen som lærerspesialist.
Lødding, B., et al.	2021	Sluttrapport fra evalueringen av pilotering av lærerspesialistordningen	NIFU	mixed methods	1593 (532 spesialister, 270 ledere, 791 kolleger)	grunnskole, videregående skole, yrkesfag	Evaluering av lærerspesialistfunksjonen og utdanningen.	Lærerspesialister bidrar positivt til skoleutvikling, men opplever ofte tidsknapphet og uklare roller i organisasjonen.
Lødding, B., et al.	2023	Utvikling av pedagogisk praksis? Oppfølgingsundersøkelse halvannet år etter gjennomført videreutdanning blant barnehagelærere, lærere og yrkesfaglærere	NIFU	kvalitativ	32 deltakere	barnehage, grunnskole, videregående skole, yrkesfag	Evaluering av utbytte og ringvirkninger av videreutdanning.	Videreutdanning gir økt individuell trygghet, men kollektiv kunnskapsdeling begrenses av tidspress og manglende ledelsesinvolvering.
Lødding, B., Markussen, E., & Wollshheid, S.	2016	Kvalitet, innhold og relevans i de studieforberedende utdanningsprogrammene	NIFU	mixed methods	134 informanter (61 lærere, 73 elever)	grunnskole, videregående skole	Studieforberedthet og overganger mellom skoleslag.	Elevne er faglig forberedt på samarbeid, men mangler ofte ferdigheter innen refleksjon og akademiske arbeidsmåter ved overgang til høyere utdanning.

Forfatter(e)	År	Tittel	Utgiver	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Lødding, B., Rønsen, E., & Wollscheid, S.	2018	Utvikling av flerkulturell kompetanse i lærerutdanningene, grunnopplæringen og barnehagene: Sluttrapport fra evalueringen av Kompetanse for mangfold	NIFU	mixed methods	Ca. 2000 respondenter og 57 intervjuer	barnehage, grunnskole, videregående skole, yrkesfag	Evaluering av nasjonal satsing på Kompetanse for mangfold (2013–2017).	Vellykket implementering avhenger av aktiv ledelse, men tidspress fører ofte til begrenset utbytte for de ansatte.
Mathiesen, I. H.	2023	Noe vi kan være sammen om. Evaluering av Være Sammen i Ringeriksbarnehagene	Læringsmiljø-senteret, UiS	kvalitativ	23 personer	barnehage	Evaluering av kompetanseløftet Være Sammen i barnehager.	Implementeringen førte til et felles faglig språk, bedre voksenrollebevissthet og en styrket tilbakemeldingskultur.
Munthe, E., & See, B. H.	2022	Å rekruttere og beholde lærere i barnehage og skole – et kunnskapsgrunnlag	Kunnskapssenter for utdanning, UiS	review	394 studier totalt	barnehage, grunnskole, videregående skole	Faktorer for rekruttering og bibehold av lærere.	Arbeidsmiljø og støttende ledelse er viktigere for å beholde lærere enn økonomiske insentiver.
Myklebust, R. B., et al.	2019	Rekruttering av menn til grunnskolelærerutdanning for trinn 1–7	Senter for profesjonsstudier, OsloMet	mixed methods	954 (studenter og elever)	grunnskole	Rekruttering av menn til lærerutdanning.	Lav lønn og manglende erfaring med barn er barrierer for menn, selv om motivasjonen for de som velger yrket er altruistisk.
Naper, L. R., et al.	2021	Spørsmål til Barnehage-Norge 2020	SINTEF Digital	kvantitativ	1380 (styrere, eiere og myndigheter)	barnehage	Tilstand i sektoren inkludert korona-håndtering og kompetanse.	Koronapandemien endret arbeidspgavene vesentlig, og det er stort behov for kompetanseheving i praktiske fag.
Naper, L. R., et al.	2024	Spørsmål til Barnehage-Norge 2024	SINTEF Digital	kvantitativ	949 (styrere, eiere, myndigheter)	barnehage	Status og utfordringer i barnehagesektoren.	Kun halvparten av styrerne får kvalifiserte søkere, men sektoren har økt kapasitet til å inkludere ukrainske barn.
Naper, L. R., Myhr, A., & Haugset, A. S.	2022	Spørsmål til Barnehage-Norge 2022	SINTEF Digital	kvantitativ	1219 (styrere, eiere, myndigheter)	barnehage, yrkesfag	Årlig undersøkelse om Ukraina-flyktninger og digital praksis.	14 prosent av barnehagene har tatt imot barn fra Ukraina, og bruken av digitale verktøy ved personallmangel øker.
Nordhagen, I. C., et al.	2022	Hvordan jobbe mer inkluderende i barnehager, skoler og SFO? Sluttrapport	ideas2evidence	kvalitativ	33 informanter	barnehage, grunnskole	Erfaringer fra pilotprosjekter med fokus på inkluderende praksis.	Inkluderingsarbeid krever verdiendringer og ledelsesforankring; tettere PPT-tilstedeværelse senker terskelen for tidlig innsats.
Pedersen, C., et al.	2022	Evaluering av norm for lærertetthet: Sluttrapport	NIFU	mixed methods	1053 personer og registerdata	grunnskole	Evaluering av effekter av nasjonal norm for lærertetthet.	Normen har økt lærertettheten uten å fortrenge andre yrkesgrupper, men har ikke gitt klare utslag i læringsresultater.

Forfatter(e)	År	Tittel	Utgiver	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Plahte, J., et al.	2023	Kunnskapsgrunnlag om etterlevelse av opplæringsloven	Proba samfunnsanalyse	mixed methods	142 kommuner/fylker, 10 statsforvaltere, 9 case-studier	grunnskole, videregående skole	Etterlevelse av opplæringsloven og implementeringsstøtte.	Tilpasset opplæring og spesialundervisning skaper størst utfordringer grunnet kapasitet, økonomi og tolkningproblemer.
Restad, F. & Utmo, I.	2025	Framtidens fellesskole - hva er viktig for lærere?	Utdanningsforbundet	kvalitativ	133	grunnskole og videregående opplæring	hva lærere mener er viktig for dagens og framtidens fellesskole,	Lærere opplever økende press i dagens fellesskole på grunn av stram økonomi, større elevbehov og økt kompleksitet, men motiveres fortsatt sterkt av relasjoner til elever og et godt profesjonelt fellesskap.
Rysevik, J., et al.	2016	Godt nok eller best mulig? Hovedrapport fra kartlegging av utstyrssituasjonen i videregående skole	ideas2evidence	mixed methods	2450 skoler og 3185 bedrifter	videregående skole, yrkesfag	Kartlegging av utstyrssituasjonen i videregående opplæring.	Skolene er generelt positive, men det er lite samsvar mellom skolenes og bedriftenes vurderinger av utstyrskvalitet på yrkesfag.
Salvanes, K. V., et al.	2015	Overganger og gjennomføring i de studieforbredende programmene	NIFU	kvantitativ	186 037	videregående skole	Gjennomføring i VGO og overgang til høyere utdanning.	Karakterer fra grunnskolen er den viktigste faktoren for fullføring av videregående skole og videre studier.
Seland, I., et al.	2016	Delrapport fra evaluering av pilotering av ordning med lærerspesialister	NIFU	mixed methods	2113 respondenter og 7 skoler	grunnskole, videregående skole, yrkesfag	Evaluering av tidlig implementering av lærerspesialistordningen.	Spesialister motiveres primært av faglig utvikling fremfor lønn eller nedsatt undervisningstid i startfasen av piloten.
Seland, I., et al.	2017	Sluttrapport fra evaluering av pilotering av lærerspesialistordningen i norsk og realfag	NIFU	mixed methods	2832 (spesialister, rektorer, kolleger)	grunnskole, videregående skole	Sluttevaluering av pilotordningen for lærerspesialister.	Ordningen oppleves som en attraktiv karrierevei for faglig fordypning, men er foreløpig svakt forankret i profesjonen.
Siddiq, F. & Gjerustad, C.	2017	Deltakerundersøkelse for barnehageansatte 2017	NIFU	kvantitativ	ca 450	barnehage	Viderutdanning innenfor strategien "Kompetanse for fremtidens barnehage"	Mange opplever å ha stort ytbytte av studiet. Nesten alle svarer at studiet har gitt utgangspunkt for refleksjon over egen praksis, gjort dem mer engasjert i arbeidet sitt og at de har eller skal forandre egen praksis.

Forfatter(e)	År	Tittel	Utgiver	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Siddiq, F., & Rønsen, E.	2017	Pilotering av lærerspesialistordningen i Oslo 2015-2017	NIFU	kvantitativ	2165	grunnskole, videregående skole	Evaluering av lærerspesialistordningen i Oslo vs. nasjonalt.	Lærerspesialister i Oslo mener ordningen bidrar til bedre undervisningskvalitet, til tross for utfordringer med tidsmangel.
Sivertsen, H., et al.	2021	Følgeevaluering av Kompetanse for fremtidens barnehage: Oppsummeringsrapport	SINTEF Digital	mixed methods	Ikke oppgitt	barnehage	Oppsummering av kompetansestrategi og Regional ordning.	Kompetansetiltakene hever nivået i sektoren, men organisatorisk kapasitet og partnerskapsmodeller er fortsatt utfordrende.
Sivertsen, H., Ljunggren, B., Janninge, L., & Lorentzen, R.	2020	Følgeevaluering av Kompetanse for fremtidens barnehage. Delrapport 5	Trøndelag Forskning og Utvikling AS	mixed methods	180 (169 survey, 11 intervjuer)	barnehage	Partnerskap mellom barnehageeiere og universitetssektoren (REKOMP).	Etablering av partnerskap preges av ulike tolkninger og en "bestiller-utfører-mentalitet" som utfordrer reell samskaping.
Sjaastad, J., et al.	2016	Kartlegging av lærere uten formelle kvalifikasjoner	NIFU	mixed methods	60 intervjuer og registerdata (ca. 85 600)	grunnskole, videregående skole, yrkesfag	Kartlegging av ukvalifiserte lærere og motivasjon for utdanning.	Ukvalifiserte lærere er ofte yngre og motiverte, men hindres av praktiske og økonomiske årsaker fra å fullføre utdanning.
Stiberg-Jamt, R., et al.	2018	Forstudie til barnehageprosjektet "fra beste til neste praksis" Kartlegging av språkarbeidet i barnehager i Groruddalen	Oxford Research AS	mixed methods	404	barnehager	Språkarbeid i barnehager	Språkarbeidet i barnehagene i Groruddalen preges av stor variasjon i kompetanse, organisering og systematikk mellom barnehager og avdelinger, særlig fordi praksis i stor grad styres av enkeltansattes vurderinger og autonomi.
Støren, L. A., et al.	2019	Utdanning for arbeidslivet: Arbeidsgivers forventninger til og erfaringer med nyutdannede fra universiteter, høyskoler og fagskoler	NIFU	mixed methods	5178	grunnskole, videregående skole, yrkesfag	Arbeidsgiveres vurdering av kvalitet på nyutdannede kandidater.	Arbeidsgivere er generelt godt fornøyde og vektlegger både fagkompetanse og samarbeidsevner høyt ved rekruttering.
Sæbbe, P.-E. & Pramling Samuelsen, I.	2017	Hvordan underviser barnehagelærere?	Tidsskrift for Nordisk Barnehageforskning	kvalitativ	5 barnehagelærere og 26 barn	barnehage	Barnehagelæreres undervisningspraksis i matematikk.	Barnehagelærere underviser gjennom medforskning i lek og hverdagsaktiviteter, ofte uten å bruke begrepet "undervisning".
Tangen, S., Mordal, S., & Smedsvik, B.	2025	Skolelederes arbeidshverdag: Arbeidstidsavtalen SFS 2213 fra et lederperspektiv	NTNU Samfunnsforskning AS	mixed methods	864 skoleledere	grunnskole, videregående skole	Skolelederes erfaringer med lærernes arbeidstidsavtale.	Ledere mener avtalen ivaretar lærernes behov, men at deres egen tid til pedagogisk ledelse og utvikling blir for knapp.

Forfatter(e)	År	Tittel	Utgiver	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Tømte, C. E., et al.	2019	Digital læring i askerskolen: Sluttrapport fra følgeforskning	NIFU	mixed methods	172 intervjuer, 40 timer observasjon, survey (1894 elever)	grunnskole	Implementering av 1:1-dekning med Chromebook.	Teknisk implementering var vellykket, men det er et uforløst potensial for pedagogisk innovasjon og tilpasset opplæring.
Vennerød-Diesen, F. F., & Pedersen, C.	2023	Læremidler i grunnskole og videregående skole: En analyse av tilgang på trykte og digitale læremidler	NIFU	kvantitativ	595 respondenter	grunnskole, videregående skole	Bruk og valg av trykte kontra digitale læremidler etter LK20.	De fleste skoler har god balanse mellom digitale og trykte læremidler, men økonomi begrenser nyinnkjøp.
Vika, K. S.	2021	Spørsmål til Skole-Norge: Analyser og resultater fra Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse høsten 2020	NIFU	kvantitativ	1579	grunnskole, videregående skole	Implementering av LK20 og erfaringer under koronapandemien.	Lærere underviser omtrent som før etter fagfornyelsen, men har økt bruken av digitale ressurser kraftig pga. pandemien.
Wendelborg, C.	2015	Mobbing, krenkelses og arbeidsro i skolen. Analyse av Elevundersøkelsen 2014/15	NTNU Samfunnsforskning	kvantitativ	405 916 elever	grunnskole, videregående skole	Analyse av mobbing, krenkelses og arbeidsro.	Resultatene viser en nedgang i mobbing og en markant bedring i elevenes opplevelse av arbeidsro sammenlignet med 2013.
Wendelborg, C., Røe, M., & Buland, T.	2018	Elevundersøkelsen 2017: Analyse av Elevundersøkelsen, Foreldreundersøkelsen og Lærerundersøkelsen	NTNU Samfunnsforskning AS	mixed methods	435 213 elever	grunnskole, videregående skole, yrkesfag	Elevmedvirkning, læringsmiljø og mobbing.	Støtte fra læreren er avgjørende for elevenes motivasjon, men opplevd medvirkning faller med økende alder.
Wollscheid, S., Røste, R., & Vaagland, K.	2018	«Jeg bruker mye kopier når elevene trenger det» En studie om hvorfor og hvordan lærere bruker supplerende materiale i grunnopplæringen	NIFU	kvalitativ	21 lærere	grunnskole, videregående skole	Læreres bruk av kopiering og supplerende læremidler.	Kopiering anses som nødvendig for å tilpasse undervisningen, men lærere har lav bevissthet rundt opphavsrett på digitale kopier.
Ødegaard, E. E., et al.	2023	Felles utforskning som arbeidsform - en vei å vise - en vei å gå. Rapport om innhold og arbeidsmåter i barnehagen	BARNkunne / KINDknow	kvantitativ	1351 respondenter	barnehage	Arbeidsformer og felles utforskning i barnehagens praksis.	Felles utforskning skjer ofte i spontan lek, men brukes i liten grad til systematisk kollektiv refleksjon.

Forfatter(e)	År	Tittel	Utgiver	Metode	N (utvalg)	Skoleslag	Hovedtema	Hovedfunn
Øyum, L., et al.	2022	Fagfornyelsen, profesjonsfellesskap og partssamarbeid	SINTEF Digital	kvalitativ	57	grunnskole, videregående skole, yrkesfag	Implementering av LK20 og betydning av profesjonsfellesskap.	Fagfornyelsen har gitt lærere større handlingsrom for tverrfaglig praksis, men lokalt partssamarbeid utnyttes lite til innovasjon.
Aamodt, P. O., et al.	2016	Kompetanseutvikling blant yrkesfaglærere: En undersøkelse basert på TALIS	NIFU	mixed methods	2754 survey og 64 intervjuer	videregående skole, yrkesfag	Kompetanseutvikling og behov blant yrkesfaglærere.	Yrkesfaglærere har et høyere udekket behov for kompetanseutvikling enn andre lærere, særlig på nye teknologier i arbeidslivet.
Åsheim, K., Lurfaldet, H., & Nordhagen, I.	2020	Piloter for mer inkluderende praksis i barnehage, skole og SFO – del 1	ideas2evidence	kvalitativ	5 pilotkommuner	barnehage, grunnskole	Følgeevaluering av inkluderingsprosjekter.	Pilotene fokuserer på tverrfaglig samarbeid og tidlig innsats for å skape mer inkluderende miljøer.

NTNU Samfunnsforskning

NTNU Samfunnsforskning AS er et uavhengig forskningsinstitutt med tilhørende nasjonalt kompetansesenter. Vi utvikler og formidler kunnskap innenfor et bredt spekter av samfunnsfaglige og samfunnsrelaterte problemstillinger.

NTNU Samfunnsforskning eies i sin helhet av NTNU, og har et nært faglig samarbeid med flere miljøer ved universitetet. Gjennom faglig samarbeid søker vi berikelse både for NTNU og NTNU Samfunnsforskning.

Instituttet er godkjent forskningsorganisasjon og mottar årlig grunnbevilgning fra Norges forskningsråd. Denne benyttes til strategisk utvikling av forskningsaktivitet og kompetansebygging.

Instituttet tilbyr beslutningsorientert og anvendt forskning og kunnskap til oppdragsgivere i offentlig og privat sektor, nasjonalt og internasjonalt.

